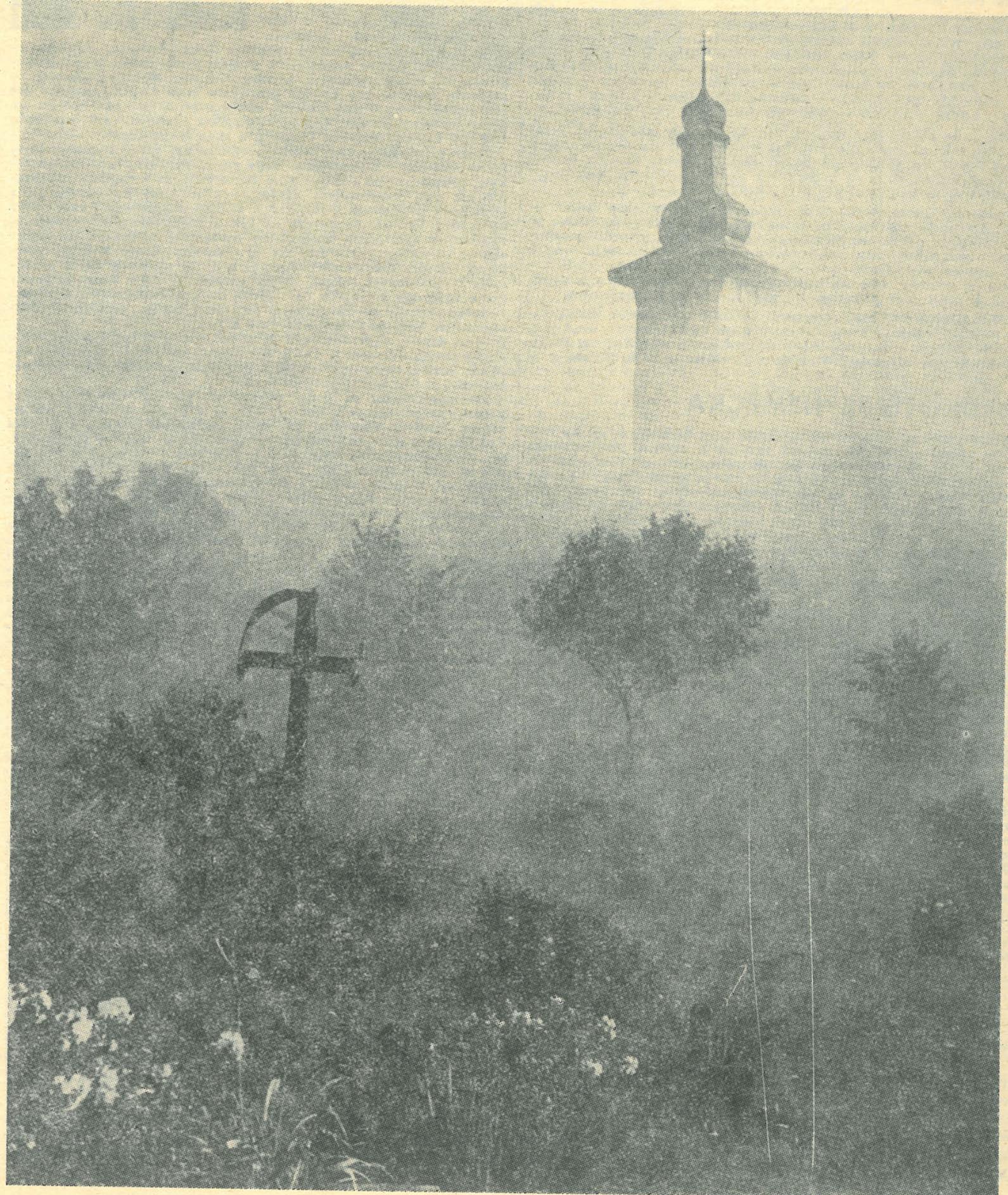

PL ISSN 0514-0188
č. indexu 38501

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • NOVEMBER • LISTOPAD 1990 (ČÍSLO 390) CENA 1000 ZŁ

KANDIDÁTI NA PREZIDENTA PR

Ako sme už písali v minulom číslе, v súlade s rozhodnutím Sejmu PR 25. novembra t.r. zvolíme v slobodných všeobecnych voľbách nového prezidenta Poľskej republiky. Do polovice októbra, keď píšeme tieto riadky, vôle kandidovať na hlavu štátu vyjadrielo 13 kandidátov podporených a oficiálne prihlásených politickými stranami, spoločenskými organizáciami a skupinami voličov. Sú to (v abecednom poradí): ROMAN BARTOSZCZE — predseda Poľskej ludovej strany, JAN BRATOSZEWSKI — advokát z Radomí v dôchode, JANUSZ BRYCZKOWSKI — predseda Poľskej strany zelených, WŁODZIMIERZ CIMOSZEWCZ — predseda Parlamentného klubu demokratickej lavičky, JANUSZ KORWIN-MIKKE — predseda Únie reálnej politiky, TADEUSZ MAZOWIECKI — predseda Rady ministrov, LESZEK MOCZULSKI — predseda Konfederácie nezávislého Poľska, KORNEL MORAWIECKI — predseda Strany slobody, WŁADYSŁAW SIŁA-NOWICKI — predseda Kresťansko-demokratickej strany práce, BOLESŁAW TEJKOWSKI — predseda Poľského národného spoločenstva Poľskej národné strany, WALDEMAR TRAJDOS — bývalý pracovník Štátnej poistovne z Lodzi, STANISŁAW TYMIŃSKI — predseda Oslobodeneckej strany v Kanahe, LECH WAŁĘSA — predseda Krajinskej rady Solidarity.

Nie je to akiste plný zoznam, veď každý môže kandidovať, organizovať volebné stretnutia, získavať podpisy, ktorých, ako je známe, musí byť aspoň stotisíc. Až potom Státna volebná komisia zostaví volebnú listinu, ktorá sa nepochybne zmenší, keďže nie každému z kandidátov sa podarí získať požadovaný počet podpisov.

Nehľadiac na to, koľko mien bude obsahovať volebná listina, je nepochybne, že najväčšimi uchádzačmi na prezidentský stolec sú Lech Wałęsa a Tadeusz Mazowiecki. Ich šance, čo potvrdili i prieskumy verejnej mienky, sú približne rovnaké. Oba majú svojich prívržencov, ale aj odporecov. A tak hlavné slovo bude patriť voľičom, či volebný program bude pre nich presvedčivejší a priateľnejší, ktorý z nich podporia. Odpoveď na to dá 25. november.

Z POSLEDNEJ CHYVÍLE: po splnení všetkých požiadaviek Štátnej volebná komisia zaregistrovala nasledovných kandidátov na úrad prezidenta: Roman Bartoszcz, Włodzimierz Cimoszewicz, Tadeusz Mazowiecki, Leszek Moczulski, Stanisław Tymiński a Lech Wałęsa.

ZJEDNOTENIE NEMECKA

Vztyčenie čierno-červeno-zlatej vlagky pred budovou bývalého Rišského snemu v Berline o polnoci z 2. na 3. októbra 1990 oznamilo svetu významnú historickú udalosť na európskom kontinente — vznik zjednoteného nemeckého štátu. Z politickej mapy Európy zmizla NDR, pripojená na základe zjednocovacej zmluvy k NSR. Deň predtým predstavitelia štyroch významných mocnosti z druhej svetovej vojny — USA, ZSRR, Veľká Británia a Francúzsko — podpisali v New Yorku vyhlásenie, ktorým sa zriekajú osobitných právomocí voči Berlínu a Nemecku ako celku. Tým bol zrušený jeden z najdôležitejších následkov druhej svetovej vojny a Nemecko sa stalo (formálne po ratifikácii zjednocovacej zmluvy) opäť suverénnym zviedovaným štátom.

Zjednotením Nemecka vzniká nová politická mapa Európy, stvárnená i vďaka demokratickým revolúciam minulého roku. Nové je na nej postavenie nielen Nemecka, ale aj Poľska a Česko-Slovenska. Možno konštatovať, že zjednocovací akt približuje celý bývalý východný blok k Západu. Preto obava, že na novej mape sa môže zopakovať stará história z Rapalla, je málo opodstatnená. Naše hranice sú dnes bezpečnejšie ako kedysi a cesta k Európe bližšia. Treba tu zopakovať za kancelárom Kohlom, že iba isté hranice sú hranicami, ktoré môžu zblížovať. Ako vieme, v súlade s dohodou dva plus štyri má byť s Nemeckom podpísaná hraničná zmluva, ktorá potvrdí to, čo už skôr, pred zjednotením, potvrdili oba nemecké parlamenty. Ďalšou etapou bude príprava širokej dohody o vzájomných vzťahoch.

Poznamenajme, že zjednotením Nemecka vznikol najľudnejší (78 miliónov obyvateľov) a súčasne ekonomicky najsilnejší štát v Európe. Každý by sa však mylil, kto si myslí, že zjednocovací proces doplnený voľbami 2. decembra sa už skončí. Je to zatiaľ len politická otázka. Teraz Nemcov čaka veľa práce, aby došlo aj k zjednoteniu ekonomickému a sociálnemu. Ozdravenie chorého hospodárstva na území bývalej NDR nebude lacné. Aj prestaňovanie úradov z Bonnu do Berlina, hlavného mesta zjednoteného Nemecka, bude stáť veľa. Ale 11 západných spolkových krajín (bývalej NSR) je natoľko ekonomicky silných, že by sa s touto záťažou mali vyuvoňať bez väčších ťažkostí. Ostatne cena zjednotenia dnes, ako povedal H. Kohl, nemôže zasťrieť osoh, ktorý príde zajtra.

J.S.

V ČÍSLE:

Rozhovor s lapšanským vojtom	4
Mám takú neposednú náštu...	4
Drevený kostol v Oravke	5
České školství v Poľsku	6
Zátopkovci vo Varšave	8
Súdruhovia rytieri	9
Bumerang z Jánošíkovej jaskyne	12—13
Spolu za spoločnú vec	16

PREMIÉR SLOVENSKÉJ REPUBLIKY V POLSKU

Na prvej oficiálnej zahraničnej návštive bol v októbri v Poľsku predseda vlády Slovenskej republiky Vladimír Mečiar. Počas trojdňového pobytu v PR premiéra sprevádzali: podpredseda vlády pre ekonomickú reformu Jozef Kučerák, minister — predseda Úradu pre privatizáciu a správu národného majetku Augustín M. Húška, minister kultúry Ladislav Snopko, minister — predseda Komisie pre životné prostredie Ivan Tirpák, minister pre zahraničné styky Milan Knáčko, minister priemyslu Ján Holčík, ordinár Spišskej diecézy, biskup František Tondra, veľvyslančka ČSFR v Poľsku, Marketa Fialková a skupina poradcov.

Program návštavy slovenského premiéra bol veľmi rozsiahly. Stretoval sa medziiným s predsedom Rady ministrov Tadeuszom Mazowieckym, podpredsedom RM Leszkom Balcerowiczom a ministrom zahraničných vecí Krzysztofom Skubiszewským, ktorí ho obeznámili s priebehom hospodárskej reformy v Poľsku a prechodom ekonomiky na trhový systém. Rozhovory sa týkali najdôležitejších otázok súvisiacich s rozvíjaním obojsústrannej prospešnej politickej, hospodárskej a kultúrnej spolupráce, ako aj s miestom obech krajín v zmennej Európe. Predmetom rokovania boli o.i. možnosti širšej kooperácie v surovinovej oblasti, výrobe energie, v tom i možnosti postavenia ropovodu z Nórskia cez Poľsko do Česko-Slovenska, zlepšenia cestného tranzitu zo Škandinávie do južnej Európy, elektrifikácie železničných tratí do Česko-Slovenska a pod.

Veľa miesta v rozhovoroch zaberali otázky rozvoja turistického ruchu medzi Poľskom a ČSFR a v tomto kontexte zrušenia existujúcich bariér, čo by malo viesť k prinávrateniu malého pohraničného styku a neskôr k otvoreniu hraníc.

Vladimír Mečiar sa počas pobytu vo Varšave stretol tiež s predstaviteľmi Sejmu a Senátu, ako aj s primasom Poľska, kardináлом Józefom Glempom za účasti spišského biskupa Františka Tondra. „Na našich rozhovoroch“, — povedal na tlačovej konferencii, — „neexistovali témam tabu, hoci je ešte hodne otázok, ktoré sa nedá vyriešiť okamžite, ale treba ich vidieť v dlhšej časovej perspektive.“ V tomto kontexte chceli zároveň zároveň, že jednou z tém rokovania s predstaviteľmi poľskej vlády a cirkevi boli i otázky riešenia problémov národnostných menších v oboch krajinách.

Posledný deň návštavy strávil Vladimír Mečiar v Krakove, kde sa stretol s vojvodom Tadeuszom Piekarczom, primátorom Jackom Woźniakowskym a spolu s biskupom Františkom Tondrom navštívil krakovského metropolitu, kardinála Franciszka Macharského. Počas stretnutia hovorili o problémoch týkajúcich sa ochrany prírodného prostredia, najmä Tatier, otvorenia malého pohraničného styku a o právach prislúchajúcich národnostným menšinám po oboch stranach hraníc. V tejto súvislosti predseda slovenskej vlády medziiným konstatoval, že meradlom demokracie sú slobody poskytované národnostným menšinám.

Poznamenajme ďalej, že vo vzájomoch oboch krajín dôležité miesto majú styky obyvateľov byvajúcich v pohraničnej oblasti. Tak poľskí, ako aj slovenskí občania majú pôdu z druhej strany hranice. V súvislosti s tým treba nutne vyriešiť otázku vlastníctva tejto pôdy. Vlastnícke práva, ako sa zdôrazňovalo, podobne ako práva národnostných menších musia byť plne rešpektované.

Na záver návštavy sa Vladimír Mečiar s členmi delegácie stretol v budove úradu mesta Krakova s asi 50-člennou skupinou predstaviteľov Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Obširnejšie o tomto stretnutí napišeme v nasledujúcom čísle Života.

J.S.

PROPOMÍNAME

ČESTNÍ PREDSEDOVIA

SPOLOČNOSTI

- ADAM CHALUPEC
(od roku 1985)
- JÁN MOLITORIS
(od roku 1989)

OBVODU NA ORAVE

- ALOJZ ŠPERLÁK
(od roku 1989)

OBVODU NA SPIŠI

- JÁN MAGERA
(od roku 1970 — um. 1975)
- FRANTIŠEK KURNÁT
(od roku 1987)

V sejme o národnostných menšinách

(Z prejavu poslance WŁODZIMIERZA MOKRÉHO na zasadanie 21.09.1990)

V tak dôležitej debaté, akou je dnešná parlamentná diskusia o voľbe prezidenta Poľskej republiky, o opravách i zmenách obsahu ústavy a o volebnom poriadku Sejmu a Senátu, teda o celku budúcej poľskej politiky, by podľa mňa nemalo chýbať ani stanovisko voči požiadavkám, povinnostiam a právam národnostných, etnických a náboženských menšín. Národnostná problematika je v mnohých demokratických štátach dôležitým prvkom zahraničnej a predovšetkým vnútornnej politiky a odzrkadluje sa nielen v zaistení účasti predstaviteľov menšín v zástupiteľských orgánoch, ako je Sejm a Senát a územné samosprávy, ale je zároveň právne normovaná, zakotvená v zákonomach o národnostných menšinách a podporená utváraniami a existujúcimi inštitúciami.

Po vojne komunistické orgány štátnej moci v Poľsku presadili a rozšírili tézu o národnostne jednotnom poľskom štate a v období, keď bola pri moci skupina Edwarda Gierka, pre povzbudenie vlasteneckých ciest hľásali heslo „Poľsko vlastou Poliakov“ a dokonca „samých Poliakov“. Totiž otázky národnostných menšín boli problémom tabu. Ich riešenie odovzdali do područia štátnej bezpečnosti a Ministerstva vnútra, pod dozorom ktorých boli založené fasádové kultúrne spoločnosti pre národnostné menšiny Bielorusov, Čechov, Slovákov, Litovcov, Ukrajincov a Židov.

V riešení požiadoviek a v normovaní práv všetkých národnostných menšín v Poľsku sme ďaleko zaostali. Ich vybavenie je aj našou povinnosťou najmä preto, že aspoň z našej stránky, teda zo stránky Občianskeho parlamentného klubu a novej vlády padli v tejto veci konkrétné záväzky týkajúce sa národnostných menšín.

Mimoriadne veľkú nádej na vyriešenie problémov nakopencov v povojsnovom období vzbudili medzi predstaviteľmi národnostných menšín deklarácie obsiahnuté v predvoľbom programе Solidarity, ktoré vychádzali v ústrety týmto požiadavkam, a neskôr i prísluby v osobitnom liste predsedu našich odborov Lecha Wałęsu, ako aj v prvom expoze premiéra Tadeusza Mazowieckeho.

Veľa očakávali — dnes už čoraz viac sklamáni — predstaviteľa národnostných menšín od Komisie pre národnostné a etnické otázky, ktoréj vedenie doposiaľ nedokázalo vypracovať ani metodiku práce, ani základné ciele Komisie a tematiku jej intervencii, ba ani výrazne neurčilo problemati-

ku a kalendár svojich zasadnutí. V súvislosti s tým sa tieto zasadania konali akoby v bechu a v poslednom období celkom prestali. Keďže sa členovia sejmovej Komisie pre otázky národnostných a etnických menšín nemali možnosť zísť, nemohli vypracovať stanovisko k diskutovaným návrhom zákonov o volebnom poriadku Sejmu. Tieto návrhy, podľa mienky viacerých mojich voličov, nedávajú predstaviteľom národnostných menšín rovnaké šance na získanie poslaneckého či senátorského mandátu. Preto chcem predstaviť nasledujúce pripomienky a návrhy.

Totiž nevyhnutný je nový záZNAM v ústave zaručujúci národnostným menšinám zaštúpenie v zákonodarných orgánoch. 69. článok dnešnej ústavy, ktorý je základom pre zákaz diskriminácie, kedže hovorí o rovnakých právach všetkých občanov bez ohľadu o ich národnosť, je výrazom všeobecnej zásady rovnosti, ale nedáva rovnaké šance predstaviteľom národnostných menšín. Všeobecná zásada rovnosti, ktorú navrhli niektorí členovia Ústavnej komisie, je nevystačujúca. Aby národnostné menšiny mali rovnaké šance, musia byť nevyhnutne splnené dve nasledujúce podmienky. Za prvé: zaistenie, že sa s príslušníkmi menšín bude v každom prípade zaobchádzať podľa principu plnej rovnosti s ostatnými členmi spoločnosti, čo je prejavom realizácie spomínamej zásady rovnoprávnosti a nediskriminácie. Za druhé: zaistenie menšinám patričných prostriedkov pre ochranu jej etnickej, jazykovej alebo náboženskej odlišnosti. Tieto dva prvky sa so sebou úzko spájajú. Totiž neexistuje skutočná rovnoprávnosť medzi väčšinou a menšinou, keď menšina nemá vlastné inštitúcie a je stále nútene vzdávať sa toho, čo je podstatou jej existencie ako menšiny.

Teda ochrana menšiny spočíva v zaistení svojráznej antinómie, to znamená v zaistení rovnosti zaručením odlišnosti. Tak silné zdôrazňovanie rozdielov má historický základ. Totiž práve tie črtys, ktoré diferencovali, boli odstraňované pre urýchlenie plnej asimilácie. Teda vytvorenie menšinám podmienok na pretrvanie znamená vytvorenie záruky na to, čo ich odlišuje. Generálne sa teda uznáva, že menšiny využívajú dva typy práv.

Za prvé: rovné pravá s väčšinou, čo sa týka tých oblastí, kde sa požiadavky menšín zhodujú s požiadavkami väčšiny a nevyžadujú si zdôrazňovanie odlišnosti. Za dru-

hé, osobitné práva, ktoré uznávajú, že menšiny môžu mať osobitné potreby. Tento problém zdôraznil i výrok stáleho Tribunálu medzinárodnej spravodlivosti týkajúci sa menšinových škôl. Konštatuje sa v ňom, že spomínané dva typy práv sa so sebou úzko spájajú.

Osobitné práva neznamenajú teda nič viac, len rovnaké práva s väčšinou, t.j. práva mať alebo robiť to, čo má alebo robí väčšina. Tieto práva zároveň umožňujú menšine mať také iste a nie výhodnejšie postavenie ako väčšina. Možno to uviesť známu konštatóciu: narabat s rôznymi druhami hmoty rovnako, mechanicky, by mohlo byť tak isto nespravodlivé, ako narabat rôzne s rovnakými druhami hmoty.

Práve preto by sa mal zmeniť ústavné riešenia. Pripravovaná ústava by mala byť prejavom realizácie oboch ústavných predpisov, čiže dnešného čl. 69, ktorý je základom zákazu diskriminácie, ako aj nového článku, ktorý by vytváral základ pre konštruovanie už podrobnejších osobitných práv.

Vo svetle týchto poznámok, ani proporcionálny volebný poriadok, ani väčšinový alebo miešaný nedáva, žiaľ, príslušníkom národnostných menšín rovnaké šance vo voľbách do Sejmu a Senátu. Volebné práva pre národnostné menšiny by sa dalo zabezpečiť zavedením vhodného volebného zemepisu všade tam, kde sú menšiny zoskupené, kým iné prípadné riešenia by sa malo predvídať vo volebnom poriadku. Totiž mimo volebného poriadku sa menšiny musia podriadiť demokratickej procedúre.

Zavedením vhodného volebného zemepisu možno vyrovnať šance bieloruskej, litovskej, slovenskej a čiastočne nemeckej menšiny, ktoré sú zoskupené. Ako však vyrovnáť šance židovskej bud' cigánskej menšiny, ktoré žijú v rôznych záklutiacich krajinách, alebo ukrajinskej menšiny vysídlenej v roku 1947 a roztrúsnenej po celom Poľsku, aby sa odnárodnila.

Variantne návrhy riešení, ktoré pre nedostatok času v diskusii predložili komisie, môžu byť rôzne. Chcel by som sa však obrátiť na vás, páni poslanci s výzvou o prihlásenie na predložené pripomienky a návrhy, aby národnostné menšiny mali svojich reprezentantov, orodovníkov a nielen advokátov. V Poľsku žije asi 2 — 2,5% občanov nepoľského pôvodu, teda mohli by mať niekoľkočlenné zastúpenie v parlamente. Sú často reliktami republiky dvoch, a škoda, že nie štyroch národov, lebo dnes by politická mapa Európy vyzrela celkom ináč.

Náležité vyriešenie problémov národnostných menšín, ktoré by im zaistilo práva a vytvorilo podmienky pre rozvoj a kultivovanie ich tradícií, by prinieslo dvojnásobný osah. Totiž národnostné menšiny kultivujúce svoje rodiné étradicie by sa tým stali veľvyslancami svojich národov v Poľsku, veľvyslancami kultúry našich priamych susedov, — kde taktiež žijú Poliaci, — teda Litvy, Bieloruska, Ukrajiny, Česko-Slovenska a Nemecka. Sú to otázky týkajúce sa nielen vnútornej, ale aj vonkajšej a medzinárodnej politiky.

Vzťah k národnostným menšinám sa čoraz častejšie chápe ako svojrázny test alebo metro tolerancie a demokracie. Nie je náhodou, že pápež Ján Pavol II. svoje posolstvo k Svetovému dňu mieru v roku 1983 nazval Úcta k právom národnostných menšín zárukou mieru.

KOMISIA PRE OTÁZKY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Pre zaistenie dobrých podmienok realizácie občianskych práv, zapísaných v čl. 81 Ústavy Poľskej republiky a zlepšenie práce štátnej správy v prospech dodržiavania práv národnostných a etnických menšín, Rada ministrov PR utvorila Komisiu pre otázky národnostných menšín. Je to poradenský organ Rady ministrov.

Clenmi komisie sú:

- 1) predseda — minister kultúry a umenia
- 2) členovia:
 - a) minister národnej edukácie
 - b) minister práce a sociálnej politiky
 - c) minister spravodlivosti
 - d) minister vnútra
 - e) minister zahraničných vecí

f) minister — člen Rady ministrov, zadoviedný za spoluprácu s politickými stranami a spoločenskými organizáciami

g) predseda Výboru pre otázky rozhlasu a televízie

h) bielostocký vojvoda

i) opolský vojvoda

j) przymyslský vojvoda

k) suwalský vojvoda

Dozor nad prácou komisie plní predseda Rady ministrov.

POKRAČOVANIE NA STR. 9

s Ing. VENDELINOM HABEROM,
vójtom gminy Nižné Lapše

V záujme roľníkov

V máji tohto roku sme demokraticky zvolili miestne samosprávy, ktoré začali nové obdobie v systéme riadenia krajiny. Ako vójt nižnolapšanskej gminy ste začali prať v nových, ekonomickej veľmi ťažkých podmienkach. Mohli by ste nám na úvod tohto rozhovoru povedať niečo o sebe a vašej voľbe za šefa gminy?

— Pochádzam z Nižných Lapšov, kde som sa narodil v roku 1933. Po ukončení základnej školy som navštievoval Všeobecnovzdelávacie lycum S. Goszczyńskiego v Nowom Targu. Moja ďalšia cesta za vzdelaním, ako by sa to dalo nazvať, viedla na Banicko-hutnícku akadémiu v Krakove, kde som získal titul banského inžiniera geodeta. Potom som absolvoval ďalšiu vysokú školu a sice Polonohospodársku akadémiu, taktiež v Krakove, ktorú som zavíšil získaním titulu magistra. A keď ide o voľbu za vójta, to by ste sa mali spýtať iných. Asi som sa zdal byť naťoko dôveryhodný, že ma obyvatelia gminy návrhli do tejto funkcie. No a prešiel som. Moje volebné obdobie trvá štyri roky.

Samosprava teda už naplno funguje. Ako to vyzerá vo vašej gmine?

— Najsamprav hám vysvetlím organizáciu štruktúru v gmine. Pozostáva z dvoch časťí. Na jednej strane je to rada schváljujúca rozhodnutia, ktoré členovia boli zvolení práve počas májových volieb. Sú to ľudia z jednotlivých obcí našej gminy. Je ich spolu 21. S nimi by obyvatelia mali konzultovať svoje problémy. Druhú časť tvorí výkonný orgán, čiže vójt, ktorý spolu s gminným úradom má za úlohu realizovať uznesenia rady.

Na čo upriamite hlavnú pozornosť? Možno už hovoríte o nejakých výsledkoch?

— Ako som už spomenul, volebné obdobie trvá štyri roky. Pôsobime len niekoľko mesiacov, preto ľahko hovorí o pozoruhodnejších výsledkoch v tak krátkom období. Chcem však vybudovať základy pre hospodarský rozkvet gminy, uľahčiť prácu mojim nástupcom.

V tomto kontexte vidím potrebu širokej hospodárskej aktivizácie. Myslím tým na to,

že budeme napomáhať rozvoj malých podnikov na našom teréne a vôbec súkromnú hospodársku činnosť. Budeme nielen podporovať zakladanie týchto podnikov, ale zároveň stávať sa ich účastníkmi. Z tejto hospodárskej činnosti budú pochádzať naše hlavné príjmy.

Teda gmina nebude mať v budúcnosti žiadne doty cie?

— Štátne dotácie máme len do konca roka. Od budúceho roka bude gmina dostávať subvenciu zo štátneho rozpočtu na také ciele ako udržiavanie škôl, zdravotníctvo a pod. Z vlastných prostriedkov gminy budeme udržiavať škôlky, roľnícku školu v Nedeci a hradí ďalšie výdavky.

Môžem ešte prezradiť, že zatiaľ nie sme začali úvermi, máme teda čisté konto, kym iné gminy sú už zadlžené.

Veľmi pľivým problémom je výkup polonohospodarských produktov od roľníkov, meziďiný takých, ako ovčia vlna a jatočný dobytok. Ako mienite riešiť tento ťažký problém vo všom mikroregióne?

— V rámci hospodárskej činnosti uvažujeme o založení malého bitúnsku, v ktorom by sme spracúvali jatočný dobytok vykúpený od roľníkov z našej oblasti. Nevyriešená je situácia s výkupom ovčej vlny. Zatiaľ hľadáme kontrahenta, ktorý by ju od nás odoberal. Prvé signály už máme z Česko-Slovenska, zatiaľ pre uzavretosť štátnych hraníc su naše obchodné iniciatívy zatiaľ obmedzené.

Prejdime k ďalšej širokej téme — ekológii. Ako ju vidíte vo vašej oblasti, najmä v kontexte Czorsztynskej priehrady?

— Sme za čo najrýchlejšie ukončenie hydroelektrárne, ale pod podmienkou, že na všetkých okolitých vodných tokoch budú založené čistiarne vôi, ktoré budú zahrnuté v cene výstavby tejto vodnej elektrárne. V súvislosti s tým som zatiaľ vydal nariadenie, aby richtári v jednotlivých obciach určili osobné lokality pre miestne smetiská. Okrem toho do 31. októbra majú byť očistené koryta všetkých riek a potokov. Vydali sme tiež

nariadenie na uzavretie všetkých súkromných odtokov do riek, aby sa obmedzilo ich znečisťovanie. Nerešpektovanie týchto nariadení sa bude stíhať vysokými peňažnými pokutami.

Ako vyzerá situácia s aktuálnymi investíciami v gmine?

— V prvom rade musíme dokončiť tie investície, ktoré začali moji predchodecovia. Ide o i. o hasičskú remízu v Kacvíne a v Nižných Lapšoch zdravotné stredisko vo Fridmane a základnú školu v Nižných Lapšoch. Keď zavŕšime ich výstavbu, potom budeme rozmýšľať o nových. Čo sa týka cest, budeme pokračovať v rekonštrukcii a oprave gminných cest. Vojvodské dopravné uzly sú zatiaľ v uspokojivom stave. Pri stavbe cest a ich rekonštrukcii budeme dbať o ich dôslednú kanalizáciu. V opačnom prípade by to boli naprázdno vyhodné peniaze. Chceli by sme vôbec uskutočniť komplexnú melioráciu a dokončiť komasáciu v obci Tribš. Hodláme tiež zlepšiť cestné spojenie Vyšné Lapše — Lapšanka a Lapšanka — Repiska-Grocholov Potok. Na druhej strane obyvatelia gminy by si mali uvedomiť, že výstavba cest je veľmi nákladná. Ja mám celkovo v pokladnici asi 110 mil zlôtých, kym kilometrový úsek asfaltovej cesty stojí asi 500 mil zlôtých!

Moja posledná otázka sa týka dvojjazyčných tabúľ na verejných objektoch. Preve vo vašej gmine zdržujúcej výlučne obce obývané slovenskou v rodnostnej menšinou s tým najväčšie problém. Prečo?

— V prvom rade poviem, že príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny považujem za rovnocenných obyvateľov a partnerov. Keď ide o slovenské a poľské nápisy na verejných miestach, zatiaľ nie som orientovaný v ich pravnej podstate.

Podľa môjho súkromného názoru je všetko jedno, aké sú nápisy, vedľ všetci vedia po poľsky. Inač to vyzerá na hrobe, kde nápis hovorí, že je tam pochovaný Slovák alebo Poliak.

Chcem však zdôrazniť, že nie som proti našim spoluobyvateľom Slovákom. Myslím si zároveň, že vaša národnostná menšina by sa mala prejať predovšetkým z propagácií materinského jazyka a kultúry. Vedľ máte kultúrne miestnosti, ktoré stoja nevyužité a svietia prázdnotou. Práve tam by mal prekviať kultúrny život slovenskej národnostnej menšiny.

Dakujem za rozhovor.

Zhovaral sa JOZEF PIVOVARČÍK

PROFILY

Mám takú neposednú náštu...

Je nepochybne pravdu, že rozsiahla oravská dedina Pekelník v neoravskej gmine Czarny Dunajec patrí medzi najmálebejnšie obce tejto oblasti, v ktorej každého návštěvника upúta v prvom rade sice už len ojedinelá, ale stále pekná tradičná ľudová architektúra. Možno tu ešte stretnúť hodne starých drevených domov dokonca so slamenými strechami a bohaťou ľudovou oravskou ornamentikou. Nebudeme ju, aj keď si to zaslúži, podrobnejšie popisovať, kedže tentoraz sme sa vybrali, napriek špatnému septembrovému počasiu, za predsedom miestnej skupiny a vôbec dlhorocným činiteľom našej Spoločnosti — krajanom Jánom Švientekom, ktorého dnes chceme predstaviť.

Krajan Ján Švientek bol práve doma, kde si prezerá slovenské denníky a časopisy, ktoré dostáva. Vedľ v jeho novovybudovanom a ešte nedokončenom rodinnom dome sa zároveň nachádza miestna slovenská klubovňa. Preto hned po zvítaní sme nadpriadi rozhovor na tému činnosti tejto slovenskej kulturnej bunky.

— Slovenskú klubovňu — povedal Ján Švientek — máme otvorenú každý deň vo večerných hodinách. Horšie je to z návštev-

nostou, možno aj preto, že bývam trochu ľalej od hlavnej cesty. Vždy však, keď je čas a v poli nesúria polonohospodarske práce, no a v nedeľu sa v klubovni predsa niekto zjavi. Väčšinou sú to okolití susedia. Vtedy si popozierajem slovenské časopisy a knihy a porozprávame sa o našej činnosti a o polonohospodarských, ale aj o rodiných otázkach. Ešte predtým, keď sme mali fungujúci televízor, bola väčšia návštěvnosť, žiaľ teraz je počet znížený.

Pre ľudu miestnej skupiny vstúpil do našej Spoločnosti už v prvých rokoch jej činnosti. Preto som sa ho opýtal na jeho životnú dráhu, ako by sa to doalo povedať. Čo ho vlastne viedlo do našich slovenských šíksov?

— Narodil som sa 31. marca 1931 v Pekelniku. Už môj dedo učil v obci slovenčinu ako nepovinný predmet. Bolo to, pravdaže, ešte pred prvou svetovou vojnou, kedy počiním, úradným jazykom v obci, tak ako na celej Orave, bola maďarčina. Slovenské n rodine povedomie som si teda vyniesol z domu a zo školy. Vďaka otcovým výkladom o našom pôvode som sa od malíčka živo zaujal o dejiny a vôbec kultúru našich predkov — Slovákov.

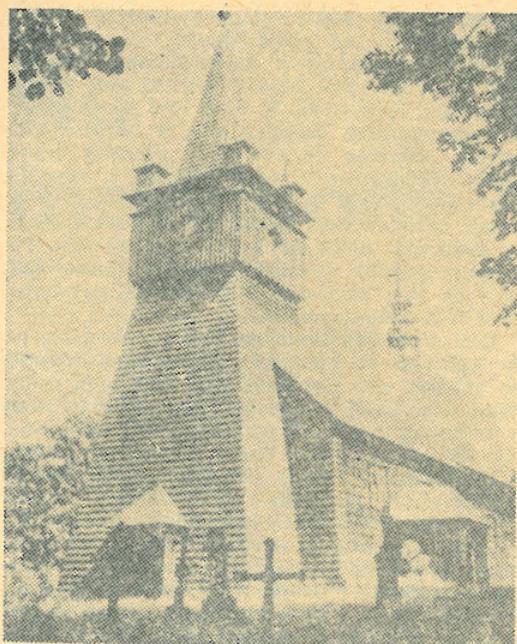

Krajan Ján Švientek bol delegátom na viačerých celoštátnych zjazdoch našej Spoločnosti. Na snímke: počas prejavu na 7. zjazde

Krajan Ján Švientek, ako som počul od spoluobyvateľov obce, je aktívny nielen v radoch našej Spoločnosti, ale aj mimo nej. Živo sa zaujíma o spoločenské dianie v obci a zvlášť o otázky polonohospodarstva. Na túto konštatáciu zareagoval úsmievom.

— Máme už takú neposednú náštu — povedal — nemôžem sedieť so založenými rukami. Spolu so synovcom hospodírim na

POKRAČOVANIE NA STR. 16

Kostol v Oravke pred opravou

Drevený kostol v Oravke

Drevená sakrálna architektúra predstavuje osobitnú, vysoko hodnotnú zložku ľudovej architektúry a preto si vyžaduje tým väčšiu pamiatkovú starostlivosť. Nachádzame ju na Spiši, Orave a vôbec v celom karpatskom oblúku. V bývalej Oravskej župe sa nachádzalo päť hodnotných sakrálnych stavieb, presnejšie kostolov, teda v Oravke, Isteňom, Tvrdošíne, Leštinách a Zábreví. Ten posledný je v súčasnosti v Oravskom skanzene v Brestovej.

Rozdelením Oravskej župy v roku 1920 sa hornooravské dediny dostali pod poľskú správu, medzi nimi aj Oravka so vzácnym dreveným kostolom. Ako táto cenná pamiatka vyzera dnes sa dozvieme neskôr, ale už v úvode môžeme prezradiť, že prechádza širokú rekonštrukciu. Väčšina reštauračných prác je vykonaná. Prejdime však na chvíľu do histórie tejto perly dreveného ľudového stavitelstva na Orave, ktorý svojou krásou pútia etnografov, historikov umenia a vôbec návštěvníkov oravskej dedinky — Oravky.

Obec sa rozkladá na širokom kopci, začiatok kostola spolu s cintorínom sa nachádza na jeho najvyššom mieste. Všeobecne sa uznáva, že bol postavený v polovici 17. storočia, ale presný dátum jeho vzniku nie je známy. Pôvodne bol oveľa menší a jeho fundátorom bol pán Oravského zámku František Thurzo. Až v 18. storočí bol jeho pôdorys rozšírený vybudovaním stĺpovej veže s kupolou a neskôr osobitnej murovanej kaplnky, ktorá spočiatku stala osvetlením, mimo hlavnnej stavby. Táto kaplnka bola neskôr pri zmene krytiny, v tomto prípade oravských šindľov, prikrytá spoločnou strechou. V období pred prvou svetovou vojnou došlo k určitej zmeni vzhľadu kostola — zmizla kupola a veža dostala ostrý ihlanovitý tvar. Okrem toho vo všetkých nárožiach boli postavené malé vežičky. Počas prvej svetovej vojny pribudla na streche ešte zvonica a kostolík dostal dnešnú konečnú podobu. Je

veľmi vzhľadný, prispôsobený oravskému slohu a drsným podmienkach tohto kraja.

Za zaujímavým vonkajším vzhľadom nezostáva ani jeho interiér. Práve napäť, je vari najcennejší prvkom tohto kostola. Význačuje sa veľkou dekoratívnosťou a vôbec veľkým maliarským kontrastom, ktorý sa tvoril celé stáročia. Prechádzal celými oravskými generáciami a každá z nich — pre nás sice anonymná — chcela zanechať svojú vlastnú pečať. Je pozoruhodné, že výzdoba interiéru napriek veľkému maliarskemu preprahu a bohatstvu dekoratívnych prvkov je jednotná. Základné maliarske scény a výzdoba sa spájajú so životom sv. Jána Krstiteľa, ktorému je kostol aj zasvätený. Pravdepodobne posledná polychrómia tohto cyklu bola ukončená v 18. storočí. Maľby z počiatku 17. storočia, ktoré nachádzame na spodných stenach prezbiteria, predstavujú asi 40 svätcov. Z tohto obdobia, pochádzajú taktiež cisárske erby a erby zámožných oravských ríctárskych rodov, ktoré sú umiestnené nad chórom.

Veľmi zaujímavý poznámkový materiál pre etnografov nachádzame v malých nástenných maľbách, ktoré sú taktiež umiestnené nad chórom. Znázorňujú desať božích prikázani. Každá z malieb je venovaná jednému z nich. Zvlášť pozoruhodné a pútavé je najmä to, že návštěvnici môžu na nich vidieť minulosť Oravy v kontexte zvykového práva. Postavy na maľbách majú vtedajšie odevy všetkých spoločenských vrstiev zo 17. až 19. storočia, ba dokonca sú na nich znázornené i jednotlivé nástroje, ktoré naši pradovedovia používali.

Môžeme predpokladať, že autori malieb, aj keď anonymní, pochádzali s Oravskou župou, poznali Slovensko a veľmi dobre sa orientovali aj v uhorskom zvykovom práve.

Možno ešte poznamenať, že k zaujímavosťam kostola v Oravke patrí i to, že kostolný organ nemá pedále, len manuály.

V súčasnosti, ako sme už v úvode spomenuli, oravčiansky kostolík je podrobnený dôkladnej a starostlivej opráve, ktorú sa vlastne plánovalo už dávno, no začal ju realizovať až terajší mestný farár Edward Kwarciak, samozrejme nie sam, ale za výdatnej pomoci a spolupráce rôznych inštitúcií a spolkov a pochopiteľne aj za účasti obyvateľov Oravky, v tom i našich krajanov. O finančných vydavkoch tejto operácie sa nebudezmienovať. Sú veľmi vysoké. Hlavne je však to, že v rámci oprávy boli úplne vymenené všetky základy a vôbec celý drevený pôdorysný veniec. Takisto boli vymenene bočné steny a strop a celý objekt prikrytý novým šindľom. V súvislosti s opravou

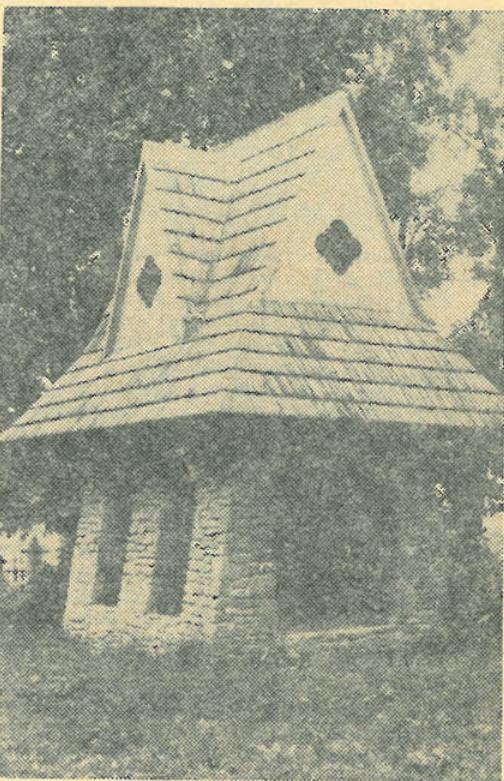
tažké zvony boli premiestnené mimo zvonice. Nachádzajú sa v špeciálne vybudovanom objekte, blízko kostola, čím sa vlastne kostol staticky vyrovnaný. Samozrejme počas opravy bola celá konštrukcia dobre izolovaná.

Dnes, po troch rokoch rekonštrukcie, lebo toľko už trvá oprava, kostol je už dobre zabezpečený na budúce desaťročia. Dá sa povedať, že celá operácia už pomaly končí. Chýba ešte oltár a niekoľko malieb, ktoré sa už skoro rok renovujú.

Vďaka organizačnej schopnosti miestneho farára a obetavosti i zodpovednému prístupu všetkých účastníkov k dieľu obnovy tejto vzácnnej architektonickej pamiatky sa neuskutočnenie stalo skutočnosťou, s čím sú asi všetci spokojní.

Dodalme, že reštaurátori dbali prisne o to, aby všetky zmenené stavebné komponenty zachovali pôvodný vzhľad a boli udržané v duchu tradičnej oravskej architektúry. Ide predsa o to, aby sa tento skvost sakrálneho ľudového stavitelstva zachoval v neperušenom stave pre budúce pokolenia.

JOZEF PIVOVARČÍK

Nová zvonica

Polychrómia v kostole — scénky z dekalógu

České školství v Polských zemích (2)

Od srpna 1836 o základní českou evangelickou školu v Zelově pečoval pastor tamní evangelicko-reformované farnosti Jan Mozes. Do této funkce ho povolala vládní komise pro vnitřní věci, duchovní záležitosti a věřejnou osvětu. Mozes fukci plnil do roku 1871. Pečoval rovněž o školy ve Faustynově a Poždženicích. V souladu s nařízením vládní komise „starostové obci povinni poskytnout patronům škol veškerou pomoc“. Život však přinášel různá překvapení, starostové obci často ve školních otázkách nechtěli patrony poslouchat. J. Mozes v roce 1840 předložil úřadům stížnost na zelovského starostu, Duszku, který tak dlouho šikanoval učitele, až ten odešel.

Ke školnímu obvodu v Zelově patřily vesnice Ignaców, Weronika, Józefatów a Petronelów. Ke škole v Kucově patřily vesnice Folwark, Aleksandrów a Złobnica. Do školy v Zelově chodila výhradně česká mládež, v Poždženících část žáků pocházela z německých rodin.

Školy dostávaly prostředky z vládního rozpočtu, z příspěvků obyvatelstva a dotaci z pokladny sboru. V roce 1848 platilo školní příspěvky 215 Zelovanů. Celkem to činilo 60 rublů v hotovosti a 30,45 v naturálích. V roce 1862 majitelé zelovského panství potvrdili dosavadní příspěvky notářským zápisem ve prospěch učitele. Přesto byla materiální situace učitelů a škol velmi špatná. V Zelově byla škola v dřevěné chalupě s doškovou střechou, patřila k ní stodola a chlév. Zařízení bylo rovněž skromné. V roce 1846 měla škola 7 tabulí pro slabikování v českém a ruském jazyce, 2 nástěnné tabule, 2 stoly, 8 lavic, 1 stolek pro učitele, 4 sešity technických rysů a knihy „O zachraňování zdánlivě mrtvých“. Nová školní budova byla postavena v roce 1876.

V Zyrardově byla evangelická škola, ale s vysokou absencí. Mezi Čechy vládl značný analphabetismus. V letech 1888–1895 tu bylo z 441 kolonistů až 148 analphabetů. Místo školní docházky děti pomáhaly při tkani, ať už doma nebo v továrnách. Paweł Hulka-Laskowski o tom psal: „Pět let dítě skončilo, a už ho otec bral s sebou do továrny. V létě v zimě, v pět ráno už v práci. Dětem se chtělo spát, ale kdepak! Napůl spící je tálí do továrny — nos špulky, podej, co potřeba. V zimě sněhu po páš, děti naříkají, ale nic naplat: hajda se starými do roboty.“

Dobré podmínky neměla ani škola v Polské Kamenici. Pronajatá budova měla málo oken. Cybely pomůcky i nábytek. Učitel dostával plat nepravidelně z příspěvků obyvatel vesnice, sám musel sbírat peníze od rodin. Nakonec školu opustil. V Polské Kamenici chodilo v roce 1840–41 do školy 75 dětí římskokatolického vyznání, 7 evangelicko-reformovaného vyznání, 1 luterán a 2 Židé.

V Polské Kamenici a Poždženicích se četně psaní a počtům učilo polsky a česky. V

Zelově a Kucově byla polština po lednovém povstání nahrazena ruštinou. Děti se učily psaní, katechismu, zeměpisu, matematice, krasopisu a zdravovědě. Školní rok začínal 5. října a končil 3. března příštího roku. Tam, kde sa obyvatelstvo zabývalo řemeslem a obchodem, školní výuka trvala celý rok s šesti až osmitýdenní přestávkou o prázdninách.

Denně byly čtyři lekce. Na zakončení roku se konaly zkoušky, jimž byli přítomni rodiče. Tento program však v mnoha školách nebyl plněn. V Kamenici a dokonce i v Zelově chyběly učební pomůcky. Spatně placený učitel si musel přivydělávat prací na poli. Nejlepší výsledky měli žáci školy v Zelově. Vyplývalo to bezpochyby z neustálé péče, kterou škole věnoval pastor, i když i zde bylo mnoho nedostatků a potíží.

Poměrně vysokou úroveň měla česká škola v Lodži, kterou v roce 1908 založil evangelicko-reformovaný sbor a Jednota. Do této školy chodilo 50–70 dětí.

České obce měly značnou zásluhu o rozvoj školství na Volyni. Již v prvních letech po bytu usilovaly o vytvoření škol. V roce 1868 byla s carským povolením otevřena škola v Miroszeczy, Kupiczowě a Glinsku. Jiné kolonie se také ucházely o zřízení školy. Koloniště požadovali české školy s dodatečným ruským jazykem. Ústřední úřady v Petrohradě rozhodly, že tyto otázky mají Češi vyřizovat v místních úřadech. Čtyři již působící školy zůstaly pod přímým dohledem ministerstva osvěty.

Vyvolávalo to neustálé spory mezi českými obecemi a úřady. V Buderaži místní úřady chtěly donutit Čechy, aby posílali své děti do ruské třídy, a českou třídu zavřely. Češi přestali platit školní poplatky. Podobná situace byla v Českém Glinsku, kde inspektor proti vůli rodičů vnucoval učitele, který neuměl česky.

Jednání s úřady nepřinášelo očekávané výsledky. Češi tedy začali zřizovat soukromé školy, které nebyly podřízeny státním úřadům. Podobné školy vznikly v 17 koloniích a s pomocí vesnických samospráv byly rozšířeny na dalších 11. Koncem sedmdesátých let 19. století bylo už 32 soukromých škol, mj. v Kvasilově, Hrušvici, Ulbarově, Českém Straklově, Podhajci, Boratině, Matesinci, Kniachininku, Termíne, Olšance, Vysokém, Hulce a Antonovce.

Na 55 českých koloniích na Volyni to byl již značný počet škol. Osvětové úřady se chovaly dost liberálně k soukromým českým školám. Školy však pocítovaly nedostatek zařízení a učebních pomůcek, učitelé nebyli pravidelně placeni a tak i výuka nebyla systematická. Nízkou úroveň měla výuka ruštiny, sami učitelé neuměli dobře rusky. Náboženství se vyučovalo takovému, jakého vyznání byl učitel. Pastoři učili jen v těch školách, které byly blízko kostela.

Náboženské sváry měly v mnoha obcích zhoubný vliv na práci školy, tim spíše, že školy byly spojeny s modlitebnami. Nejtěžším obdobím pro české školství na Volyni byla léta 1891–1908. V roce 1891 byla zrušena samostatnost českých obcí a ministerstvo osvěty převzalo do své péče všechny české školy. Odstranilo z nich češtinu a zavedlo povinné ruštinu jako vyučovací jazyk. Pro české učitele, kteří přešli na pravoslaví, byly pořádány učitelské kurzy v Ostrorogu. Po složení zkoušek směli dále učit. Většinou však byli do škol přijímáni ruští učitelé a mnoho škol bylo vůbec zavřeno.

Češi bojkotovali nové školy, pokoušeli se je nahradit soukromým vyučováním. Nebylo to snadné, protože mezi kolonisty bylo málo takových, kteří by mohli být učiteli. Pouze v několika vesnicích se soukromě učilo česky (Boratyn, Česká Hulča, Český Kvasilov, Kniachinink, Malin). Pronásledování úřadů neslabilo. Za japonsko-ruské války v roce 1905, kdy byli učitelé hromadně povoláni do vojska, upevnila se ruština tím, že do českých škol byly posílány ruští učitelé. Teprve po roce 1908 se do škol vrátila čeština jako rovnoprávný jazyk s ruštinou. Úřady znovu povolily zakládání českých škol. Chyběli však kvalifikovaní učitelé. Teprve po I. světové válce se díky Matice České rozvinula na Volyni síť českých škol. Bylo jich čtyřicet a chodilo do nich 1944 dětí.

V Těšínském Slezsku bylo základní školství v rukou duchovenstva. Učitelem byl většinou varhaník. Učilo se čtení, psání, počítání a zpěvu nábožných písni. Toleranční patent Josefa II. z roku 1781 umožnil zakládání škol při evangelických sborech. Zavedení povinné školní docházky (od 6 do 12 let) nebylo v praxi dodržováno. Přes úsilí duchovních ve druhé polovině 19. století více než polovina dětí nechodovala do školy. V Těšínském Slezku bylo tehdy 95 škol.

Rakouské úřady pečovaly především o rozvoj elitářských středních škol s německým vyučovacím jazykem, vzdělávajícím úřednické kádry a inteligenci.

V roce 1869 vláda vydala školský zákon, podle níž se děti v lidové škole mohly učit ve své mateřštině. Státní jazyk (němečina) mohla být jedním z vyučovacích předmětů, povolila-li to Zemská školní rada na žádost školní obce. V roce 1873 však rada rozhodla, že mateřský jazyk (čeština nebo polština) může být jazykem vyučovacím pouze v první třídě. V dalších letech se postupně zaváděla němečina do všech vyučovacích předmětů. České obce zakládaly často jednotřídní školy, které z finančních důvodů nemohly zajistit výuku němečiny. Úřady proto podporovaly zakládání škol dvojjazyčných, i když bez větších výsledků. Rozvoj základních škol ve Slezsku v letech 1902–1917 podle vyučovacích jazyků ilustruje následující tabulka.

Veřejné lidové školy v Těšínském Slezsku v letech 1902–1917.

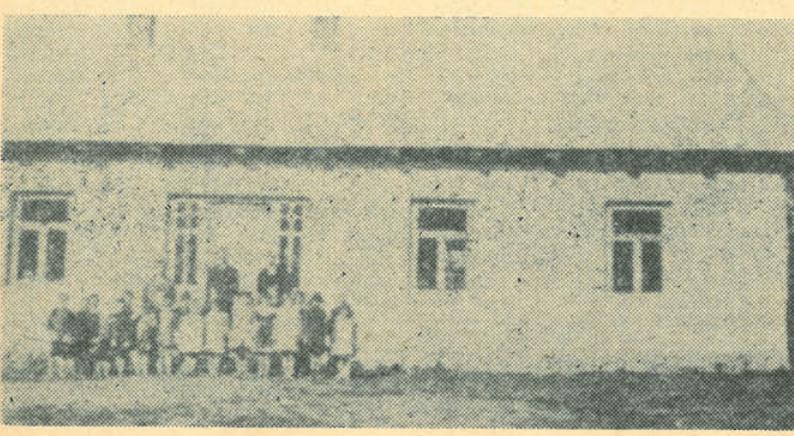
Rok	lidové školy			polšt.-německé	polšt.-české	celkem
	polšt.	české	německé			
1902	147	56	31	11	6	251
1910	154	69	42	22	6	293
1914	156	74	47	21	4	302
1917	156	76	49	21	4	306

(Podle zprávy Matice školské pro Těšínské Slezsko za rok 1917).

Ve městech působily lidové školy trojtřídní nebo čtyřtřídní, v nichž se se vysokých třídách přednášelo německy. Ve středních školách, v nichž byla vyučovacím jazykem výhradně němečina, učily se většinou děti ze zámožných rodin. Děti chudiny zde byly výjimkou.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

ZBIGNIEW TOBJANSKI

Česká škola na Volyni v roce 1930

EMIL BOLESLAV LUKÁČ

Na matkinom hrobe

Pod temnou hrudou, vlnkou, odporou,
spíš, moja mať?
Bezbranný som ľa pustil zápornou
cestou — odpustí, mal som vzdrovovať.
Húf susedov stál vokol tvojej truhly,
i ja som tam bol nemý, vo stíp stuhly.
Mrazivý dotaz víril vo mne vztek:
Kde je tu spravodlivosť?

Odkopnutá a ponížená
spíš, moja mať?
Križovou cestou, sama, opustená
musela s besmi bojovať.
Bodená pravdou ľudí — bodliakov,
úškrnom pokrytcov, poriadkom podliakov,
zabudnutá, k zemi sa hrbiaca,
vo svojom kúte sa modliaaca:
Kde je spravodlivosť?

Tú cestu pamätam,
tu, moja mať!
Z demu ľa vyniesli — brána sa otvára,
nespúštať, nedovzdáť
Najprv spravodlivosť, spravodlivosť!

Pod doskami z dubu
spíš, moja mať?
Prenikli červy zábranu hrubú,
neodolala hať?
Ani tam nie je, ani v tom stánku,
ochrana mieru, právo spánku?
Spravodlivosť?

(Úryvok)

Prijde den, sám rozmar a sám jas,
z hlubin šedivého listopadu.
Bez barev, jež zvadnout nechal čas,
bez vúní a bez koncertu sadú

priatelsky se sklání do ulic
nevíditeľný a nepoznaný.
A přece tuším ho a jdu mu vstříce,
ať si zvoní na kostele hrany,

ať si dav má přísnou, tvrdou tvář,
ať si z bank a paláců strach civí.
Vidím jeho lehkou svatozář
nad domy, jež do mlhy se kříví,

nad keři, v nichž posakuje pták,
jak by tušil zázrak této chvíle,
vrhající na zem skrze mrak
poseiství své tančící a milé.

Slovenský nápis na náhrobku v Jurgove. Foto: J.P.

JOSEF HORA

Jeden den

SLOVNÍK ŽIVOTA (187)

PRÍDAVNÉ MENA NA — ly — (k)astý, — avý

V spisovnej slovenčine sú niektoré príavné mená utvorené zo slovesného kmeňa minulého času. Napr.: leskly (leksl-ol sa), zrely (zre-l), čulý (čeu-l), bdelý (bde-l).

Tieto príavné mená sa používajú najmä vtedy, ak sa nimi vyjadruje vlastnosť, ktorá tesne nesúvisí so slovesným dejom. Napr.: čulý = bystrý (nie taký, ktorý čuje), smelý = odvážny (nie taký, ktorý sinie), bdelý = ostrážitý (nie bdejúci). Podobne: odfahlý, rozhľahlý, priahlý, otužilý, skvelý, minulý, znelý, dokonalý, jedlý, závislý, stály.

Ak sa má vyjadriť vlastnosť, ktorá tesne súvisí so slovesným dejom, a význam pripúšťa použitie príčastia, používa sa v úlohe príavného mena trpné príčastie. Napr.: odkvitnútý, stuhnútý, uschnutý, využitý, zdarený, zmrznutý (nie „odkvitlý, stuhlý, využilý, zdaričlý, zmrzlý“ a pod.). Podobne hovoríme rodený, nie „rodilý“.

Na vyjadrenie malej miery vlastnosti sa používajú príavné mená s príponami — astý, -kastý, -avý. Napr. sladkastý, kyslastý, horkastý, černastý, žltkastý, červenkastý, červenavý, belavý. Tvary typu nahľuchlý (s predponou na- a s príponou -lý) sú zriedkavé.

POESKY

naoczné
naocný (šviadek)
na odchody
na odlew
uderzý kogo
na odlew
na odwrót

SLOVENSKY
na vlastné oči
očitý (svedok)
na odchode
s rozmachom
udrieť niekoho
prudko
naopak

ČESKY
na vlastní oči
očitý (svědek)
na odchodu
s rozmachem
udeřit koho
prudce
opačné, naopak

na ogól

na oklep

na oko

naokoło

naoliwic

naonczas

naopak

naopowiadać

na ostatek

naostrzyć

na oścież

drzwi otwarte

na oścież

na oślep

naówezas

napacykować

napackać

napad

napad

bandycki

dokonać napadu

napadać

napakować

napakować żołądek

napa-

lié

napalić

w piecu

všeobecne

bez sedla

od oka, zdánlivovo

okolo

naolejovať

vtedy

naopak

narożprávať

napokon, nakoniec

naostriť

dokorán

dvere otvorené

dokorán

naslepo

voslep

vtedy

namachlić

nababrać

útok

lúpežné

prepadnutie

prepadnúť

útočiť

napchať

napchať žaludek

rozpláliť

zakúriť

zakúriť v peci

všeobecne

bez sedia

od oka, zdánlivě

kolem

naolejovat

tehdy

opačně

navyprávět

nakonec

naostřit

dokořán

dveře otevřené

dokořán

naslepo

tehdy

namazat (obraz)

napackat

útok

loupežné

přepadení

přepadnout

útočit

naepat

naepat žaludek

rozplálit,

zatopit

zatopit v kamenech

ZÁTOPKOVCI VO VARŠAVE

Poznajú ich vari všetci priaznivci ľahkej atletiky. Ona — oštepárka, On — bežec, spolu — jeden z najslávnejších športových manželských párov na svete: **DANA A EMIL ZÁTOPKOVCI**, najúspešnejší česko-slovenskí atléti. Obaja, ale najmä Emil, patria k legendám svetového športu, do dejín ktorého sa zapísali ako držitelia piatich zlatých a dvoch strieborných olympijských medaili, mnohonásobní majstri Európy a svetoví rekordéri. S týmito slávnymi športovcami sme sa mali možnosť stretnúť v Česko-slovenskom kultúrnom a informačnom stredisku vo Varšave, kde nám porozprávali o svojich športových zážitkoch, ale aj neskôr sих životných skúsenostach.

Je zaujímavé, aké nevyspýtateľné bývajú niekedy cesty osudu. Dana a Emil začali športovať pomerne neskoro a ako povedali na stretnutí — skôr zo záľuby a pre vlastné potešenie. Nikdy nemysleli na veľký, výkonnostný šport. Preto Dana, fyzicky zdarná, spočiatku trochu behala, skákala, hrala hádzanú a zo zábavy skúšala štastie aj v iných športoch. Až raz na medziškolské preteky jej poverili úlohu reprezentovať školu v hode oštepom, v ktorom dopadla veľmi dobre. A odvtedy sa tejto disciplíne začala viač venovať Emil, ako každý chlapec, hrával si ce futbal a basketbal, ale k behom sa došiel prakticky až na vojenčine. Vojenský výcvik, v ktorom nechýbali behy, nezriedka v plnom výstroji, pomohol mu vypracovať rýchlosť a výtrvalosť, skrátku stať sa dobrým bežcom. Natoľko dobrým, že začal behať na dlhých tratiach a dosahovať veľmi slušné výsledky. Čoskoro patril k najlepším v republike.

Stretli sa, pravdaže, na štadióne, kde Emil sa mal pokusiť o prekonanie čs. rekordu na 3 km. Stalo sa však, že už na začiatku pretekov Dana, vtedy ešte Ingrová, nečakane prekonala česko-slovenský rekord v hode oštepom a jedným z prvých gratulantov bol práve Emil Zátopek. Neskôr aj on prekonal rekord a Dana mala priležitosť opäťovať blažoželania. Tak sa spriateliili a toto prialstvo sa neskôr prerodilo v pevný manželský zväzok. Nevyspýtateľné cesty osudu spojili nie len dvoch vynikajúcich športovcov, ale aj — čo je zaujímavé, — ideálnych rovesníkov. Dana a Emil sa totiž narodili nielen v tom istom roku, ale aj mesiaci a dni — presnejšie 19. septembra 1922.

Otvety sa už držali vedno, nie len v živote, ale aj v športe. Spoločne štartovali na pretekoch a reprezentovali Česko-Slovensko na európskych šampionátoch a Olympijských hrách. Prvý významnejší štart absolvoval Emil Zátopek už rok po vojne na majstrovstvách Európy v Oslo, kde v behu na 5 km obsadil sľubné 5. miesto. V roku 1948 sa Dana a Emil zúčastnili po prvýkrát Olympijských hier v Londýne. Olympijský debut priniesol Dane len 7. miesto, ale pre Emila bol veľmi úspešný. V behu na 5 km po dramatickom boji obsadil 2. miesto len 0,2 sek., za slávnym Belgičanom Gastonom Reiffom, ktorý odvtedy už s Emilem nikdy nevyhral. V druhom behu, na 10 km, sa dlhý čas striedal vo vedení s favoritom, Finom Viljom Heinem. Kdesi v polovici trate však Emil zrýchlil a zvíťazil s veľkým náskokom nad odteraz „veľne druhým“ Francúzom Alainom Mimounom. Prekonal pritom olympijský rekord Janusza Kusocińského.

O dva roky neskôr sa Emil Zátopek stal hlavnou postavou majstrovstiev Európy v Bruseli, kde dosiahol dve presvedčivé víťazstvá na 5 a 10 km. Dana bola tentoraz piata, ale už na ďalších šampionátoch v Berne (1954) a Štokholme (1958) vybojovala majstrovské tituly.

Najväčšiu slávu Zátopkovecom priniesli XV. olympijské hry v Helsinkách (1952). Dana už prvým hodom na vzdialenosť 50,47 m si zaistila nielen zlatú medailu, ale zároveň prekonala olympijský rekord. A Emil... ten udvál celý svet: vybojoval tri zlaté medaily na 5 km, 10 km a v maratónu a súčasne vytvoril tri olympijské rekordy (5 km — 14:06,6 min., 10 km — 29:17,0 min., maratón — 2:23:03,3 hod.). Dokázal to, čo sa v dejinách športu ešte nikomu nepodarilo a, — ako tvrdia odborníci, — ešte dlho sa nepodarí. Vybral presvedčivo a v maratónu druhého v celi predbehol skoro o 1 km.

Zátopkovi štartovali aj neskôr. V r. 1954 na majstrovstvách Európy v Berne Emil získal na 10 km zlatú a na 5 km bronzovú medailu. O dva roky neskôr zúčastnil sa ešte OH v Melbourne, kde v maratónskom behu obsadil 6. miesto. Dana okrem spominaných dvoch titulov majsterky Európy v Berne a Štokholme štartovala ešte na dvoch Olympijských hrách: v Melbourne (1956) bola štvrtá a v Ríme (1960) ako 38-ročná vybojovala ešte striebornú medailu. V roku 1958 vytvorila na tie časy skvelý svetový rekord — 55,73 m.

Športové úspechy Zátopkovecov, najmä Emila podnes vzbudzujú obdiv. Štýlove nebehal pekne, ale účinne. Bol veľmi nadaným bežcom, ale všetky svoje úspechy vďaka — ako povedal — predovšetkým tvrdnej práci. V roku 1954, keď mu patrili všetky svetové rekordy na tratiach od 5 do 30 km, trénoval mimoriadne intenzívne. Jeho denná dávka predstavovala skoro 50 km a mesačne dokázal nabehať vyše 1000 km. Celkovo prekonal 18 svetových rekordov, 61 česko-slovenských a spolu s Danou sú nepochybné aj rekordérmi v dĺžke manželského spolužitia. Počas behu vedel meniť tempo behu, bol povestný známymi „trhákmi“, ktorými dokázal vyčerpať najvytrvalejších súperov a zaistíť si víťazstvo. Nazývali ho „českou lokomotívou“, keďže vždy behal v čele a ako lokomotiva vozne — viedol za sebou dlhý rad výtrvalcov.

Ako vojak z povolania sa Emil Zátopek dopracoval hodnosti plukovníka. Pomohli mu v tom iste športové výsledky. V pamätnom roku 1968 verejne protestoval proti zachraňaniu totalitného režimu pomocou „bratských“ armád. Nepáčili sa mu aj iné veci. Spolu s manželkou podpisal 2000 slov a, ako sa zanedlho ukázalo, upadol do nemilosti so všetkými s tým spojenými následkami. Stratil prácu a bol degradovaný na radového vojaka. Istý čas zametal ulice, potom pracoval ako robotník s geologmi. Mal základ cestovať do cudziny, kam ho ako slávneho športovca často pozývali. Meno Zátopka muselo na 20 rokov zmiznúť z verejného a športového života.

— Nikdy sme svoje konanie neľutovali, — povedal nám počas stretnutia Emil Zátopek, — vedľ napokon takto sa chovali u nás tisíce slušných ľudí. Príča s lopatou nás nemohla zlomiť, vedľ ako bývali športovci sme boli fyzicky zdatnejší a ľahšie sme sa mohli prispôsobiť novým pracovným podmienkam. Vedeli sme, že máme pravdu a to nás povzbudzovalo.

Bol som zvedavý, ako Zátopek hodnotí svoje výsledky v porovnaní s dnešnými výkonomi najlepších výtrvalcov.

— Tažko porovnať naše výsledky s terajšími a nielen výsledky. To sú dva úplne odlišné svety. My sme športovali ako amatéri, ktorí dnešní špičkoví atléti sú profesionáli. Odlišné sú tiež podmienky pestovania športu kedysi a dnes, iné sú tréningové metódy. Ja som mal trénera len rok, potom som trénoval sám. Spočiatku, ako väčšina bežcov, som skrátku v rámci tréningu behal desiatky kilometrov a to bolo všetko. Potom som zaviedol intervalové behy napr. 20×200 m a 20×400 m a pod., čo mi výdatne pomohlo zlepšiť rýchlosť. Dnes výtrvalci majú nielen bežecký, ale aj silový tréning a vôbec trénuje sa na základe vedecích poznatkov. Nečudo, že výsledky sa tak výrazne zlepšili.

Dana a Emil Zátopkovi sa už sice blížia k sedemdesiatke, no nadálej sú bodri, plní duševnej pohody a optimizmu. Po nejnej revolúcii ich rehabilitovali. Na stretnutí celé hodiny rozprávali o svojich zážitkoch. Na otázku, ktorý z významných behov bol preňho najjažší, Emil Zátopek uviedol nasledovný, trechum humoristický príbeh. Bolo to krátko po hejnskej olympiáde, keď dostal pozvánku od istého maharadžu z Pandžábu v Indii. Keď tam došiel, maharadža pripravil na jeho počesť veľkú slávnosť, ktorej hlavným bodom bol beh na 10 km. Vyštartoval v spoločnosti asi 30 indických bežcov. Hneď na začiatku nasadil svoj známy trhák a keď videl že súper sú ďaleko za nim, pokojuje bežal ďalej. Keď mal k cielu len jedno kolbo obzrel sa za seba a zistil, že niekoľko bežcov ho začína rýchlo doháňať. Zrýchlil, no jeden zo súperov bol stále blízko a dokonca pred cielom ho začal predbiehať. Len s výpätim všetkých sôl sa mu nakoniec podarilo o zlomok sekundy vyhrať s Indom. Až neskôr vysvetlilo, že bežal sám a súper absolvovali len prvú a posledné kolo.

Spomienok bol veľa, no rozsah článku nedovoľuje uviesť všetky. Prinášame už len pozdrav čitateľom Života, ktorý nám na záver napísal a nakreslil slávny športový páru.

JÁN SPERNOGA

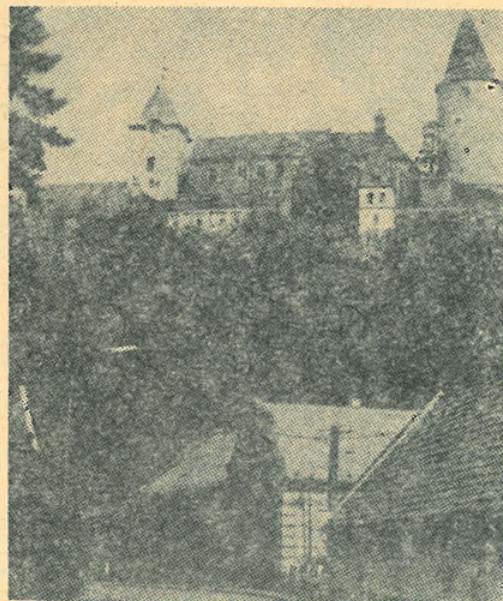
Členárom Života
EZ
Eugenij Štrígl *Dana Zátopková* *10. 9. 90*

Česko-slovenským prezidentom slúžia Hradčany nad pražským Starým mestom ako úradná rezidencia a od minulej jesene tam sídlí spisovateľ so štábom civilných poradcov. Čože je však hrad bez rytierov, pomysleli si zrejme jeho predchodcovia, medzitým povyháňaní komunisti.

Pán z KSC, pôvodom malomešiaci, ktorí však nastúpili pod heslom „Proletári všetkých krajín, spojte sa!“, si vedeli pomôcť. V úplnej tajnosti, ako až teraz vyšlo najavo, sa dávali funkcionári komunistickej strany a ďalšie špičky bývalej nomenklatury pasovať na rytierov, slobodných pánov a rádových junkerov.

Nie zo zábavy alebo v povznesenej nálade. Smrteľne väzne, ako udáva svedok, prebiehali slávnostné ceremonie na hrade Křivoklát, 36 kilometrov západne od Prahy.

Myšlienka potešíť zaslúžilých súdruhov feudálnymi poctami vznikla v agentúre Orbis, propagáčnom ústredi kedysi všemočnej strany. Tenko „výlet do histórie“ tetiž vy-

Pohľad na hrad Křivoklát

Súdruhovia rytieri

mysiel šéf Orbisu Vladimír Vipler, aby povzbudil domácich aparátov alebo miernejsie naladil zahraničných hostí KSC.

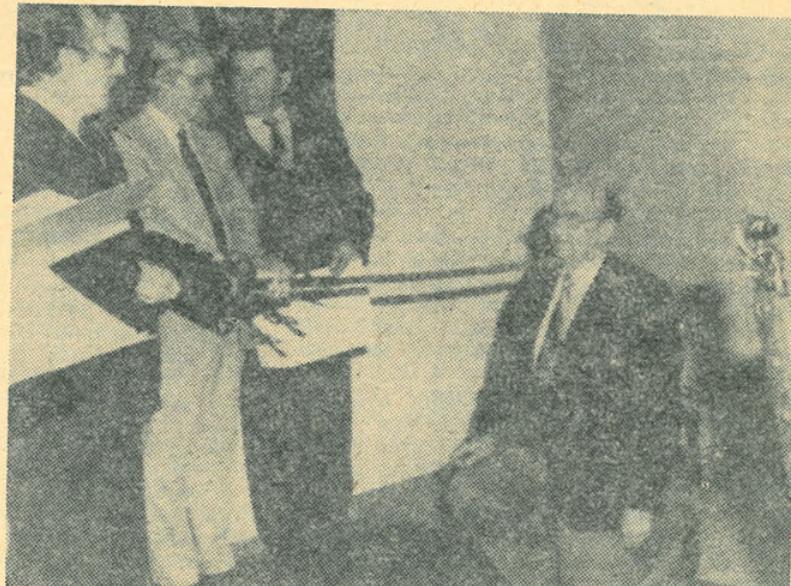
Začiatkom osemdesiatych rokov sa dal Vipler ako jeden z prvých stranických prominentov pasovať dlhým mečom zo 14. storočia na „komštúra a generála rytierskeho rádu Křivoklátu a Nezabudic“. Vyštudovaný jazykovedec kládol veľký dôraz na to, aby sa na ňachtickej listine objavilo vedľa erbu, ktorý si sám navrhol, aj komunistické vyznamenanie Rad práce.

Nanajvýš nenútene, ale prísné tajné stretnutia na historickom hrade — vykazované v stranických protokoloch ako „stretnutia na prehľbenie a rozšírenie socialistického myšlienkového bohatstva“ — stáli štátu pokladnicu značné sumy. Oveľa zábavnejšie ako slávnostné pasovanie na rytiera boli však nasledujúce honosné hostiny a pitky červenej šľachty, pri ktorých podľa svedka, „nejedného hrdého rytiera spili pod stôl“. Tak to bolo podľa rozprávania aj so 62-ročným súdruhom rytierom Jaroslavom Sobekom, šefom Oddelenia medzinárodných vzťahov a predtým ataše na veľvyslanectve v Bonne.

Na radostné mokré stolovania si súdruhovia vybrali najlepšiu adresu. Hrad Křivoklát,

ktorý sa za Habsburgovcov volal Pürglitz, vybudovali okolo roku 1100 české kniežatá a spočiatku ho využívali ako lovecké sídlo. Na začiatku 13. storočia slúžil ako rezidencia čes-

Reálny socializmus: vysokí funkcionári KSC sa nechávali na Křivokláte pasovať na rytierov.

KOMISIA PRE OTÁZKY...

POKRAČOVANIE ZO STR. 3

K úlohám komisie patrí:

1) Vypracúvanie vládneho programu činnosti v prospech národnostných a etnických menšín,

2) Poskytovanie pomoci v koordinácii práce orgánov štátnej správy a iných jednotiek zahrnutých do vládneho programu, o ktorom sa hovorí v prvom bode.

3) Hodnotenie a formulovanie návrhov týkajúcich sa zaistenia realizácie práv a požiadaviek národnostných a etnických menšín,

4) Formulovanie hodnotení a návrhov v oblasti účinného odporovania javom narušujúcim práva národnostných a etnických menšín a podnikanie činnosti smerujúcej k odstraňaniu týchto javov,

5) Vyvíjanie a podporovanie činnosti pre popularizáciu v poľskej spoločnosti tematicky týkajúcej sa národnostných a etnických menšín a ich kultúr,

6) Skúmanie iných otázok nariadených Rade ministrov a predsedom Rady ministrov v oblasti realizácie politiky voči národnostným a etnickým menšinám.

Komisia v rámci svojich úloh predkladá posudky a návrhy Rade ministrov a posudzuje návrhy dokumentov, v tom najmä normativných právnych aktov a môže predkladať svoje stanovisko iným štátnym orgánom, inštitúciám a spoločenským organizáciám.

Pri plnení svojich úloh komisia spolupracuje s orgánmi štátnej správy a orgánmi územnej samosprávy.

Komisia sa môže obraciať na vedecké inštitúcie a ústavy, ako aj spoločenské organizácie s návrhom na nadviazanie spolupráce v oblasti výskumov a posudzovania sta-

vu dodržiavania práv národnostných a etnických menšín.

Predseda komisie môže pozvať do svojich prác zameraných na realizáciu niektorých úloh predstaviteľov spoločenských a odborných organizácií, spolkov a vedeckých kruhov.

Komisia pracuje kolegiálne.

Komisia utvára poradenskú radu, ktorej členmi sú predstaviteľia národnostných menšín. Môže tiež vytvoriť pracovné kolektívy. Jej predseda predkladá Rade ministrov správy o činnosti komisie. Podrobny pracovný plán komisie určuje poriadok schválený komisiou.

Organizačno-technické podmienky práce komisie a prostriedky spojené s jej činnosťou zaisťuje ministerstvo kultúry a umenia. OD REDAKCIE: členom komisie mal byť podľa nás aj novosčeský vojvoda ako predstaviteľ štátnej správy na území, kde žije slovenská národnostná menšina.

Karel Poláček

Bylo nás pět (III)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Pročež jsem vyskočil s postele a jak jsem byl, tak jsem pravil Jumbovi, že si musí oprubovat tu červenou čepičku, aby mu byla dobré a Jumbo šel a já jsem také šel, pročež jsme šli oba. A po celou cestu jsem porád slyšel, jak se tatínek směje hlubokým hlasem „Hooho!“, maminka dosti vysokým hlasem „Hehehe!“ a Rampepurda tím nejvyšším hlasem „Hihihii!“ až se mně to nelíbilo a já jsem si myslil, ať si to Rampepurda nechá, až půjde na procházku se šamstrem.

A porád jsme šli, až jsme přišli k panu Jirsákovi a on pravil: „Stálé zdraví přeju“ a hnedky přistavil k Jumbovi žebřík a s Čendou popadli tu červenou čepičku a posadili ji slonovi na hlavu, pak se koukali a pan Jirsák pravil jásavým hlasem: „To není čepička, to je stafraholská báseň, s takovou věci může vašnosta do té nejvybranější společnosti, jelikož vyhlíží jako baron.“ A slezl se žebříku, Čenda taky a všechni tři jsme podstoupili, abysme viděli, jak ta čepička sedí. A Jumbo mne prosil, abych mu půjčil kapesní zrcátko, jelikož se také chtěl podivat, jakou dělá parádu.

I tázal jsem se pana Jirsáka, co by to dělalo a pan Jirsák pravil: „Nono, jaképak copak, snad skrzevá to nejpůjdeme k rychtáři, no ne?“ A pak ještě pravil, že se některý den staví u nás v kvelbu a vybere si zboží pro domácnost, čímž si budem kvit. Já jsem pravil: „Tak jo.“

A když jsem šel s Jumbem odtamtud, tak si Jumbo vykračoval jako milostpán a točil se na všechny strany a byl velice hrdý. A pravil: „Jsem velice elegantní, ale byl bych ještě elegantnější, kdybych měl na zádech deku a na ocase mašli.“

Ale já jsem mu pravil, koukejme na něho, co on by ještě všechno chtěl, on si myslí, že peníze dělám a ještě jsem pravil, aby nějaký čásek počkal, jelikož nemusí být všechno najednou. Tak on už neříkal nic, ale já jsem na něm viděl, že porád myslí na parádu.

A toho dne jsem se shromázdili před naším kvelbem, že jako pojedem do Indie. I přišel Bejval Antonín a měl kolo, Kemlink Eduard, Čeněk Jirsák a Zilvar z chudobince a já jsem to spočítal a bylo nás pět. Bejval měl kufřík a v tom měl prádlo, batuku, prak s gumíčkou a makovou buchtu. Kemlink si přinesl aktovku a měl v ní dvoje ponožky, něco teplého na krk, pytlíček atlasových bonbonů, kapsle a prášek proti hmyzu a pak mapu Indie a okolí, kompas a adresu na nějakého pana Brabce, co dělal krejčovinu v hlavním městě Kalkutě. Tu adresu dostali od pana Kemlinka, jelikož pravil, že pan Brabec nám půjde na ruku. Čenda Jirsák se dostavil s batohem a měl v něm celý štos indiánek a levorvér na pět ran a ten prášek, co se z něho dělá bengálský oheň, a cievákové seménko proti bolesti, kdybysme něco špatného snědli a termosku, do které mu maminka dala kafe. A Zilvar přišel s uzlíčkem, ve kterém měl bochník chleba a kus sejra, jakož i kudlu a oka na zajice, kdybysme nějakého zajice viděli a ještě mu pan Zilvar dal na cestu pohlavek, začež mu Zilvar odcizil paklik tabáku, že bude po cestě hulit.

A když jsme byli všechni shromázděni, tak přiběhla vdova Jodaska odnaproti a pan polecají Letovský přišel a přál nám dobrého pořízení a štastného návratu a příznivého počasí. Při čemž pohlédl na nebe a pravil: „Nevím, nevím, nějak se nám to zatahuje.“ A ještě pravil, že kdybysme spatřili nějakého tygra, co se chystá ke skoku, tak se

nemáme lekat a beze všeho ho praštit něčím po hlavě, on pak dá pokoj.

Taktéž pan starosta vyšel z radnice, všem nám potřásl rukou a pravil, jestli se nám vynátfí mluvit s panem maharadžou, abysme mu vyřídili srdečný pozdrav, jelikož naše město má od nepamětných dob ty nejlepší styky s Indií a že naše obyvatelstvo s národností indickou víž již od času Přemyslovce nejpevnější pouta přátelství.

V poslední chvíli přiklusal pan učitel a doufal, že mluví se srdečně všech přítomných, když nám přeje na cestu mnoho štěstí a abysme bez pohromy vyvázli ze všelikých nebezpečí a úskalí, které se nám budou klásti na cestu. A důklivě nás napomenul, abysme ani v tropických krajích, vyznačujících se bujnou vegetací, nezapomněli, že jsme nové vlasti a že máme kráčet příkladem napřed. Taktéž nám kladl na srdeč, abysme se snažili obohatit své vědomosti a co spatříme pamětihozněho si zapisovali do zvláštního sešitu.

A mnoho jiných lidí přišlo, mezi nimi i Koži Kunek a pan Fajst. Pan Fajst nás nabadal, abysem v Indii dali každému slušné pozdravení, aby na nás Indové nepoznali, jaký jsme neřád. Zilvar pravil, že schválně nepozdravíme a až se nás v Indii zeptají, či jsme, řekneme, že Fajstovi, pročež pan Fajst pravil, že jsme hulváti a šel pryč.

A tatínek s maminkou vyšli před krámem a maminka měla na rukou Mančinku a byla tam také Kristýna a přišel také Jakub od Bejvala a popleskal Jumba a pravil: „No, starej!“

A když na věži odbila ta hodina, tak mně Jumbo nastavil chobot, já jsem se mu vyšvihl na hřbet a zvolal jsem silným hlasem: „Vzhůru, mužové!“, načež jsme všechni vykročili. A jak jsme zahýbali kolem cukrárství, tak nám vyběhla naprosti Eva Svobodová a pravila, že by také děsně ráda do Indie, ale že ji doma nechťejí pustit. Tak řekla, že jede do šíti a přinesla si kabelku, do které nandala ukrutnou sílu cucavých mejdliček, které nám rozdala, ale mně dala nejvíce.

Tak jsem jí pravil, že může jít s námi, což jest velká milost, jelikož se vydáváme do strašných dobrodružství, kde za každým kamenem číhá smrt na odvážné muže a to není nic pro holky. A slon ji vzal chobotem kolem pasu a vysadil ji na hřbet. A já jsem eucal mejdličku, ostatní mužové také cukali mejdličku a činili tak až k nádraží. Bejval Antonín šel k pokladně a kupil pro všechny lístky do Indie.

A pak jsme jeli pořád pryč, já jsem si do notesu zapisoval jména stanic, Ěda Kemlinka se díval do mapy, Bejval pozoroval krajiny a Zilvar z chudobince si načpal dýmku a kouřil a plival kolem sebe.

Najednou se vlak zastavil; jeden pán od dráhy strašlivě zával silným hlasem: „Indie, vystupovááát!“ Pročež jsme každý uchopil svá zavazadla, vystoupili jsme a byli jsme v Indii.

A koukali jsme se na všechny strany a viděli jsme velkánské domy, nejméně miliony krát větší než je u nás hraběcí zámek a obyvatelstva tam byla ukrutná síla, lidé chodili sem i tam, byli čokoládové zbarvení a děsně rychle mluvili indickým nárečím.

My jsme se tam nemohli vyznat, ono to bylo všechno jináč než u nás a byl tam polécení. Pročež k němu přistoupil Ěda Kemlink, pěkné pozdravení dal a tázal se ho, kde by ostával pan Brabec.

Strážník odvětil: „Když chcete jít, sir, k panu Brabcovi, tak musíte jít do ulice Mahátma Ghandiho, což jest poblíže náměstí Jiřího z Poděbrad. Uzříte tam žehlirnu a elektrický mandl a pan Brabec bydlí hned

naproti. Obávám se však, sir, že ho nezastihnete doma, jelikož pan Brabec v tudlenc dobu bývá v hospodě a hraje s panem Muhamdem Alim pilijárem. Ona hospoda se nazývá „U kaloně jedlého“ a poznáte ji podle toho, že před vchodem stojí číšník, utvořený z plechu.“

Kemlink slušně poděkoval za tu zprávu, radu a poučení, načež jsme rokovali, co a jak a Bejval pravil, že bude nejlepší, když půjdeme k Brabcom a počkáme tam na něho, jelikož porád v hospodě nemůže bejt, jednou přece musí přijít domů.

My jsme pravili, že je to pravda a tak jsme šli. A jak tak jdeme, tak jsme na cestě spatřili jednoho pána, co seděl na zemi, u nohou měl protutěž košík a byl dost nahatý. Pískal na pišťalu velice žalostnou notou a my jsme se zastavili a koukali jsme a viděli jsme, že z košíku lezou hadi a každý z nich měl evík. A jak ten pán pískal, tak ti hadi se pohybovali podle noty, jako by tancovali.

Když jsem to viděl, nemohl jsem se udržet smichu a pravil jsem: „Podivejte se, hoši, jaci děsní volové jsou ti hadi. Oni si myslí, že musejí tančovat, jak ten pán píská.“

Uslyšev to jeden had, vylezl úplně z koše, postavil se přede mnou rovně jako hůlka, porád na mě koukal a příšerně se šklebil, načež pravil silným hlasem: „Kdo je u tebe vůl? Rekni to ještě jednou!“

Aby si ten trouba hadovská nemyslil, že se ho bojím, tak jsem odvětil hrdým hlasem: „Ty jseš vůl a ti hadi, co s nimi chodíš jsou taky volová a ty jseš ze všech největší!“

Had se na mne podíval přes skřipec a děsně zasyčel a sápal se po mně, řka: „To se ti nevyplatí, ty mláčku jeden mláčácká, já ti jednu majznu, že uvidíš.“

Já jsem se rozlobil, řka: „Tak si pojď, máš-li chuť.“ Popadl jsem klican a ostatní hoši popadli také kameny a já jsem viděl, že bude pořádná mela.

Avšak všechni hadi vylezli z koše a byla jich děsná spousta a ten skoro nahatý pán je na nás štval a pravil: „Jen do nich, mládenci, kousněte je do lejtká!“

Jeden z hadů se zlomyslným úsměvem v lici skočil na Ědu Kemlinka a uštknul ho a Ěda zařval děsným hlasem: „Běda mi, umírám!“ a svalil se na zem. Eva kvičela, neb se jí hadi ošklivili a všechni hoši se dali na útek a nechali mne v tom, abysem sám zvítězil, ale byla jich proti mně přesila a ten dosti nahatý pán je porád naváděl a já jsem házel kameny o sto šest, ale hadů bylo pořád víc, pročež jsem děsně řval.

A maminka pravila: „Tak už se upokoj, Pétinko, já ti dám meducínu a ono se ti uleví.“

Dala mně celou lžíčku meducíny a zuby mně klapaly a byl jsem celý roztřesený, jelikož jsem silně zápasil, abych je přemohl. Bylo to v noci a tatínek si rychle oboval botky, že skočí pro pana doktora, aby mně dal teploměr, ale já jsem pravil tatínkovi, že nesmí jít do té noci. Jelikož je tam plno hadů a ti jsou celí vztekli. A ještě jsem pravil, že se hadů nebojím, že budou v Indii dlouho vzpomínat na Petru Bajzu a jeho ukrutánskou sílu a že hadi budou vypravovat svým vnukům, jaký mazec dostali.

Moc jsem se naparoval, aby si naši nemyslili, že jsem měl strach, ale já jsem měl opravdu strach, jelikož těch hadů bylo moc a každý z nich nosil evík jako náš říďa. A bylo mně lito Ědy Kemlinka, jelikož každý, koho štípne had musí zemřít a Ěda byl z toho tak otrávený, že umrel a měl pohřeb.

A Eva Svobodová byla za drůžíčku a měla bílé šaty a věneček. A my hoši, co chodíme spolu, byli jsme smutní, protože před chvílkou nás bylo pět a nyní jsme byli pouze čtyři.

Tak jsme kráčeli na hřbitov a hudba hrála truchlivou notu a Ěda byl zadundaný v truhle a truhla byla na voze, který byl černý, koně byli černí a koči měl černé šaty.

Lidé se koukali a bylo jich hodně, já jsem byl za všechno nejsmutnější a myslil jsem, že půjčím Ědovi knihu Duch Llana Estacada, aby si z toho nic nedělal, že umřel. A taky jsem mu to řekl, ale Ěda se usmál a odvětil: „Duch Llana Estacada mně může půjčit, jelikož bych to rád četl, ale jináč mně ne-

Kresba: Empe

musíš litovat, že jsem umřel, to je děsná volovina a ty každému věříš, co ti nakuká."

Tomu jsem byl velice rád a hned jsem poznal, že Éda vůbec, ale docela nic neumřel a že se mně to musilo zdát, protože Éda byl jako obyčejně červený, kultatý, ducatý a obličeji měl nařvaný. A nic, vůbec nic mu nebylo.

Pročež jsem pravil: „Když teda tvrdíš, že neumřel, ale že jsi porád živ jako obyčejně, tak musíme jít k panu Brabcovi.“

Když jsme přišli na místo, tak jsme uviděli jednopatrový barák s pavláčí a byla na něm tabule s nápisem „Vendelin Brabec, krejčí pro pány a hochy“, z čehož jsme seznavali, že jsme šli správně. Tak jsme zaťukali na dveře, otrčeli si boty o rohožku a vešli jsme dovnitř.

Paní Brabcová právě žehlila prádlo a přitom si zpívala smutnou písničku. Když nás spatřila, tak se nás tázala, co si přejeme a my jsme pravili, co.

Ona pravila: „Posadte se, mladí páni, můj musí přijít každý moment.“

A pak ještě pravila, že už ji na mou duši všecko mrzí, že je celá usouzená, že ji to nikdo nebude věřit, že má hlavu jako škop, že nohy necítí, že ji nikdo nepolituje, že si to nezasloužila, že je to kříž, že nemá štěstí, že jiní se dovedli narodit, že krom toho trošky jídla nic neužije, že celé noci nespí, jelikož jejím nejmladšímu lezou zoubky.

Zilvar na to pravil, že to jináč nejde.

Pak paní Brabcová pravila, že ten její píje kořáku a pak se nezná, že porád trčí v hospodě a kamarádi jsou mu milejší než domov.

Zilvar zase pravil, že to jináč nejde.

A paní Brabcová pravila, že se na to dlouho koukat nebude, pročež pana Brabce praští mokrou hadrou přes obličeji, aby si to už jednou pamatoval.

Zilvar opět pravil, že to jináč nejde a že se to s takovými musí umět.

A paní Brabcová se otázala: „Řekněte mně, proč zrovna já mám být taková nešťastná?“

A Zilvar odvětil: „To máte různý.“

A paní Brabcová pravila Zilvarovi, že je vzdělaný mladý muž, který má z toho pojem, a že hned poznala, že musí být z lepší rodiny, jelikož mluví jako kniha. Zilvar pravil, že je z chudobince, kde leccos vzdělaného pochytil.

Potom nás paní Brabcová uctila malinovou limonádou a my jsme dychtivě pili, jelikož mezi námi panovala veliká žízeň.

Když jsme pili tu dobrou červenou malinovou limonádu, tak se ozvaly kroky a brzy nato se rozletely dveře a do sednice vstoupil jeden tlustý, silný a vysoký pán, co měl ve-

liké kníry a na hlavě turban a já jsem věděl hnedky, že je to pan Brabec, jelikož měl kolem krku krejčovskou míru a na prsou polštárek s jehlami. Zůstal stát ve dveřích a zkřížil ruce na prsou a třikrát se hluboce poklonil.

Paní Brabcová podala na stůl. Krejčí Brabec s chutí pojidal oběd a při tom se nás vyptával na jméno, stav a odkud pocházíme, Éda Kemlink mu vyřídil pozdrav od svého otce, a když to pan Brabec slyšel, veliká radost se mu roztahla na tvář, a on se usmíval a hladil si kníry a počal vzpomínati na mladou léta.

A pravil: „Kemlink byl můj nejmilejší přítel, jelikož to byl ten největší vynálezce, co uměl vynalézat ta nejskostnější skotáctví. Všichni obyvatelé mu prorokavli, že umře bědně na hnoji, ale Allah usoudil jinak a způsobil ve své nevyzpytatelné moudrosti, že Kemlink píše na berňáku a má skrz to velkou vážnost mezi lidmi. Já jsem s Kemlinkem byl jedna ruka, porád jsme spolu chodili, jeden bez druhého by nedal ránu.“

Zamyslili se a pak se otázač: „A co tam u vás? Ještě se tam chumeli?“

„Chumeli,“ odvětili jsme.

„A v Lukavici se také chumeli? A v Javorinci se také chumeli? A co na Drahách? Na Lání? Na Dubince? V Habrové? Všude padá sňih. Žádám, jaká je to krása, když je všechno bílé a metelice se prohání! U nás v Indii nikdy nesněží. Slunce porád praží a je tu smutno.“

Tak vyprával pan Brabec a my jsme seděli a poslouchali, jak povídá, a pili jsme k tomu tu dobrou, tu červenou malinovou limonádu a měli jsme porád žízeň. Potom nám paní Brabcová přinesla bonbony a byla jich hrozná kupa a byly to modré, červené, zelené a žluté kuličky, ale mezi nimi byly čokoládové kaštany se šlehačkou, ty já děsně rád. Ostatní hoši se vrhli nejdřív na ty čokoládové kaštany, ale já jsem si myslil, že je nechám až naposled, že hoši snědí kaštany a budou na mně loutit, ale já jim nedám a řeknu jim: Mohli jste šetřit jako já a měli byste, pročež jsem porád jedl ty kuličky, ale byly strašně nedobré a já jsem je musel porád jíst a hrozně jsme spěchal, aby už byly pryč, ale ono jich bylo čím dál tím více a vyschl mně v krku a když jsem chtěl ty kaštany, tak byly pryč, já jsem je hledal, moc jsem se po nich sháněl, všechni se mně smáli, Čeněk Jirsák se příšerně šklebil a já jsem děsně řval: „Mami, mami, oni mně snědli kaštany, mami, řekni jim, až mně dají ty čokoládové kaštany, je je chci!“

Maminka mně dala obklad na čelo a tatínek nade mnou stál a byl smutný a Kristýna

si utírala oči do zástery a měla červený nos a já jsem se na všechny koukal a pak jsem pravil: „Oni mně sežrali ty dobré čokoládové kaštany, já už s nimi nebudu chodit.“

Tatínek pravil, ať si z toho nic nedělá, že mně přinese čokoládových kaštanů, co buď chtít, jenom abych už nestonal a já jsem tatinkovi slíbil, že teda už nebudu stonat, ale že od těch hošů je to sprosté, kdyby mně aspoň jeden kaštan nechali. A pravil jsem: „Ty kuličky byly docela nedobré, škrabe po nich v krku, ty si paní Brabcová mohla nechat.“

„Kdo je paní Brabcová?“ ptala se maminka.

„Copak to nevíš?“ podivil jsem se. „To je přece ta paní v Indii, její muž je krejčí. A máme pana Kemlinka pozdravovat. V Indii se nikdy nechumeli. Je tam porád horško. Před chvílkou jsme pili malinovou limonádu. Byla dobrá a my máme žízeň.“

Maminka mně podala sklenici malinové limonády, podepřela mně hlavu a já jsem pil a když jsem se napil, tak jsem pravil ospalým hlasem: „Tak už mne nechte, jelikož musím jít s panem Brabcem na zahrádku.“

Když jsem otvíral dvírka u zahrádky, tak jsem ještě slyšel, jak tatínek pravil: „Neměli bysme zavolat ještě jednoho doktora?“ a maminka odvětila: „Já bych také myslila, abysme si pak nemuseli dělat výčinky“ a na zahrádce byly vysoké stromy, měly huňaté koruny a v nich kvetly takové veliké červené a bílé kornouty. Podepřen o plot stál tam Jumbo, měl čepičku švihadky pošinutou na stranu a bavil se s jiným slonem a oba se něčemu smáli. Když mne spatřili, tak se přestali smát a já jsem si ještě myslil, jestli se náhodou nesmějí mně, já nechci, aby se mně sloni smáli, ale oni šli pryč.

Pan Brabec nás zavedl do besídky a my jsme tam seděli na lavičce a on povídal a my jsme poslouchali. Vyprával, jak co chudý krejčovský tovaryš se vydal vandrem do světa a měl v uzlíku bochník chleba a velký kus světa shlédl, mnoho protivěnství zažil, ale také mnoho legraci užil, ukrutnou sílu hospod navštívil, s všelikými národy se bránil a ačkoli jenom česky hovořil, přece s každým dobře vyšel, jelikož byl člověk spravedlivý a neznal falš. Mistři si ho všude chválili, jelikož se měl k lidu, jak se patří, hlavu měl na pravém místě a ruku fortelnou. Na svých cestách zavítal až do země indické, kdež spatřil dívku jako květ, kterou pojal za manželku a udělal se pro sebe.

„Nyní teda,“ pravil, „šiju obleky pro pány i hochy, ke mně zná cestu i ten největší hlaváč, jelikož dělám podle nejnovější fazóny, suknem nešetřím a užívám jenom těch nejjemnějších příprav. Ke mně vejde třeba ten nejhorší šupák, ale z mé ruky vyjde jako panáček malovaný. Avšak nemám ve zvyku se chválit, jelikož dobré dílo se chválí samo. Na mne se můžete zeptat, koho chcete a každý vám řekne: „Krejčí Brabec? Oho!“

Poslouchali jsme rádi a ze všech nejvíce poslouchala Eva Svobodová, pročež se mně nelíbilo, že krejčí Brabec je takový hrđ.

Potom pan Brabec ještě pravil, že sije také pro zdejšího maharadžu, který milostivě vládne jednomu milionu, jednomu tisici a jednomu stu lidí a obývá krásný zámek, ve kterém je padělat tisíc komnat a v každé z nich je šifonér, kanape a fortepiáno, jakož i gramofon, akvárium s rybičkami a mnoho jiných skvostných věcí.

Pan maharadža jest dobrý zákazník, platí hotově a nikoli na splátky, ale vyniká přísností a když se mu něco nelíbí, tak strašlivě řve na celý zámek a kdyby mu krejčí obleček zvrzal, tak v tom momentu hlava dolů, bez dlouhých řečí a orací, on to může dělat, jelikož nikdo vyšší není nad ním postavený.

A ještě pravil pan Brabec, že dnes večer jde panu maharadžovi odvádět dílo, pan maharadža si objednal nový stejnokroj a dnes tedy bude poslední průba. I ptal se nás, jestli bysme ho do toho krásného zámku nechali doprovodit a my jsme odvětili, že půjdeme rádi a bez všeho.

„Tak dobré,“ pravil pan Brabec, „jakmile se setmí a na nebi se objeví Jižní Kříž, tak vyrazíme.“

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Oblazová skala pri prelome Białky — pohad od východu

Bumerang z Jánošíkovej jaskyne

Nová Belá je jedinou spišskou dedinou na riehu brehu rieky Białky. Keď ju predkovia dnešných obyvateľov zakladali, rieka tiekla iným korytom ako dnes. Tvorila prirodzenú hranicu medzi Spišom a Podhalím. Bolo to pred neskorými tisíc rokmi. V 17. storočí, po ďalšej „vysokej vode“, Białka sa už nevrátila do starého koryta, ale svojim tokom oddeľila Novú Belú od ostatných spišských dedín. Avšak ani najstarší Spišiaci nevedeli, odkedy sa datujú dejiny tohto územia. Ostatne nie len oni...

Ešte v polovici sedemdesiatych rokov prevládala všeobecná mienka, že prvými osadníkmi pri Białke boli zakladatelia Fridmania, Novej Belej, Krempach a iných spišských obcí. Až výskumy dvoch krakovských vedcov: Jacka Rydlewského a Pawla Valde-Nowaka spôsobili, že Spiš našiel svoje miesto v najdávnejších dejinách sveta. Zaujímavé výsledky priniesli už prvé výskumné práce na Orave a na úpätí Pienin. Práve tam boli objavené niektoré nástroje, ktoré zanechali po sebe ľudia žijúci v staršej dobe kamennej. Bolo to však príliš málo, aby sa dalo plne rekonštruovať svet, ktorý ich obklooval.

Už vyše sto rokov záujem archeológov vzbudzujú jaskyne, o ktorých sa vie, že mohli poskytovať útočisko pre predhistorického človeka. Skalné jaskyne majú totiž cennú vlastnosť — zvláštne podmienky v ich vnútorní spôsobujú, že popri kamenných predmetoch sa v nich zachovávajú aj organické pozostatky. Vďaka tomu archeológ spolupracujúci s geologom a príroovedcom môže poznáť zvieratá a rastliny obklopujúce dávneho človeka, ako aj preskúmať klimatické zmeny a vôlec zmeny okolitej krajiny.

Dlh trvalo, kým sa rozdroho o začiatí výskumov v pieninských jaskyniach. Začali sa prieskumom nevelkého skalného úkrytu v

dolnej časti Sobczanského úvozu. No bádateľia nenačobili tam na stopy pobytu človeka. Vtedy pozornosť vedcov vzbudila Oblazová skala pri prelome Białky. V jej južnej stene bola jaskyňa. Hovorilo sa o nej, ako o mnohých jaskyniach, že vo svojich útrobách skrýva Jánošíkov poklad. Možnože legenda zvábila sem filmárov, ktorí nakrúcali seriál o slovenskom zbojníkovi. Alebo snáď spôsnila to krásu tohto zákutia...

Podaktori obyvatelia tvrdili, že vraj videli vychádziať z nej divočenky. Akiste so strachom sa tu schovávali pred dažďom pastieri a pútnici. Postupne však nánosy mûru na ťažko zmenšili vchod do jaskyne, že ešte pred poslednou vojnou pracujúci v nedalekom kameňolome museli vchádzať dovnútra len štvornožky. Preto nad starým vchodom prerazili nový otvor.

Takúto jaskyňu po prvýkrát uvideli členovia výskumnnej expedície PAV pod vedením archeológa Pawla Valde-Nowaka a zoologa Adama Nadachowského z Krakova, ktorí tam prišli v lete 1985. Vďaka pomoci vtedajšieho novobelského richtára Jozefa Bryju, ako aj predsedu urbáru Jána Poltoraka, vedci nemali väčšie problémy s utáborením sa pri skale. Odvtedy každý rok stávajú svoje stanovisko pri Oblazovej skale.

Ihneď práca vzbudzuje záujem obyvateľov dediny a turistov. Otázkam nie konca kraja. Najčastejšie musia odpovedať tí, ktorí pláchajú jaskynnú usadeninu vo vodách Białky. Totiž vyzerajú ako zlatokopí z kovbojských filmov. Stojia po kolenná vo vode a rytmicky pohybujú veľkými sitami. Ale cieľ ich práce je iný...

Od včeraj, ktorí skúmajú jaskyne, sa vyzaduje veľká precíznosť. Nič nemôže ujsť ich pozornosť. Práve preto interiér je podeľaný na malé úseky majúce plochu jedného štvorcového metra, z ktorých sa berie päťcenti-

metrovú vrstvu zeme. Sypú ju do vedra a číslujú. To isté číslo zaznamenávajú vo zvlášnom zošite, čo neskôr umožňuje zistiť miesto, z ktorého zemina pochádza. Potom vedrá prenášajú k rieke a ich obsah vysypávajú do sít. Po prepláchnutí a odhadnení kameňov v sieti ostávajú kosti — výskumný materiál pre zoologov.

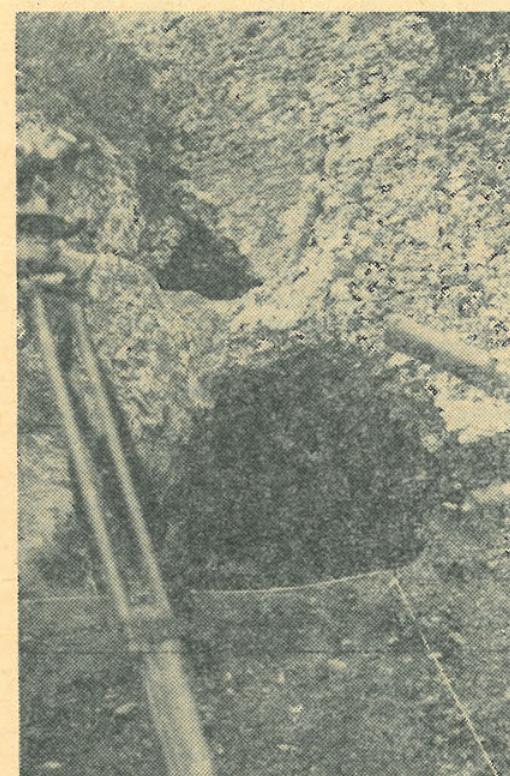
Úlohou archeológov je zbierať vzorky a dokladne ich popreberať. Nemali by prehliadnú ani najdrobnejšie kamenné a koštené náradie. Po odstránení zeme z jaskyne sa už nedá zrekonštruovať jej pôvodný výzer, preto sa ju dokladne kresli a fotografuje. Archeologicke výskumy pripomínajú čítanie knihy od poslednej stránky. Aby sme však mohli dôjsť k prvej strane, treba vytrhnuť prečítané. Preto treba zaznamenať ich obsah. Ak niekto cudzí odstráni niekoľko stránok z prostriedka, knihu nemožno pochopiť. Preto sa každý rok po ukončení práce jaskyne uzatvára, aby nikto nepovolený neznehozmožnil prečítanie ďalšej kapitoly.

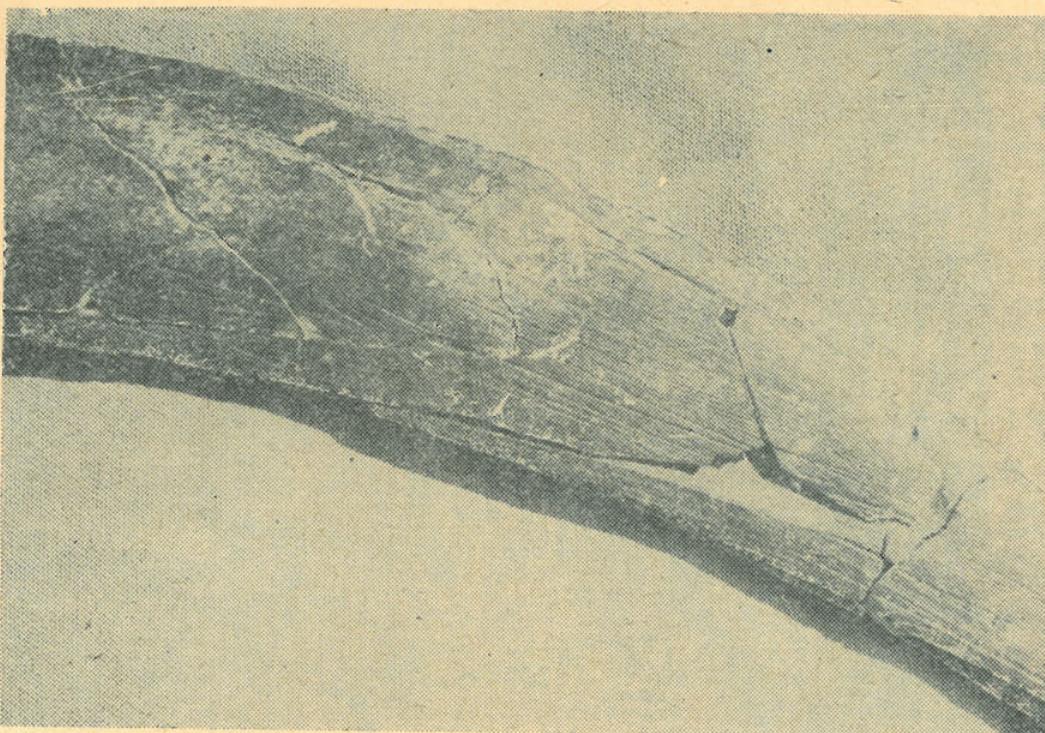
Po šiestich rokoch výskumov jaskyne už prehradila časť svojich tajomstiev. Pod pahrebmi valier, ktoré tu horeli v poslednom polstoročí, vedeči objavili predmety, ktoré iste používali predkovia dnešných Spišiakov: železný hrot zo šípa a olovené závažia pre sieť. Ľahko sa možno dovtípiť, že jaskyňa bola útulkom pre spišských rybárov a poľovníkov bývajúcich v okolitých dedinách.

Cím hlbšie vedeči kopali, tým starsie stopy nachádzali. Ďalším nálezom bol tiež hrot šípa, tentokrát kamenný. Má asi tri a pol tisíc rokov. Doteraz boli známe takéto hroty zhotovené z kremeňa, ktoré človek používal v pradejinách; najbližšie ložiská kremeňa sa nachádzali na okolí Krakova. Avšak tento hrot, majúci podobu srdeca, bol zhotovený z rádiolaritu, čiže miestnej skaly, ktorá má podobné vlastnosti ako kremeň. Je známe, že takéto hroty používali prví pastieri v tejto oblasti.

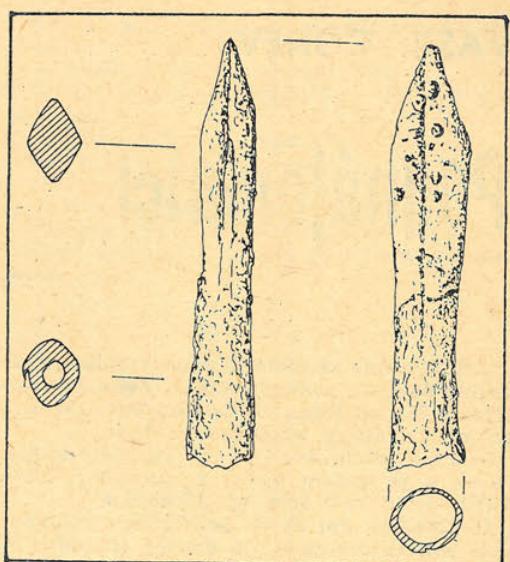
Zo zloženia nižších vrstiev vyplývalo, že títo pastieri prišli do jaskyne neobývanej mnoho tisícročí. Za toto obdobie sa na území strednej Európy objavili prvé obrábané polia. Na okolí Krakova boli objavené viaceré osady z tých čias. Doteraz však nikto nenašiel stopy osídlenia najstarších roľníkov v horských oblastiach Poľska. Pravdepodobne klimatické podmienky, podobne dnešným, a málo úrodná pôda nepovzbudzovali zakladanie sídlisk.

Vchod do jaskyne: dole — pôvodný, odokrytý počas výskumov, hore — umelý, prerazený pracovníkmi kameňolomu

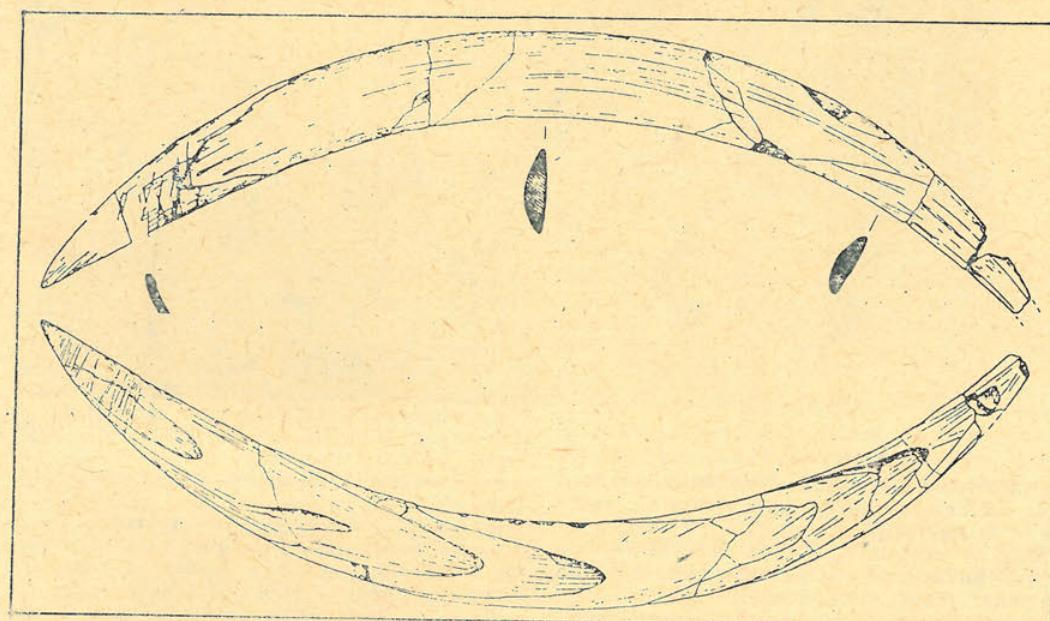

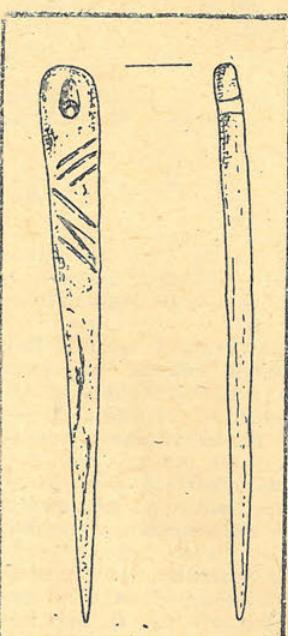
Fragment bumerangu z Oblazovej skaly, ktorý sa stal svetovou archeologickou senzáciou

Železny hrot šipa odhaleny v hornych vrstvach jaskynnej usadeniny

Nákres bumerangu spred 23 000 rokov

Kostená ihla pochádzajúca zo staršej doby kamenej

Na sklonku ľadovcovej doby, teda asi pred 10 000 rokmi, boli klimatické podmienky ostrejšie ako dnes. Rozľahlé územie dnešného Spiša nebolo pokryté lesmi, ale tundrou, po ktorej chodili obrovské stáda sobov. Dnes takto vyzerajú oblasti ležiace hneď za polárnym kruhom. Život vtedajších ľudí sa úzko spájal so sobmi. Poľovali na ne pomocou oštěpov s kamenným ostrím v podobe lisťu, jedli ich mäso, obliekali sa do ich koží a z kostí robili nástroje. A teraz musíme na chvíľu opustiť interiér jaskyne. Treba totiž poznamenať, že soby cely život putujú. Tak isto poľovníci idúci po ich stopách nemohli príliš dlho bývať na jednom mieste. Preto zakladali krátkodobé tábory, podobné tým, aké boli objavené pri Oblazovej skale na poli Andreja Bednáčika alebo pri Bialke na okoli Krempe.

Ked' cívneme do ľadovej doby ocitneme sa v časoch, ked' na okolí Oblazovej skaly žili zvieratá, ktoré už dávno vyhynuli. K najväčším patrili mamuty a srstnaté nosorožce. V jaskyniach žili medveď, hyeny alebo levy. Na bezlesných územiaci žili stepné bizoni a predkovia dnešných koní. Práve na ne poľovali vtedajší ľudia.

Vysoká skala vypínajúca sa nad riekou bola výborným pozorovacím bodom pre poľovníkov, ktorí striehli na zvieratá idúce k vode. Oblazová skala mala dodatočnú pred-

nosť: jaskyňu vhodnú na útulok. Aká veľká bola radosť archeológov, keď po odkopaní ďalšej vrstvy, odhalili konštrukciu z okružliakov. Bola to teda prvá jaskyňa objavená v poľskej časti Karpát, ktorá v ľadovej dobe slúžila ľuďom za obydlie. Ľuďi znad Bialky zanechali v jaskyni mnoho predmetov. Medzi okružliakmi vedci našli hodne kamenných nástrojov, nástrojov z rohov a mnoho zvieracích kostí. Na mnohých boli stopy po rezani a drveni. Medzi najdenými predmetmi boli i prevŕtané tesáky polárne lišky, ktoré asi slúžili ako ozdoba úboru alebo náhrdelník. Veľkou záhadou pre vedcov je muša slimáka conus, ktorý žije len v tropických vodách. Akým spôsobom sa dostala do rúk ľuďov žijúcich v polárnej oblasti? Odpoveď príšla zo Slovenska. Tamojší archeológovia poznali miesto, kde sa nachádzali mušle conus pochádzajúce z pradávnych geologickej dôb (ked' Stredná Európa bola zaplavovaná teplým morom), ktoré ľuďi využívali a spracúvali na ozdoby.

Pod jedným kameňom bol predmet, ktorého odhalenie sa stalo skutočnou senzáciou. Bol to bumerang zhotovený z mamutieho tesáka, ako vysvitlo najstarší na svete, keďže jeho vek sa odhaduje asi na 23 000 rokov. Tri slová: bumerang, Oblazová skala a Nová Belá sa našli v titulkoch novín od Nového Zélandu cez Európu až po Spojené štáty. Vedci z celého sveta prejavili záujem o tento nález, keďže doteraz sa predpokladalo, že vlastnú bumerangu je Austrália, kde ho domorodci podnes používajú počas poľovácia. Bumerang z Oblazovej je však oveľa starší ako austrálske.

Posledné dva roky priniesli nové prekvapenie. Vysvitlo, že tvorcovia bumerangu neboli prvými obyvateľmi jaskyne. V nižších vrstvach archeológovia našli ďalšie kamenné náradie, používané ľuďmi spred 40 000 rokov. Taketo staré stopy pobytu ľuďa patria k zriedkavostam na území Poľska. Ako ďaleko do ľahky sa podarí siahnuť archeológom? Zatiaľ sa ešte nedostali k skalnatému dnu jaskyne. Teda pred nimi sú ešte ďalšie zábery výskumov, dúfajme, že tak isto vydarené ako doposiaľ.

Vďaka priazni čitateľov miestnej skupiny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov, obyvatelia Novej Belej mali prednedávnom možnosť obzrieť si svoje „poklady“ a stretnúť sa s vedcami. Zial, iba cez jedno popoludnie. Dúfajú však, že na mieste tak dôležitých objavov budú stále vystavované predmety pochádzajúce z jaskyne.

Jaskyňa pri Oblazovej skale pomaly odhaluje svoje tajomstvá. Jánošíkove poklady sú len legendou, v jaskyni neboli, podobne ako v nej nikdy neboli sám Jánošík. Ostatne tento ľudový hrdina nemohol v jaskyni nechať poklad — veď aj deti vedia, že zlato rozdával chudobným.

EVA KLEKOTOVÁ
SLAWOMIR DRYJA

ŽIVOT
Číslo 11/1990 Ročník 33

13

VASIL CONEV

Podnájomníci

Jedného dňa sa Mišo Simeonov rozhodol, že vezme do bytu podnájomníkov. Žena mu umrela, dcéry sa jedna za druhou povydávali a on zostal sám v dvojizbovom byte.

— Prenajmem dve izby, — rozhodol sa Mišo — a ja budem bývať v kuchynke. Načo mi je izba, veď som už dôchodku.

O niekoľko dní sa do jednej izby nastahovala mladá rodina a do druhej študent.

— Som dobrý človek, mám rád Ľudí — povedal im Mišo — budeme žiť ako jedna rodina.

Na druhý deň z kuchyne zmizlo vedro, na ďalší dva hrnce a metla s hľhou rúčkou. Ku koncu týždňa zmizla bez stopy aj polica, na ktorej boli uložené taniere, vidličky, formičky na zákusky a ostatný drobný kuchynský riad. Mišo stál v kuchyni smutný, pozeral na police, kde ešte pred týždňom ležali predmety, ktorých teraz nebolo, a mrvil prstami. Doteraz sa ešte s nikým nepohádal. Svoj život prežil pokojne ako úradník — trpel, keď mu niekto krivdil; vychoval dve dcéry a odšiel do dôchodku — to všetko bez zbytočného rozruchu. A teraz zrazu — stalo sa niečo také, s čím sa ešte nestretol a nemal na to ako sa hovorí dosť „životných skúseností“.

Niečo musím urobiť, určite musím niečo urobiť — pomysel si Mišo, celý vystrašený z toho, že naozaj musí niečo urobiť. Napokon sa rozhodol. S akousi zlou predtuchou v srdci prešiel chodbou a nesmelo zaklopal na študentove dvere. Zvnútra sa ozvalo. Ďalej a Mišo potichu vošiel. Študent ležal na posteli, fajčil a hľadel do stropu. Na dlážke boli porozhadzované ohorky z cigaret, v rohu sa váhalo špinavé šatstvo a niekoľko rozbitých vínových fliaš.

— Zmizol mi nejaký riad, — previnilo sa ušmial Mišo — a ešte iné drobnosti. Je mi to neprijemné.

— Majú ich tí odvedia — povedal raho-stajne študent. — Včera som videl ženu toho hlúpaka ako vošla do kuchyne a vzia zošípár tanierov, lyžice, vedro a metlu s dlhou rúčkou už majú dávno.

— Akože a bez pýtania? — začudoval sa Mišo. — A vy ste im nepovedali, aby sa ma spýtali?

— Nie — pokojne povedal študent. Mišo si odkašlal, pomrvil prstami a pokrčil pleca-mi.

— Nuž teda do videnia.

Keď podišiel ku dverám, obzrel sa a nesmelo povedal.

— Je to tu trochu špinavé...

— Veru je súhlásil študent. — Neupratoval som. — Mišo si znova odkašlal a vysiel na chodbu.

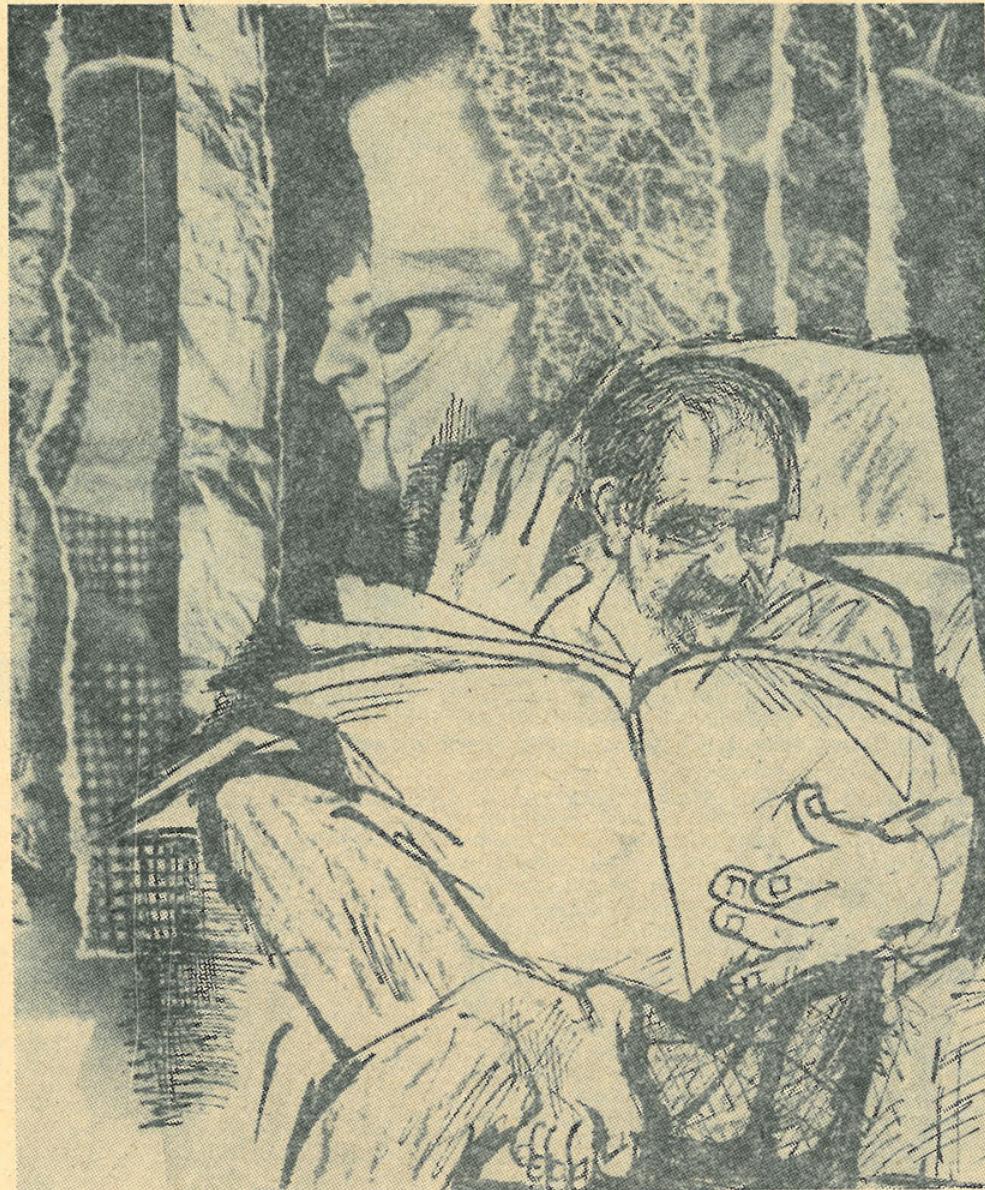
— Bože môj, akí sú to Ľudia! Ako len môžu! — vzdyhol si. — Teraz sa musím porozprávať s druhými podnájomníkmi. Je to neprijemné, veľmi neprijemné.

Mišo zaklopal na ich dvere. Z izby bolo počutie zvuky, ale zrazu všetko stíchlo. Mišo zaklopal silnejšie, zvnútra ani hľas. Zaklopal ešte raz a keď sa ani potom nikto neozval, prešiel ho trpezlivosť a stisol kľučku. V tej chvíli sa dvere otvorili a pred nim sa objavil podnájomník, silný, dvojmetrový obor. Zlostne sa pozrel na Miša a ostro sa opýtal:

— Čo kopete do dverí?

— Ja nekopem, — odpovedal Mišo — a vy prečo neotvárate?

— To je moja vec — odvrkol podnájomník a chcel zatvoriť dvere.

Koláž: Empe

— Počkajte, — zvýšil Mišo hlas. — Najskôr mi vráťte riad, taniere, metlu a... prečo ste si to nepýtali?

Muž sa obrátil k žene a zareval: — Čo som ti hovoril, aby si nebrala riady od toho skupána! Hneď mu ich vráť!

— Nevidiš, že sú plné! — najedovane skríkla žena. — Keď ich vyprázdnime, vrátim mi ich špinavé.

— Chodí už, zajtra si ich vezmete! — povedal podnájomník a znova chcel zavrieť dvere.

— A taniere, vidličky a metla?

— Povedal som zajtra! — zavráčal podnájomník a vytiačil domáceho von.

— Ach, čo sú to za Ľudia — divil sa Mišo.

Na druhý deň Mišo znova zaklopal na dvere u podnájomníkov. Zvnútra sa ozývali zvuky, lenže opäť nikto neotváral.

— To je strašné, strašné! Čo len teraz urobím?

Pomaly sa uspokojil a začal uvažovať trizevješie.

V podstate je to moja chyba. Mal som hned dať všetko pod zámku.

Vysiel von a pol hodiny sa vrátil aj so zámočníkom.

— Teraz je to v poriadku — vydýhol si, keď bola zámka hotová, teraz už... Á!... Dva variče, na ktorých si varieval jedlo a kávu, zmizli.

Presvedčený, že rodina znova odcudzila časť jeho kuchynského inventára vošiel do študentovej izby a chcel od neho pomoc. No ešte vo dverách sa zháčil a vývalil oči. Na dlážke pri posteli horeli štyri variče a dva z nich boli jeho.

— Nechápam — zamrmial Mišo. — Čo to je?

— Nedoviezli mi uhlie — vysvetlil študent.

— Ale ja... chcem si varič večeru.

— No dobre, vezmí si tento varič a potom mi ho prines — povedal študent a kopol nohou do jedného z Mišových varičov.

Zmätiený Mišo dlho obrácal varič v rukách a potom ho zaniesol do kuchyne.

— To nie je možné, to nie je možné! mrmial si pod nos. — Ničomu nerozumiem.

Postupne však jeho údiv prerastol do zlosti. Aký bezočivec! Vidíš ho. Zober jeden varič a potom mi ho prines. Ja ho naučím, ešte dnes pôjdem a vezmem aj druhý varič. Ako si môže varičmi prikurovať. To mi bolo treba! Študent, somár jeden!

No len čo vstal a chcel ist' urobiť to, čo sa rozhadol, otvorili sa dvere a študent sa spýtal:

— Potrebujete ešte ten varič?

— Že sa nehanbíte! — vyskočil Mišo. — Vráťte mi aj druhý varič!

— No tak no, stačí — mávol rukou študent. — Nakriačal si sa už dosť. Nebudem predsa sedieť v zime! — Buchol dverami a odišiel. Mišo za ním vybehol, ale študent dvere zvnútra zamkol.

Mišo mal teraz v hlave úplný zmätok. Behal po chodbe, zalamoval rukami, no zrazu vybehol von. Šiel za predsedom bytovej organizácie. Predseda hneď prišiel s ním a spolu zaklopali na dvere podnájomníkov. Zvnútra sa nikto neozýval.

— Toto sa už nedá vydržať! Ako je to možné? — Miša až nadhadzovalo od zlosti a rozkladal rukami. — Prosím vás, vysvetlite mi to!

— Všetko dám do poriadku, len sa upokojte! — povedal predseda. — Otvoria, nezostane im nič iné len otvoriť. O dve hodiny pridem aj s domovým dôverníkom a ak

neotvoria, vysvetlím im to inak. Počuli ste? O dve hodiny!

Po dvoch hodinách sa oboje dvere otvoriли a ukradnuté veci sa vrátili do ruk svojho majiteľa.

— Bolo to len nedorozumenie... — vysvetlil študent a rozhodil rukami. — Nepochopili sme sa...

Manželka druhého podnájomníka zamrmala niečo ako: skupán súkromník, hodila riad a ostatné veci na zem a zabuchla dvere.

Ale to nebolo všetko. Koncom mesiaca Mišo skoro odpadol, keď zistil, že účet za elektrinu je 20,70 leva. Zaklopal na dvere podnájomníkov, ale tí neotvárali. Siazoval sa predsedovi, no ten len pokrčil plecami a povedal, že účet mu môžu opraviť len elektroinstalatéri. Ale u elektroinstalatérov mu oznamili, nech dá podnájomníkov na súd, alebo čo je ēste lepšie, nech si zaobstará vlastný elektromer, keď samozrejme zaplatí účet za elektrinu.

— Nový elektromer — čo to hovorite — rozplakal sa Mišo. — Ved' ja som dôchodca.

Úradník od elektroinstalatérov pokrčil plecami.

Ale ved' to sa nedá, to je strašné! — pomysiel si Mišo, vracajúc sa domov. Ako to zaplatím, ved' za tie dve izby dostávam menej

ako je polovica účtu. To nie je možné. Nie, musím sa s tými ľudmi pozhovárať. Ved' sme predsa ľudia. Poviem im: Pozrite sa, priateľia, ja som len dôchodca...

Ale podnájomníci ani teraz neotvorili. Mišo vykrikoval pred dverami, vysvetloval, že je len dôchodca, ale nikto mu neotváral. Vtedy sa už nahneval, rozkričal sa a nazval ich zlodejmi, vrahmi a vagabundami. Napokon sa uslzený pobral do kuchyne. Po dvoch dňoch inkasant vypol prúd a v celom byte nastala tma. V polotme pri sviečke mu bolo smutno. Jedna z dcér mu priniesla plynovú lampa, ale tá dymila a zápachala. Vtedy obe dcéry spoločne zaplatili za elektrinu, kúpili nový elektromer a v byte bolo znova svetlo.

Na konci mesiaca inkasant priniesol dva účty za elektrinu. Jeden vo výške 1,20 leva patril Mišovi a druhý na 24,60 leva bol pre podnájomníkov. Z ich izieb bolo počúť krik. Rodina a študent takmer jednohlasne vykrikovali: zlodeji, klamári! Bolo počúť výkriky, údery, vreskot a po niekoľkých dňoch vypli prúd v oboch izbách. Z celého bytu zostalo svetlo iba v kuchyni.

Mišo sedel pokojne na stoličke, čítal noviny a usmieval sa. Zrazu niekto zaklopal na dvere.

— Iba na chvíľku — pošepol zvonka študent.

— Mám prácu — odvrkol Mišo.

— Ale ja len na chvíľočku... povedal milo študent.

— Mám prácu — zopakoval Mišo.

— Ze sa nehanbite! — rozkričal sa študent.

— Vy jeden egoista!

— Som egoista — prikývol Mišo.

Študent zabuchol nohou dvere a odišiel s veľkým krikom. O chvíľu po ňom prišla podnájomníčka.

— Ja len na chvíľočku...

— Nie — odsekol Mišo nervozne.

— No, čo to má znamenať?! — zvolala žena, — nehanbite sa vo vašich rokoch?

— No čo už, — zošomral Mišo.

— Grobian! — vykrikla žena, — nehanebník!

— Som grobian a nehanebník! — odpovedal Mišo rovnako úsečne. — Som taký od malička.

Zvonku bolo počúť krik a búchanie dvier, ale o chvíľočku všetko stichlo.

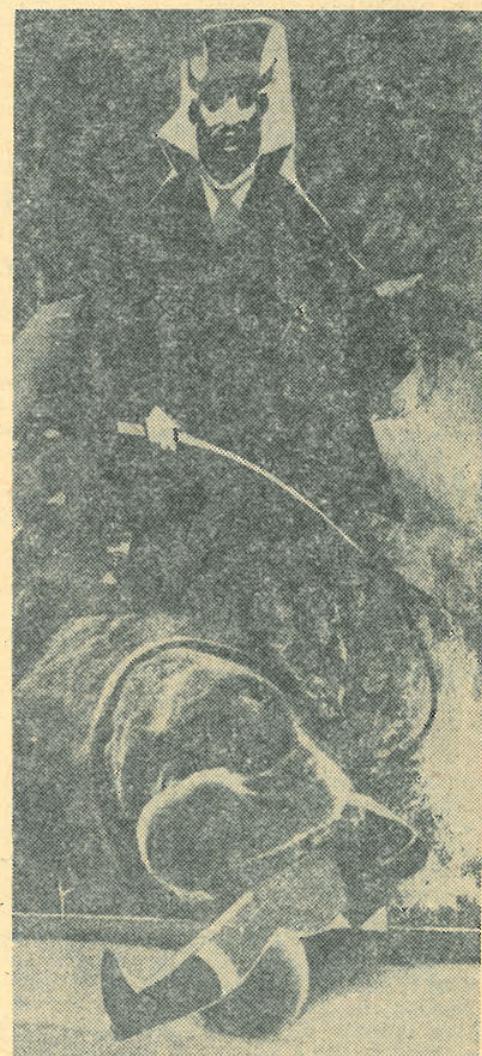
Mišo sa oprel o operadlo stoličky, zatlieskal a prvýkrát po rokoch samoty sa zasmial nahlas a štastne.

raz zrejme leží na dne tejto zradnej rieky, zanesená pieskom.

Áno, pláčem, madame. Prepáčte mi tieto slzy, nikdy neviem spomínať na svoje neštastie pokojne. Neboli by ste taká dobrá a nedali by ste mi nejaké peniaze, aby som si mohol kúpiť novú nohu?

Súcitne pozrela na neho, v očiach sa jej zaligotali slzy. Otvorila kabelku, vybrala z nej lístok a podala ho nešťastníkovi. Dychtivo ho schmatol a prečítať si: „Pomôžte úbohej hluchonemej.“

Koláž: Empe

O. HENRY

Príbeh s korkovou nohou

— Madame, — začal jednonohý muž a naklonil sa k staršej žene, svojej susedke vo vagóne vlaku, — madame, ako vidíte, mám len jednu nohu. Pred niekoľkými rokmi som mal korkovú nohu, ktorá mi neslúžila horšie, ba v niektorých prípadoch lepšie ako noha, o ktorú som prišiel. Stratil som nohu, keď som sa pridal k cirkusu. Riaditeľ, bol to veľmi dobrý človek, namiesto nohy, o ktorú som prišiel, daroval korkovú nohu svojho nebohého zaťa. Bola mi trošičku dlhá, ale inakšie som si lepšiu náhradnú nohu nemohol ani predstaviť. Vyzerala celkom ako ľudská, pričom mala jednu obrovskú výhodu — dôkladne rozpracovaný systém pružín. Keď som sa niekam ponáhľal, natiahol som tú korkovú nohu a mohol som si na nej odskákať bez zastávky až osem a štvrti míle. Uznáte, to je slušné.

No a tak som si žil, dozeral na náš zverinec, a osobitne pozorne som sa staral o náš najväčší exponát — twomatwitscha. Je celkom možné, madame, že ste nikdy nepočuli o tmowatwitschovi, ten náš bol jediným exemplárom, aký sa ocitol v Amerike. Jeho vlastník bol ostrov Norfolk, inde sa tmowatwitsch nevyskytuje, a kŕmi sa iba šiškami norfských borovic, čo nám teda vychádzalo poriadne draho, madame. Museli sme ich dovážať. Twomatwitsch sa podobá zajaci a vie aj behať ako zajac, ale kožu má potkaniu a chvost celkom ako veverička.

A tak raz večer, keď som ho kŕmil, ako obyčajne, z ruky, slama okolo jeho kletiek začala horiet a vylakané zvieratko sa mi vytrhlo z rúk a pustilo sa bežať k východu zo zverince. Nič podobné som nepredpokladal: twomatwitsch bol celkom krotký a nikdy sa nepokúsil utiecť.

Naštastie, nohu som mal natiahnutú a začal som skackať za ním. Povolil som brzdu a plnou rýchlosťou som sa hnal dopredu. Ale aj twomatwitsch bol vynikajúci bežec a nekonečná rovina prérii bola pre pretekky ako stvorená. Asi tak po piatich milach ma predbehol rovno o dvadsať yardov. Ani ja, ani on sme nevládali bežať rýchlejšie.

Napokon som uvidel, že zvieratko beží z posledných sil. Vzdialenosť medzi nami sa

veľmi pomaly skrátila najprv na pätnásť, potom na desať yardov. Twomatwitsch sa mi pokúsil uniknúť tak, že začal skackať, ale tým ma predbehol len o pár yardov, ktoré som rýchle získal späť.

Nato upadol do zúfalstva a len čo som sa k nemu priblížil, šúhol sa do nory kojota. Zastal sem sám, bolo mi veľmi clivo. Navôkol neboli ani ľudia, ani nijaké bydlisko.

Noc bola teplá a rozhadol som sa, že si oddýchnem. Veril som, že ľudia, čo sa rozbrehli za nami, ma nájdu. Natiahol som si nohu — to pre prípad, že by som ju mohol potrebovať, odopol som si ju a strčil som ju do nory, aby odtiaľ nemohol twomatwitsch vylieziť. Potom som si našiel vhodné miesto a ľahol som si, musel som si oddýchnuť, tá dlhá naháňačka ma poriadne vytriasla a vysilia.

O pol hodiny som počul škrabot. Twomatwitsch škrabkal moju nohu. Keď som sa plazil k nore, noha sa akosi, ani sám neviem ako, vztýčila (na tento účel mala pružinu a zvieratko sa jej akiste dotklo) a ušla spolu s twomatwitschom. Pretože noha nebola zatažená mojím telom, zvyšovala rýchlosť každým skokom a hnala sa dopredu ako šialená. Bola čoraz menšia a menšia, pripomínila malú skáčucu ploštieču a čoskoro sa mi stratila za obzorom.

Predstavte si tú situáciu! Noha mi zdupkala. A twomatwitsch takisto. Nemal som čo jest, nemal som čo piť. Dva dni som tam polihoval, madame, bez omrvinky a bez kvapky vody. Na pôvodnej nohe som skákať nemohol a plaziť sa bolo zbytočné. Umrel by som od hladu, kým by som sa doplazil k cieľu.

Podvečer druhého dňa naďabil na mňa akýsi kovboj. Priviazal ma na koňa a dovezol do mesta. Povedal, že videl stopy osmotenej nohy pri brehu rieky Platt. To znamená, že moja biedna noha tam skočila a te-

SPOLU ZA SPOLOČNÚ VEC

Máme v našej Spoločnosti pekna heslo: Spoločne žijeme, spoľočne budujeme. Naša krajanská organizácia sa od svojho vzniku snaží vo svojej činnosti aplikovať v praxi túto peknú myšlienku. Zdá sa mi však, že ju treba rozšíriť aj mimo našej organizácie, aby platila pre celú menšinu. Ide o to, že keď sa niečo robí v prospech celého krajančekého hnutia, malí by sa na tom podieľať a cítiť sa za to zodpovední všetci príslušníci našej slovenskej menšiny. Je to možno otvorené ale pravdivé, že len v jednote je sila, že len spoločným úsilím všetkých môžeme dosiahnuť to, čo sa užšiemu aktívnu KSSČa doteraz nepodarilo. To spoločné konanie by sa malo vzťahovať na všetky oblasti nášho hnutia, od príprav menších kultúrnych podujatí a aktívnej účasti na nich, až po celokrajančeké otázky, ako napr. široká výučba materčiny v školách alebo zavedenie slovenských bohoslužieb v spišských a oravských kostoloch.

Požiadavka spoločnej, kolektívnej činnosti sa vzťahuje i na prácu výborov miestnych skupín Spoločnosti. Je skoro pravidlom, že vo väčšine výborov skutočne pracuje len niekoľko členov a nezriedka len predsedu MS. Našli by sa i členovia, ktorí nič nevedia o našom dianí, ba dokonca, že sú členmi výboru alebo že vychádzajú časopis Život, aj keď na druhej strane máme naozaj dobré, kolektívne pracujúce výbory MS. To sa rozhodne musí zmeniť, ak chceeme seriózne myšliť na budúcnosť.

Dôležitou otázkou, ktorej už teraz musíme venovať mimoriadnu pozornosť, je upevňovanie národného povedomia, najmä keď ide o mladú generáciu. Treba rozhodne zastaviť odnárodnňovanie detí a mládeže, ktoré za celé obdobie totalitného systému boli najviac vystavené polonizácii nielen v školách, ale aj v kostoloch. Nečudo, že mnohé deti, vychované pod takým silným vplyvom, sa potom často brá-

nili pred vyučovaním slovenčiny. Akoby aj nie, keď rodiačia zanedbali krajanskú, národnú výchovu. Skusme to napraviť, kým ešte nie je neskoro. Je to aktuálne tým viac, že dnes žijeme v časoch, keď sa o národnostných menšinách prestalo mládež, keď — v čo pevne verim — ich práva budú konečne zabezpečené v ústave a všeobecne rešpektované.

Myslím, že už za nami sú časy, keď nám úradníci štátnej správy svojvoľne písali v záznamoch poľskú národnosť, či sa to komu páčilo alebo nie. Nebrali na vedomie, že v Peľsku existujú národnostné menšiny. Sice aj dnes ešte pôsobia ľudia, ktorí sa nás snažia ukazovať v krivom zrkadle, ba nezriedka popierajú existenciu našej menšiny. Píšu o tom v novinách a časopisoč. Bojujú proti nám tak ako kedy si. Len škoda, že proti nám vystupuje aj cirkev. Nenájde sa na Spiši a Orave ani jeden farár, ktorý by otvorene povedal: Bratia a sestry, akou rečou budete Pána Boha chváliť nebude mi vadiť, len nech je to skrušene a z úprimného srdca. Zatiaľ je to inak. Všetci, ktorí sa dožadujú slovenských bohoslužieb, sú podľa nich buriči.

Tento nechápaný postoj nás nesmie znechutiť ani oslabiť naše národné povedomie. Keď sme si ho udržali toľke roky, vytrváme ďalej. Ja si napr. vždy v fažkách chvíľach pripomínam slová slovenskej hymny: Zastavme sa bratia, veď sa oni stratia, Slováci ožijú. To povzbudzuje.

Bol som viackrát delegátom na celoštátnych zjazdoch našej Spoločnosti, ktoré určujú smery ďalšej činnosti. Na každom z nich delegáti schvaľujú zjazdové uznesenia, ktorých realizácia by mala upevniť organizáciu, kultúrne nás povznieť a prispiť k vyliešeniu závažnejších otázok celej našej menšiny. Zamyslime sa však, či sa na tejto realizácii podieľajú všetci delegáti, ktorí predsa zjazdové uznesenia a smernice podporili svojim hlasovaním? Či oboznámili so zjazdovými rozhodnutiami členov miestnych skupín? Nechcem ukazovať prstom, ale nie je s tým najlepšie. Treba si uvedomiť, že nikto nám nepomôže, nič nevnik-

ne samo od seba, ak si to neurobíme. Nemožno dopustiť, aby sa nadalej na realizácii otázok, ktoré sa týkajú nás všetkých, podieľať len ÚV a úzky krajančeký aktív.

Všetci by sme sa mali zamyslieť nad svojim postojom k našmu hnutiu, k národným otázkam, ktoré práve dnes sú tak aktuálne. Každý si musí sám odpovedať, či je za alebo proti. A tak ako som už povedal, konajme vedno, lebo len tak môžeme niečo dosiahnuť. Je to v našom spoločnom záujme.

A.B.

ravský Krumlov, Brno, Vranov nad Dyjí). Zvlášť se jím líbil zájazd do jeskyně Macocha a prijíždka loďkou po podzemnej rieke. Na tábore bylo rovnako mnoho her a zábav (táboráky, sportovníolympiády, karneval, stezky odvahy, diskotéky aj.). Naše děti dostaly rádu cen a diplomů. Počasí jim přálo, často se koupały na nedalekém koupališti. Spřátelily se s kamarády z jiných zemí. Na táborových večírcích se seznámily s jejich kulturou a samy také ukázaly něco z kultury vlastní země. Všechny děti se vrátily odpočaté a spokojené. Srdečně děkujeme organizátorům za to, že jim umožnili tak příjemně a užitečně strávit prázdniny.

JOLANTA POSPÍŠILOVÁ

NA TÁBORE

V CESKOSLOVENSKU

Ceskoslovenský ústav zahraniční zorganoval letos pro naše děti z KSSČa v Zelově letní tábor v Čermakoviciach, několik desítek kilometrů od Brna. Na táboře bylo kromě deseti našich dětí s vychovatelem rovněž 12 dětí z Francie, 10 dětí z Rakouska a 12 českých dětí. Byly na několika zájezdech ve městech, muzeích a zámcích (Znojmo, Mo-

TYCHY

Památkový snímek účastníků tábora v Čermakoviciach

Mám takú...

POKRAČOVANIE ZO STR. 4

telom Hlavného štatistického úradu a samozrejme nášho krajanského časopisu Život. Zároveň som korespondoval a zúčastňoval sa súťaží v takých časopisoč ako Plon, Glos Podhala, Nowa Wieś.

Ako dlhorčený funkcionár mládežníckej organizácie krajan J. Švietek má určité skúsenosti z práce s mládežou, preto som bol zvedavý na jeho názor, ako a čo urobiť, aby sme oživili kultúrnu činnosť dorastu v našej krajanskej organizácii.

— Je to pravda, že mládež sa od nás trochu akoby stráni, preto by sme sa nad tým mali hlbocko zamyslieť. V minulosti, tak asi pred päť stími rokmi, to bolo inak. Vtedy neboli ešte v každom dome televizory, tobôž vide. Mladý človek sa vtedy veľmi rád a častejšie stýkal so svojimi rovesníkmi, na závavach, v klubovniach, ale aj v súboroch, do ktorých sme radi vstupovali. Sám som sa kedysi pokúšal založiť mládežnícky krajančeký folklórny súbor, žiaľ, nevyšlo to. Jedno je nepochybne — mládeži musíme ponuknúť niečo zaujímavé, čo by ju dokázalo zaujať a

tým aj pritiahnúť do našej činnosti. Bolo by tiež žiaduce rozšíriť náš kultúrny styk so starou vlastou. Napríklad nebolo by od veci organizovať trebárs v Jablonke akýsi festival slovenských, donedávna zakázaných filmov a to nie len pre krajanov, ale všobec pre všetkých z ujencov. Je absolútne nevyhnutné, aby naša mlád mohla častejšie navštěvovala Slovensko, veď mnohí tam ešte všobec neboli. Treba zároveň medzi mládežou umenie propagovať dejiny a všobec tradície našej vlasti. Možnosti je veľa...

Záverom dodajme, že krajan Ján Švietek — horlivý propagátor Života, bol za svoju aktívnu spoločenskú činnosť významnejší viacerými medailami a oceneniami. Nachádzame medzi nimi o.i. odznak Zaslúžilý pracovník poľnohospodárstva, ocenenia a diplomy spomínaných redakcií a miestnych orgánov. V kolekcii vyznamenaní má krajan Švietek i medailu Za zásluhy pre KSSČa a celý rad diplomov a cestných uznani udeľených našou Spoločnosťou.

JOZEF PIVOVARČÍK

20 členov našej sliezskej miestnej skupiny, najmä Oravecov, takže sme na tomto podujati boli najlepšie zastúpení zo všetkých krajanských stredísk, čo organizátori neopomenuli zdôrazniť.

Tešíme sa na tento výlet tým viac, že už dva roky sa nám nepodarilo zorganizovať nič kvapilitejšie. Naši členovia sú totiž zvyknutí na takéto vlastivedné zájazdy, ktoré sme v predošlých rokoch pravidelne organizovali, najmä na Slovensko. Žiaľ, ekonomická situácia nám to zatiaľ znemožňuje. Prvá vec, čo nás na prehliadke upútala, bola výzdoba pôdia postaveného vo voľnej prírode a vyzdobeného o.i. česko-slovenskou štátou vlajkou, slovenským štátnym znakom a úhradným nápisom — mottom Kto za pravdu horí... Hľadiac na to upevňovalo sa v našich srdciach presvedčenie, že konečne svitajú nové, lepšie časy.

V Dolnej Zubrici vládli dychovky. Zvlášť impozantne vyzeral správod účastníkov podujatia cez obec na čele so siedmimi vyhľadávajúcimi orchestrami. Ich mohutné akordy sa niesli ďaleko, až hen k Babej Hore. Bol som skutočne prekvapený, koľko divákov sa zišlo na našu slávnosť. O tom, že boli všetci spokojní, ba priam očarení hrou muzikantov, svedčia slová jednej z krajánok: takú veselú nedelu v Zubrici si už dávno nepamätám. Uctyhodný bol počet čestných hostí na podujatí. Kto chcel, mohol využiť príležitosť a pozhvárať sa predstaviteľmi: Česko-slovenského kultúrneho a informačného strediska vo Varšave, ministerstva kultúry a umenia, vojvodských úradov, redakcie Života,

no a ÚV KSSČaS. Náš aktiv zo Sliezka zároveň využil príležitosť a s prítomnými v Zubrici absolventmi prvých ročníkov jablonského slovenského lycea dohodol niektoré podrobnosti druhého absolventskej zjazdu, ktorý sa má konať ešte tento rok pri Krakove.

V Dolnej Zubrici v tú augustovú nedelu znala nielen hudba, ale i slovenčina. Možno preto povedať, že to bol slovenský deň v tejto obci. K plnému šťastiu nám chýbal len prihovor predsedu ÚV našej Spoločnosti, ktorý viacerí očakávali. Zdá sa mi tiež, že tento deň sa malo zorganizovať i slovenskú omšu. No ale čo neboľo, v budúcnosti môže byť.

Na Sliezku sme sa vracali plni radosti a s presvedčením, že sa zúčastníme i na budúcich prehliadkach. Cestu nám spríjemňovala dychová hudba, ktorú sme si nahrali na magnetofónové pásky počas vystúpení v Dolnej Zubrici.

BRONISLAV KNAPČÍK

MOJE DOJMY Z AMERIKY (5)

V dnešajších príspevkoch som vždy opisovala len to, čo som sama videla alebo skúšila. Ved' tak veľkomeste je čo písat, každý deň sa niečo prihodí. Niekoľko sú to však i tragické udalosti ako napríklad nedávna.

PATRIA NABÍZÍ KRAJANŮM

Krajané, krajanky,

chcete se vrátit do Československa a máte zájem o stavbu rodinného domu nebo hodláte dožít svůj život bez starostí v komfortně pro Vás postavených nebo rekonstruovaných penzionech?

Náš COUNTRY — PROGRAM je tady pro Vás.

COUNTRY PROGRAM

je nabídkou investice do zařízení cestovního ruchu v Československu specificky řešených pro potřeby krajanů.

Zahrnuje:

- A) zařízení pro krátkodobé návštěvy — hotely specificky stylové úrovně
- B) zařízení pro dlouhodobý nebo trvalý pobyt — penziony a rodinné domy. Jsou připravována jednak v rekonstruovaných historických stavbách v Praze, jednak ve stylových moderních čtvrtích, přičleněných k typické české a moravské vesnici v přirodě příznivě krajině ve Středočeském, Jihočeském a Jihomoravském kraji.

Je připravena výstavba prvních konkrétních staveb této programu. Chceme však uplatnit preferenční možnost kapitálové účasti našich krajanů, aby tyto efektívni ziskové investice neziskaly zahraniční investorské skupiny, zainteresované jen na vysoké ziskovosti staveb cestovního ruchu.

Zájemcem o bližší informace. Těšíme se na spolupráci z Vámi.

Krajané, krajanky

byli jste nespravedlivě odsouzeni československými soudy v dobe od 25. února 1948 do 1. ledna 1990 podle zákona č. 50/1923 Sb., č. 231/1948 Sb., č. 86/1950 Sb., č. 140/1961 Sb., č. 150/1969 Sb. a požadujete soudnú rehabilitaci a odškodení podľa zákona ze dne 13. dubna 1990 o soudnú rehabilitáciu? Obstaravateľskou smlouvou Vám zajistíme kvalifikovanou právnu pomoc, zajistíme potrebné náležitosti. Pište na adresu

PATRIA a.s. Praha
POB 463
111 21 Praha 1
phone 312 42 33
fax 732320

NIČIVÁ VÍCHRICA

Na začiatku septembra, teda celkom nedávno, sa okolo Chicaga prehnala strašná víchrica, niečo podobné ako tajfún. Naštastie zachytila len neveľkú štvrt na kraji mesta, ale aj tak narobila veľké škody. Predstavte si, že ten strašný víchor útočil na mestu len 2 minúty, ale aj tak zničil vyše 80 prízemných a poschodových domov, medzi nimi školu s učiacimi sa deťmi a zachytil i nedaleké letisko. V troskách zborených domov zahynulo vyše 20 osôb a viac ako 200 bolo ranených. Záchranná akcia trvala 2 dni, ktorý z trosiek povyťahovali všetkých postihnutých. Ešte dobre, že k naštastiu doslo hned po poobeede, keď väčšina ľudí bola v práci, inak by počet obetí bol väčší. Ja naštastie bývam na opačnej strane mesta a vyhľadám sa naštastiu, no pohľad na to miesto bol strašný, ako po silnom zemetrasení alebo vojnovom bombardovaní.

SVADBЫ В АМЕРИКЕ

U nás na Orave a akiste i na Spiši svadby patria k najvýznamnejším udalostiam v obci a trvajú dva, ba aj tri dni. Je to nákladné podujatie tým viac, že počet svadobníkov je veľký. Preto som bola veľmi prekvapená, že tunajšie svadby sú nielenžne iné, ale oveľa skromnejšie. Nikto ich neorganizuje doma, ale v reštauráciach a iných podobných podnikoch. Konajú sa hociktorý deň, dokonca i v piatok, lebo tu či sviatok či piatok je všetko jedno. Tak teda po sobáši, civilnom alebo cirkevnom, sa svadobníci len z kruhu najbližszej rodiny a známych schádzajú až podvečer. Všetko teda trvá oveľa kratšie. Hoduje sa ako u nás, svadobníci dostanú večeru a všakováke iné dobroty, len všetko je oveľa striednejšie, no a pije sa oveľa menej — trochu vína alebo iného alkoholu. Eudia sa zabávajú a tančujú, ale pri skromnej hudbe, jedno-, dvoj- či trojčlenej a nezriedka pri magnetofóne alebo gramofóne. Jedným slovom sú to skromné udalosti, organizované veľmi úsporne.

Na tunajších svadbách ani nictakých zvykov ako u nás. Sú iné, napr. mladucha má nad kolennom podvázok, ktorý ženich musí pri všetkých svadobníkoch rozviazať zubami. Smiechu býva neurekom. Na záver svadby nevesta sníma z hlavy veniec, ktorý družobavia chytajú a delia sa ním. A ešte jedna zaujímavosť. Cirkevné sobáše sa konajú v kostoloch, ale keď niekoľko býva ďaleko od kostola, pozýva kniha do svadobnej sály a ten mladý pári zasobáši priamo na mieste.

ŠKOLY

Školy sú tu dvojaké — svetské a cirkevné, ktoré vedú reholné sestry. Viac je svetských, sú lacnejšie a v nich sa učia deti z chudobnejších rodín. Cirkevné školy sú drahé, za jedného žiaka tam treba platiť 1000 až 2000 dolárov ročne. Keďže je to dosť nákladné, naši krajania, ale aj iní vysťahovalci z Poľska a Slovenska, ktorých sú tu viac poznala, posielajú deti do svetských škôl.

Tu v Chicagu sú väčšie skupiny Slovákov, ale ich deti nemajú možnosť učiť sa slovenčinu v škole. Učia ich rodičia doma a všetci im národné povedomie. Preto aj ďalšie pokolenia sa hlásia k svojej slovenskej národnosti. Prečo o tom písem? Chcem to tiež zdôrazniť, že na Orave a Spiši máme možnosť posielat deti do škôl na vyučovanie materinského jazyka. A túto možnosť by mali využiť všetci krajania. Treba si to ceniť a dbať o to, aby sa naše deti úplne neodnárodnili, čo sa už do značnej miery stalo pod vplyvom poľskej výchovy v škole a kostole.

Čím viac detí bude navštevovať hodiny slovenčiny, tým viac súborov a divadelných krúžkov budeme mať v miestnych skupinách. Napokon naša stará vlast je tak blízko a ľahšie sa ju buďte môcť navštievať (až otvoria hranice), keď mládež bude dobre ovládať materinský jazyk. Keď chýbajú učitelia, mali by k nám pristúpiť učitelia zo Slovenska. Nedávno som sa dozvedela, že napr. stadiál išla do Poľska asi 50-členná skupina učiteľov učiť angličtinu.

POZDRAV MATICI SLOVENSKEJ

Aj keď som ďaleko, dozvedela som sa o peknom vystúpení nášho súboru z Malej Lipnice na Podpolianskych slávnosťach v Detve. Teší ma to tým viac, že to bol súbor, ktorý som ja viedla dlhé roky, ale ako vidím, dobré si počína pod vedením syna Zbyška. Srdečne pozdravujem Oddelenie pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej a ďakujem za pozývanie našich súborov do Detvy a za veľku starostlivosť, ktorú im preukazujú. Dakujem aj inštruktorm a choreografom, ktorí cibrilí program súboru priamo v Detve a prispeli k zvýšeniu jeho úrovne. Dúfam, že aj v budúcnosti sa naše súbory budú ďalej zúčastňovať na tomto peknom podujatí.

VIKTÓRIA SMREČÁKOVÁ

ODIŠLA OD NÁS

6. augusta 1990 umrela vo veku 81 rokov krajanka z Dolnej Zubrice

VERONIKA
ADAMČÍKOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou Spoločnosti. Spolu s manželom (nežije už vysoko 20 rokov) vychovala 10 detí, 5 synov a 5 dcér — väčšina žije na Sliezsku a súčasne sú členmi tamnejšej MS KSSČaS. Odišla od nás dobrá krajanka, vzorná manželka, matka a babička.

Cest jej pamiatke!
Rodine Adamčíkovecov
hlbokú sústrast vyjadruje

MS KSSČaS
na Sliezsku

ZIVOT

Cílos 10/1990 Ročník 33

17

Ak sa tel'atá rodia v novembri

Existujú dva základné termíny telenia kráv: jarný a jesenno-zimný. Na gazdovstách, ktoré majú zabezpečené dostatočné množstvo vhodných krmív na zimu zdá sa byť racionálnejší jesenný termín. Najlepšie je pripúšťať (inseminovať) kravy v marci alebo apríli, aby obdobie otelenia pripadalo v druhej polovici novembra, v decembri buď začiatkom januára. Vtedy zvýšenie dojivosti — následkom impulzov spojených s telením — pripadá na začiatok zimy, čiže vtedy, keď je mlieko najdrahšie. Na jar, keď s uplynutím laktácie sa dojivost znižuje, začína pôsobiť druhý impulz — mladá pastvina, ktorá spôsobuje opäťovné zvýšenie dojivosti. Jesenný termín je výhodnejší aj vzhľadom na chov teliat. Totiž obdobie kŕmenia pripadá vtedy v zime, keď nie sú muchy a mlieko sa tak rýchlo nekvaski. Na jar teľaia budú už tak veľké, že ich možno bezpečne vypásat.

Všeobecne sa uznáva, že najlepším termínom pre pripúšťanie kráv je až druhá rúja, teda druhý — tretí mesiac po otelení, keď organizmus je už úplne zregenerovaný a pripravený na druhú fárschavosť. Okrem toho niekoľko mesiacov umožňuje dosiahnuť ďalšie telenie v tom istom ročnom období.

Odporúča sa pripúšťať alebo inseminovať kravy 12 — 18 hodín po prvých príznakoch rúje (jalovice skôr, po 8 — 12 hodinách). Pre zvýšenie šanci oplodnenia, najmä kráv s dlhšou rúju, treba inseminovanie raz alebo dvakrát zopakovať, opäť po takom istom čase. Prakticky je to tak, že kravy, u ktorých sme zistili známky rúje ráno, mali byť inseminované poobede, medzi 16.00 a 20.00 hodinou. Zase kravy, u ktorých sa rúja začala popoludní, inseminujeme ráno (jalovice už večer).

U mnohých kráv, ktoré prešli tzv. tichú rúju, na druhý-tretí deň vytieká z pošvy krvavý hlien. Teda, keď od toho dátumu odpočítame 3 dni a pridáme 21 dní, môžeme určiť pravdepodobný termín nasledujúcej rúje.

činou ochoreni mliečnej žlaz. Okrem toho prvé partie mlieka obsahujú iba 1—2 percentu, kym ostatné často vyše 10 percent. Poslednou činnosťou správneho dojenia by mala byť dezinfekcia ceckov roztokom Incezanu W alebo 10-percentným roztokom Masticidu D.

Dnes možno kúpiť nasledujúce prostriedky vhodné pre udržanie náležitej higieny mlieka:

CHLORINOL — prostriedok pre dezinfekovanie všetkých zariadení používaných v mliečiarstve. Polpercentný vodný roztok ničí v teplote +60°C vyše 90 percent mikroorganizmov, ktoré ostanú v dojaceom zariadení po prvom opláchnutí vodou. Na dezinfekovanie iných zariadení určených pre skladovanie mlieka sa odporúča 1-percentný roztok. Po dezinfekcii je nevyhnutné opláchnutie.

CHLOROGEND — používa sa 1-percentný roztok majúci teplotu +60° až 70°C. Je nevyhnutné pláchanie po dezinfekcii. Tento preparát obsahuje zložky, ktoré predchádzajú kerézii dezifekovaných zariadení.

INCOZAN W — sa používa na umývanie ceckov po dojení v 33-percentnom roztočku a na umývanie vemena v 4-percentnom roztočku. Kúpeľ po dojení v značnej miere predcháza nákaze vemena mikroorganizmami pochádzajúcimi z maštale. Malo by sa ho používať u prisúšených kráv a jaloviec pred otelením.

MASTICID D — je obmenou predošlého preparátu určenou na kúpanie ceckov. Tento prostriedok sa používa v 10-percentnom roztočku; ponárame cecky vydojenej kravy vo zvláštej nádobke obsahujúcej preparát.

MLEFOS — mycí prostriedok, ktorý rozpúšťa mliečny a vodný kameň vznikajúci v trubičkách a nádržach dojacej zariadení. Používa sa v 0,5 až 1-percentnom roztočku. Umývanie týmto preparátom dojacej strojov by sa malo uskutočňovať dvakrát týždenne. Po dezinfekcii treba zariadenie dôkladne opláchnúť čistou vodou.

Okrem toho každý chovateľ kráv by mal mať preparát **MASTRIAPID**, používaný na určovanie počtu somatických buniek v mlieku. Totiž keď je týchto buniek viac, svedčí to o zápale vemena. Preto berieme trochu mlieka z každej štvrtiny vemena na zvláštnu doštičku a po pridaní tekutiny Mastriapid dostaneme výsledok. Zväčšené množstvo somatických buniek v mlieku spôsobuje zahustenie zmesi a zmenu jej farby až po fialovú.

Skladovanie zemiakov

Na Spiši a Orave obrovská väčšina rolníkov skladuje zemiaky v zime najčastejšie v pivničach alebo v zemiakových jamách, t.zv. dolkoch, pripravených zvlášť pre tento účel. Stáva sa však, najmä v úrodnnejších rokoch, keď je na dôvažok nevyhovujúci odbyt, že rolníkom zostane na gazdovstve viac zemiakov než potrebujú sami, a vtedy, tak ako skoro v celom Poľsku, neostáva nič iné, len ich skladovať v kopcoch. Je to však sposôb, ktorý mnohým spôsobuje starosti. Preto uvádzame niekoľko pripomienok na túto tému.

V našich klimatických podmienkach čas od zberu zemiakov po ich sadenie trvá pol roka a niekedy aj dĺhšie. Teda často prekračuje obdobie fyziologického odpočinku hľúz. Z tohto faktu vyplývajú dosť neprijemné následky: predovšetkým veľké straty v prípade nesprávneho skladovania zemiakových hľúz. Prejavuje sa to nie len v poklesu hmotnosti alebo hniatí zemiakov, ale aj v značných stratách mnohých kvalitatívnych a užitkových vlastností skladovaných hľúz.

Ako temu predchádzať? Mnohé výskumy dokázali, že podmienky skladovania v kopcoch nie sú po celé toto obdobie rovnaké.

PRVÉ OBDOBIE, ktoré trvá asi dva týždne, je obdobím dozrievania, v ktorom všetky zemiaky, bez ohľadu na to, na čo budú použité, mali by byť skladované v teplote +10—18°C a pri 90—95 percentnej vlhkosti vzduchu. V takých podmienkach sa najrýchlejšie hoja mechanicky poškodené miesta a tvrdne šupina.

DRUHÉ OBDOBIE, trvajúce asi dva týždne, je obdobím schladzovania. Teplota v kopcoch by mala byť znížená na úroveň vyžadovanú v zimnom období skladovania a súčasne vhodnú pre jednotlivé odrody a smer ich použitia. Vlhkosť vzduchu by mala byť naďalej taká istá ako v predošom období.

V TREŤOM, NAJDLHŠOM OBDOBÍ skladovania úroveň optimálnej teploty by mala byť rôzna a závislá od toho, na čo sú zemiaky určené. Pre zemiaky na sadenie by nemala prekračovať +2—4°C, pre zemiaky určené na kŕmenie asi +4°C, pre jedlé zemiaky +4—6°C. Relativná vlhkosť vzduchu v každom prípade by nemala byť nižšia ako 85—90 percent.

VO ŠTVRTOM OBDOBÍ jedlé zemiaky a zemiaky určené pre spracovanie sa odporúča skladovať 10 dní v teplote asi +10°C. Vtedy získavajú vhodnú chuť, charakteristickú pre danú odrodu a okrem toho hľúzy menej tmavnú.

Zemiaky na sadenie v tomto období, ktoré je dĺhšie a trvá 3 až 6 týždňov, by mali byť na svetle v teplote +10 až 15°C. Týmto spôsobom povzbudené hľúzy budú po zasadení rýchlejšie klíčiť.

ZELENÁ KRONIKA

PRISUŠANIE KRAVY. Obvykle v siedmom mesiaci teľnosti produkcia mlieka klešá a prisušenie krav by nemalo robiť tažkosti. Avšak stáva sa, najmä u dobrých dojnic, že pred predpokladaným termínom prisušenia denná dojivost je ešte dosť veľká a sú tažkosti s jej „zabrzdením“. Nemožno však oneskorovať termín prisušenia, keďže má to potom záporný vplyv nielen na zdravotný stav teľa, ale aj jeho matky, čo sa napokon prejavuje poklesom dojivosti.

Dobrou a účinnou metódou prisušania je postupné obmedzovanie vylučovania mlieka, ktoré obvykle trvá 4 — 5 dní. Prvý deň prestávame podávať mliekopudné krmivá a dojime kravu dvakrát denne. Na druhý deň dojime raz (môže to byť prípadne dva dni). Na tretí deň vôbec nedojime, na štvrtý (piaty) deň treba kravu dôkladne vydojiť, potom cezky natrieť vazelinom a 4 až 5 dní vôbec nedotýkať mlieka, ale po 5—7 dňoch opučhlinu zmizne a vemeno spĺasne.

* * *

CIBULE A CESNAK sa najlepšie skladujú na pôjde. Optimálna teplota pre dlhodobé skladovanie cibule je 0 až +1°C, kým pre cesnak od 0 do +3°C. Keď teplota po klesne, treba hlávk'y prikryť slamou. Ale keď už premrzli, treba ich nechať na pokoji až úplne rozmrznú a možno ich ďalej skladovať.

* * *

REPКОVÝ OLEJ. Zavedený v EHS systém dotovania rolníkov, ktorí neobrábajú pôdu, nie je vo Francúzsku populárny. V poslednom období tam navrhli, aby prostriedky využívané na dotácie boli určené na rozvoj pestovania repký olejnej a jej spracúvanie na pohonnú látku pre spaľovacie motory. Je už vypracovaná technológia výroby tejto pohonnej látky. Je trochu drahšia ako tradičné, ale menej znečisťuje prírodné prostredie — totiž rozkladá sa pod vplyvom biologických činiteľov a počas spaľovania vznika oveľa menej vedľajších produktov.

Predchádzanie chorobám vemena

Okrem liečebných prostriedkov slúžiacich predchádzaniu a boju s chorobami vemena, je nevyhnutný sortiment dezinfekčných a mycích prostriedkov. Má to tým väčší význam, že v Poľsku až 13 percent dojnic má choré vemena. Napr. v roku 1986 na tieto ochorenia liečili skoro 800 000 krav, čo stalo asi 7,5 miliárd zlôtých ročne (podľa cien z roku 1985).

Prvá vec, ktorú by mal urobiť dobrý dojic, je umyť vemeno teplou vodou, potom utrieť ho dosucha a dezinfekovať 4-percentným roztokom Incozana. A alebo 10-percentným roztokom Masticidu D. Čisté a suché vmeno masírujeme asi pol minúty. Táto činnosť povzbudzuje žlazky k vylučovaniu mlieka. Nesmieme zabúdať na to, aby sme prvé cicercy mlieka vydojili do osobitnej nádoby. To umožnuje odstrániť značné množstvo baktérií a včas odhalíť kravy choré na zápal vemena. Dojenie by nemalo trvať dĺhšie ako 6—8 minút.

Nedôkladné vydojenie kravy a ponechanie vo vemene pozostatkov mlieka je často prí-

WETERYNARZ

SPOSÓB ODKAŻANIA

Rozróżnia się kilka sposobów odkażania.

1. Oczyszczanie, uprzątanie nieczystości, mycie i szorowanie.

2. Wstawianie sprzętu na działanie promieni słonecznych.

3. Działanie wysoką temperaturą (gotowanie, opalanie, oblanie wrzątkiem).

4. Działanie środkami chemicznymi (soda żraca itp.).

OCZYSZCZANIE — Żadne oczyszczanie, jak uprzątanie obornika, zamiatanie pomieszczeń, mycie i szorowanie złobów, który nie może wprawdzie zniszczyć zarazków, ale zmniejsza ich ilość. Przez oczyszczanie ułatwia się środkami odkażającymi dostęp do zarazków, dlatego odkażanie musi być zawsze poprzedzone oczyszczaniem. Oczyszczanie pomieszczeń zaczynamy od wywietzenia obornika i ułożenia go w kopce, który przykrywa się warstwą ziemi, pozostawiając go tak przez 3 dni. Śmieci i resztki pasz zebrane podczas sprzątania należy zmieszać z nawozem układanym w kopiec. Ściany pomieszczeń dla zwierząt trzeba dokładnie oskrobać z odstającego tynku i brudu. Tak samo oczyszczamy przegrody, słupy i okręgi. Oczyszczamy również złoby, koryta oraz wszelki sprzęt znajdujący się w pomieszczeniach.

ODKAŻANIE PROMIENIAMI SŁONECZNYMI — pod wpływem bezpośredniego działania promieni słonecznych bakterie tracą zdolność rozmnażania się, a niektóre z nich giną, na przykład zarazek pryszczyca ginie po jednej godzinie, a zarazek gruźlicy po 3 — 5 godzinach. Światło słoneczne rozproszone (w dnie poch-

murne lub w pomieszczeniu) działa również zabójczo na zarazki, ale już w znacznie słabszym stopniu niż promienie bezpośrednio. Dlatego w dni słoneczne i pogodne wystawiamy na słońce uprząż, koryta przenośne i wszelkie przedmioty używane do pielęgnowania zwierząt. Tego rodzaju odkażanie stosujemy po każdrozowym myciu sprzętu drewnianego, susząc go po tym na powietrzu.

ODKAŻANIE WYSOKĄ TEMPERATURĄ. — Jednym z najważniejszych sposobów odkażania jest działanie wysoką temperaturą. W tym celu przedmioty metalowe (lańcuchy, widły, lopaty) opala się płomieniem a drobne przedmioty — wygotowuje się. Czas gotowania — licząc od chwili wrzenia wody — nie powinien być krótszy niż 10 minut. Płyny (mleko, woda) odkażamy przez gotowanie. Aby zabić zarazki w mleku od krow chorych na pryszczyce, wystarczy gotować je 5 minut.

ODKAŻANIE ŚRODKAMI CHEMICZNYMI — Z chemicznych środków odkażających najczęściej używane są: soda żraca, lizol, wapno świeże gaszone. Środki chemiczne najczęściej stosuje się w postaci roztworów wodnych. Nie wszystkie z tych środków działają jednakowo, dlatego trzeba też wiedzieć, jaki środek odkażający należy stosować przy każdej chorobie zaraźliwej oraz w jakim stopniu przygotować roztwór, żeby odkażanie było skuteczne. Przy omawianiu chorób zakaźnych podają zawsze najskuteczniejsze sposoby odkażania. Ponieważ chemiczne środki odkażające są to zwykłe środki parzące, a nawet trujące, należy postępować z nimi bardzo ostrożnie. Często bywają wypadki pożarzenia ludzi przy przygotowywaniu roztworu sody żrącej i roczyny świeże gaszonego wapna.

BIEGUNKA JAGNIĄT

Biegunka jagniąt jest chorobą zaraźliwą, występującą w pierwszych dniach ich życia. Jagnięta najczęściej zarażają się przez pełowinę albo przez przewód pokarmowy. Zasadniczą więc przyczyną choroby jest trzymanie jagniąt w budynkach pomieszczeniach i na brudnej, nie zmienianej ściółce. Jagnięta urodzone w takich warunkach mogą chorować na zapalenie jelit, czego następstwem jest biegunka. Biegunkę powoduje także przejębieńie i przekarmianie zwierząt oraz żywienie matki zepsutą paszą. Przy bieguncie kał jest cuchnący, płynny z domieszką krwi i śluzu oraz kłaczków świętego, lecz nie strawionego mleka. Choroba jagniąt nie chce ssać, są osuwiałe i leżą. Choroba trwa zwykle krótko — 2–3 dni lub jeszcze krócej i kończy się śmiercią. Im wcześniej zostanie zastosowane leczenie, tym pewniejsze jest wyleczenie zwierzęcia. Choroba jagniąt przed wszystkim trzeba odziedzielić od zdrowych, aby nie zakazić pozostałych, następnie podać na przeszczepienie olej rybny lub parafinowy (2 łyżki stołowe na jagnię) a następnie żywicie rozgotowanym siemieniem lnianym. Należy także zwrócić się do lekarza o zastosowanie leków bakteriobójczych. Zapobieganie biegunkie jagniąt polega na dobrym żywieniu matek w czasie ciąży i karmienia młodych, zwłaszcza w okresie jesienno-zimowym. Pamiętać też trzeba o zabezpieczeniu pełowiny noworodka przed zakażeniem — zanurzeniu jej na chwilę w szklance z jodyną lub roztworem nadmanganianu potasowego. Ważne jest również utrzymanie owczarek w czystości, odkażanie jej, oraz częste zmienianie ściółki. Odkaża się wapnem świeże gaszonym. Wykonywanie ciężarnych owiec w miarę możliwości powinny odbywać się w osobnych czystych pomieszczeniach.

SWIERZB USZU KRÓLIKÓW.

Przyczyną choroby jest pasaż, który usadawia się w uszach i powoduje silne świdzenie. Jeżeli schorzenia nie leczy się, może powstać zapalenie głębszych części ucha i mózgu, co powoduje śmierć. Zarażenie następuje przez stykanie się zdrowych sztuk z chorymi, oraz przez zakażone przedmioty, paszę i klatki. W trakcie choroby pojawia się brudna wydzielina z uszu, a same uszy są zaczerwienione i gorące, wewnętrz tworzą się małe krosty. Królik jest niespokojny, ma głowę przechyloną na bok, potrząsa nią i kręci się w koło. Chorą sztukę trzeba natychmiast odziedzielić od zdrowych. Przed wszystkim należy delikatnie watę usunąć z ucha zastygłą wydzielinę, a następnie posypać ją w środku tzw. kwiatem siarczanym lub pasmarować maścią przeciwswierzbową, którą przepisze lekarz. Zabieg ten trzeba powtarzać co dwa dni. Jednocześnie klatki, w których znajdują się chorą królików trzeba oczyścić i odkażać mlekiem wapiennym z dodatkiem lizolu (2–3 łyżki stołowe na 1 litr wody). ściółkę spala się. Jeżeli choroba trwa długo i leczenie nie daje żadnych wyników, chorą sztukę trzeba usunąć z hodowli.

GRUDA ZIEMNIACZANA U BYDLA

Schorzenie to występuje u bydła wskutek zatrucia spowodowanego skarmianiem zbyt dużą ilością wyłoków ziemniaczanych. Przyczyną zatrucia jest zawarta w ziemniakach substancja — solanina, której szczególnie dużo zawierają wyłoki z długim leżącym wyrośnieńiem ziemniaków. Wyłoki są dobrą karmą dla bydła, ale niektóre sztuki są na nie szczególnie wrażliwe. Takim zwierzętom podawanie wyłoków trzeba ograniczyć. Pierwszym objawem jest biegunka.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

UBEZPIECZENIA NA WSI

Ustawa o działalności ubezpieczeniowej z 28 lipca 1990 r. (Dz. U. nr 59, poz. 344) ogranicza ubezpieczenia obowiązkowe na wsi do:

1) budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego,
2) odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego.

PZU nie będzie więc ponosił odpowiedzialności za szkody w mieniu ruchomym i uprawach powstałe po 30 września 1990 r. oraz za szkody w budynkach powstałe po 31 grudnia 1990 r.

Dotychczasowe ubezpieczenia mienia ruchomego i upraw będzie prowadzone przez PZU na zasadach dobrowolnej umowy ubezpieczenia. Zakład przygotował następującą ofertę dla indywidualnych gospodarstw rolnych:

— ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych mienia ruchomego, z możliwością zgłoszenia do ubezpieczenia inwentarza martwego, ziemiopłodów i pasz, zwierząt gospodarskich, ru-

chomości domowych z dodatkowym ryzykiem kradzieży z włamaniem i rabunku, z możliwością zadeklarowania odrębnych wartości dla poszczególnych składników mienia ruchomego, stanowiących sumy ubezpieczenia gwarantujące odpowiedzialność PZU za szkody. Składka wynosić będzie dla inwentarza martwego 0,03 proc., ziemiopłodów i pasz — 0,04 proc., zwierząt gospodarskich 0,02 proc., ruchomości domowych od ognia 0,05 proc., a za dodatkowe ryzyko kradzieży z rabunkiem 0,09 proc. wartości ubezpieczonej.

— Ubezpieczenie upraw od powodzi i gradobicia, obejmujące wszystkie rośliny polowe, z możliwością zawierania umów ubezpieczenia wybranych rodzajów upraw od skutków przymrozów wiosennych lub ujemnych skutków przezimowania, a także od skutków huraganu w plantacjach chmielu. Umowa ubezpieczenia może być zawarta indywidualnie przez rolnika lub za pośrednictwem instytucji kontraktujących plony. Ubezpieczenie może być realizowane również w formie zbiorowej na terenie gminy lub większego obszaru administracyjnego, za pośrednictwem samorządu terytorialnego lub orga-

nów przedstawicielskiego rolników. Stawki za ubezpieczenie zróżnicowane są w zależności od jego formy i zakresu ryzyka.

W ubezpieczeniu indywidualnym od gradu wynoszą od 0,5 proc. do 2,3 proc., a od powodzi — od 0,6 proc. do 10,8 proc. wartości ubezpieczonych upraw.

W ubezpieczeniu zbiorowym stawki za ubezpieczenie są znacznie niższe i wynoszą odpowiednio: dla gradu od 0,2 proc. do 0,6 proc., a dla powodzi od 0,3 proc. do 3,0 proc. wartości ubezpieczonych upraw.

W ubezpieczeniu plonów kontraktowanych stawki taryfowe w zależności od rodzaju upraw wynoszą od 2,0 proc. do 5,6 proc. wartości plonów.

Dla właścicieli budynków na wsi i w mieście poza gospodarstwem rolnym PZU proponuje ubezpieczenie:

— ruchomości domowych — od ognia i innych zdarzeń losowych oraz kradzieży z włamaniem i rabunku, na zasadach prowadzonego dotychczas ubezpieczenia mieszkańców. Stawki za ubezpieczenie, odpowiednio od wartości zadeklarowanej sumy ubezpieczenia, wynoszą 0,09 proc. przy ubezpieczeniu w pełnym zakresie ryzyka lub 0,07 proc. przy wyłącz-

aniu ryzyka zalania wodą wybranego przez osoby trzecie lub w następstwie opadów atmosferycznych. Ogólne warunki ubezpieczenia przewidują możliwość dodatkowego ubezpieczenia na podwyższone sumy ubezpieczenia dla części sztuki, biżuterii oraz sprzętu audiowizualnego, fotograficznego, mikrokomputerowego i kosztów remontu mieszkań, ze składką 0,2 proc.

— budynków — według zadeklarowanej sumy ubezpieczenia. Stawki taryfowe wynoszą dla budynków w mieście 0,01 proc. od wartości budynków murowanych i 0,013 proc. od wartości budynków drewnianych, a na wsi odpowiednio: 0,13 proc. i 0,017 proc.

Do wszystkich rolników oraz wszystkich właścicieli budynków na wsi i w mieście objętych dotychczas ubezpieczeniem ustawowym PZU skierował indywidualne pisemne informacje o zmianie systemu ubezpieczeń majątkowych z ofertą zawartą umów ubezpieczeń dobrowolnych.

Tryb i zasady obowiązkowego ubezpieczenia budynków w gospodarstwach rolnych i odpowiedzialności cywilnej rolników wchodzących w życie od 1 stycznia 1991 r. określił w drodze rozporządzenia minister finansów.

KAZAŠSKÁ ROZPRÁVKA

Dobrý a Zlý

Raz sa vybral Zlý pešky na ďalekú cestu. Išiel deň, išiel dva a na tretí deň bol taký ustatý, že sotva vliekol nohy.

Cestou ho dohnal Dobrý, ktorý sa niesol na koni.

Dali sa do reči a prišli na to, že idú na to isté miesto.

„Posad ma za svoj chrbát,“ poprosil Zlý. „Veľmi som ustatý.“

„Kôň ťažko unesie obidvoch,“ odpovedal Dobrý. „Urobme radšej takto: ty si sadneš na moje miesto, odnesicš sa po tamten strom, tam koňa nechás a pôjdeš pešky. Ja prídem ku stromu, vysadnem na koňa a dobehnem ťa. Tak sa budeme na koni striedať.“

Zlý vysadol na koňa a odevával napred. Dobrý išiel za ním pešky.

Pride ku stromu — a koňa niet. Zlý ho oklamal a odišiel, kam mu bolo treba.

Dobrý kráčal ďalej. Prišiel do hustého lesa a videl akúsi chatrč. Povedal si, že si v nej oddýchnie.

V chatrči nebolo nikoho, len v obrovskom kotle sa varilo mäso. Dobrý sa začudoval:

„Gazdu nieto, a obed sa vari. Zvláštne!“

Pútnik strčil do kotla prst, ochutnal várku a vyškriabala sa na strechu chatrče pospať si. Nestihol ani zavrieť oči, keď do chatrče vošli vlk, liška a lev.

„Oj, oj,“ naplašila sa liška. „Ktosi ochutnával nás obed.“

„Nikto ho neochutnával,“ upokojil ju lev.

Zvieratá začali obedovať a rozprávať, ako strávili čas.

Liška hovorí:

„Na jednom opustenom zimovisku som našla poklad. V zemi je zakopaný hrnček plný zlata. Budeme ho musieť chodiť strážiť.“

Vlk povedal:

„Bajova krásna dcéra je chorá. Otec slúbil, že ju vydá za toho, kto ju vyliečí. Viem o spoľahlivom lieku na jej chorobu. V bajovej ľiede je strakatá oveca. Tej treba vyrezáť srdce a potriet ním telo dievča. Potom vyzdravie.“

Potom začal rozprávať aj lev:

„Každú noc odvliečiem z bajoveho stáda koňa. Baj nevie, kto to robi. Slúbil celú ľiedu tomu, kto chytí zlodeja. Nebojím sa — niet takého koňa, čo by ma dobehhol. V stáde je však maličké ryšavé žriebätko, iba to by ma mohlo dobehnuť.“

Zvieratá sa nasýtili a ľahli si spať. Ráno opustili chatrč a po nich odišiel aj Dobrý.

Zadovážil si odeva mastičkára, prišiel k bajovi a povedal:

„Môžem vyliečiť tveju deérku.“

Baj sa potešíl a pozval ho do svojej jurtu.

Dobrý rozkázal chytiť strakatú ovcu a vyrezáť jej srdce. Potrel ním telo dievčiny, a tá vyzdravela.

Dobrý sa s ňou oženil a potom šiel hľadať staré opustené zimovisko, o ktorom rozprávala liška. Vykopal hrnček plný zlata a vybral sa k bajovi, ktorý mal stádo koní.

„Čo mi dás, ak chytím zlodeja, čo si každú noc kradne kone?“ spýtal sa Dobrý.

„Dám ti celú ľiedu koní!“ prisľubil baj.

Teraz bol Dobrý boháč a Zlý — žobrák.

„Prehrešil som sa voči tebe,“ povedal Zlý. „Ukradol som ti koňa, ale ty si zbohatol aj bez neho. Ako to, že ta stretlo také šťastie?“ Dobrý mu rozprával, ako sa dostal do chatrče, vypočul rozhovor zvierata, a ako vypočuté využil vo svoj prospech.

Zlý sa s ním rozlúčil a ponáhal sa do lesa. Našiel chatrč, o ktorej hovoril Dobrý. Zbadal v kotle varené mäso, najedol sa po hrdlo, napil sa surpy a vyškriabal sa na strechu oddychovať.

Čoskoro prišiel do chatrče vlk s liškou. Liška pozrela do kotla a zakričala:

„Oj, oj, ktosi nám zjedol obed!“

Začali hľadať zlodeja a našli ho na streche.

A to pre Zlého značilo smrť.

MILOŠ KRNO

JESENNÝ AKVAREL

Jesenné dažde ruže usmrecujú
čo včera žilo dneska mrie
a vetvy dujú dujú

Plný je brloh sasťa mačky pľzmu
človeka sýpka prázdná je
a srdcia mrznú

Niekomu práve oči zatlačili
koniec je bitke snu a hre
buk silák pili pili pili

Cervené oči vykukujú z krytu
v alejach pláču lístie tlie
a vlaky idú idú idú

ELENA ČEPČEKOVÁ

KLAMÁR

Na paseke pri dedine
sedí vrabec na kružine,
kričí ostopäť:

— Mám v stodole fúru žita,
nechcem za ňu veľa pýtať,
predám všetko hned,
za zrniečok päť.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu americkú filmovú hviezdu, hrdinku viacerých filmov a televíznych seriálov. Pre čitateľov nebude ľahké uhádnuť ako sa vola, keď povieme, že vystupuje v jednej z hlavných úloh v obľúbenom televíznom seriáli *Dynastia*, ktorý práve premieta poľská televízia. Napište nám jej meno a priezvisko a pošlite do redakcie. Pre autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 388/90 sme uverejnili snímku populárneho poľského speváka Andrzeja Rosiewicza. Knihy vyžrebovali: Alžbeta Džadoňová a Alicja Pavlaková z Jurková, Darina Lavrinčíková zo Sinteu.

ROKY NEPREKÁŽAJÚ. Možno len niektorým, ale iste neprekážajú Jamajčanke Marlene Otteyovej dosahovať v šprintoch dobré výsledky. Už pred 10 rokmi vybojovala na OH v Moskve bronzovú medailu v behu na 200 m a dnes s tretím krížikom je najrýchlejšou sprintérkou na svete. Tento rok totiž získala absolútne víťazstvo, keď v seriáli šiestich pretekov Grand Prix neokúsla ani jednu prehru. Svetové rekordy ešte sice nevlastní, ale ani sa ich nevzdáva. Na záver sezóny vyhlásila, že sa o to pokusi už na budúci rok a najmä v dvojstovke má veľké šance.

DOBRÁ RADA

Jednou poslali Kubu pro kládu. Kuba přišel do lesa. Uviděl kládu a řekl: „Já tu kládu neunesu.“ Sedl si na kládu a seděl.

Kuba dlouho nešel. A tak poslali do lesa Matěje. Matěj přišel do lesa. Kuba seděl na kláde a volal.

„Ja tu kládu neunesu.“

„To já jí taky neunesu,“ řekl Matěj. Posadil se vedle Kuby. Se-děli a naříkali: „Ach! Achich! Ach!“ Když Matěj dlouho nešel, poslali pro kládu Honzu. Honza přišel do lesa. Kuba a Matěj seděli na kládě a naříkali.

„Copak naříkáte,“ ptal se Honza.

„Já tu kládu neunesu,“ řekl Kuba.

„Já jí taky neunesu,“ volal i Matěj.

Honza povídal: „Tak to uděláme jinak. Kuba ponese kládu za jeden konec. Matěj za druhý konec. A já ji ponesu mezi vám.“

Hej rup! Už mají kládu na ramenou.

Tak donesli kládu do vsi.

(Slabikář, SNP Praha 1983)

KRISTA BENDOVÁ

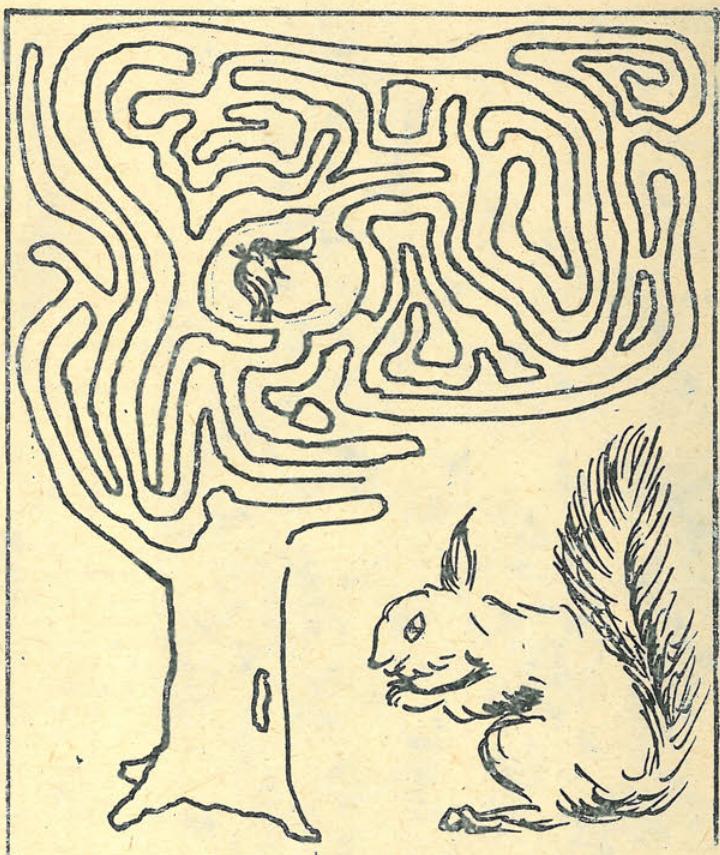
DEDKO A BABKA

Pomaličky, pomaly
dedko s babbkou kráčali.
A tu pred nich skočil — hup!
rozprávkovy Belzebub.
Do behu sa starík dali,
celý týždeň utekali,
hup-hup-hup,
hup-hup-hup,
nechytil ich Belzebub!

VESELO SO ŽIVOTOM

Prišiel Janko na poštu podať balík. Na balíku bolo veľkými literami napísané: „Tlačivo.“ Poštový úradník pozrie na Janka a pýta sa:

— Co je v tom balíku?
— Topánky, — odpovie Janko.
— Tak prečo ste napísali na balík, tlačivo?
— Len ich skúste obuť.

Pokúste sa vypátrať, ako sa veverička dostane k svojmu oriešku. Vylúštený obrazok, vystrihnite a zašílite na adresu redakcie (nezabudnite uviesť svoj vek). Výhercom pošleme slovenské knihy.

I. A JA SOM Z ORAVY DEBNÁR

Dost rýchlo *f*

A ja som z o - ra-vy, deb - ná, vezmем si
a ja ľa diev - čat-ko, ne - znam, po - bi - jač, klieš - te,
pôj - dem ja na van - dry eš - te.

Ani mi do domu nechod,
ani mi muziku nevod,
lebo ja nebudem tvoja,
nedá ma mamička moja.

Kad ma ty, dievčatko, nechceš,
hľadaj si ťuhačku, kde chceš
a ja si za vrštek zájdem,
tam si ja dievčatko nájdem

ČO JE TO?

Šašo zlatý, šaty trati. Čo je to?
(morts ynnesej)

Dáma štíhla samá ihla. Čo je to?
(aľdej)

Sedí na tŕníku, v červenom klobúčiku, a v červenej čiapočke. Čo je to?

(akpíš)

Hviezdy svetovej estrády

RICHARD MARX

V našej rubrike sme už predstavili hudobné skupiny a spevácke hviezdy reprezentujúce prakticky všetky módy a štýly v mládežníckej hudbe. Dnes niekoľko slov o ďalšom zaujímavom spevákovi, ktorý si získal mladých poslucháčov spievanim ba-lád. Ide o mladého amerického sólistu Richarda Marxu.

Narodil sa v roku 1963 v Chicago. S hudbou mal styk prakticky od malíčka, vyrastal totiž v dome s hudobnými tradíciami. Stačí spomenúť, že jeho otec bol znamenitým džezerovým hudobníkom. Neskôr odišiel do Los Angeles, kde začal pracovať vo výrobní plátna. Práve tam pri nahávaní sprievodných vokálov k

jednej z piesní Lionelu Ritchieho dostal po prvý raz možnosť predstaviť svoje spevácke schopnosti. Asi vtedy sa rozhodol pre samostatnú sólistickú činnosť, ale až po dobrej hudobnej príprave. Začal preto študovať spev a súčasne sa aj venoval komponova-

niu. Tak prešlo niekoľko rokov. V roku 1987 Richard Marx debutoval zrazu singlovou nahrávkou Don't Mean Nothing. Bol to veľmi vydaný debut, v ktorom plne využil skoršie skúsenosti zo spolupráce pri produkcii nahrávok iných známych interpretov. Platňa sa dostala do prvej desiatky najlepších amerických singlov. Rovnako úspešný bol aj druhý Richardov singel Should've Known Better a najmä album s jednoduchým názvom Richard Marx, vydaný v známej gramofirme EMI. Stačí povedať, že táto platňa sa v rebríčku HOT 100 albumov časopisu Billboard držala viacero jedens a pol roka, pričom jej predaj prekročil úcty-

hodný náklad dvoch miliónov výliskov.

Richard Marx nie je typom chrliača nahrávok. V r. 1988 mu vyšla ešte malá platňa Endless Summer Nights, no na ďalšie treba bolo dlhšie počkať. Richard totiž čoraz viac vystupoval na estrádach, kde prezentoval príjemné, pomaly ladené rockové balady. Získal si nimi srdecia tisícov poslucháčov a popularitu aj mimo hranice Spojených štátov. K najúspešnejším baladám patrili: Angelia, Right Here Waiting, ako aj Satisfied. Sú zahrnuté na druhom alábume Repeat Offender, ktorý sa rýchle vypredal v obrovskom náklade. Možno predpokladať, že zanedlho sa dočkáme ďalších nahrávok.

Tento rok sa Richard Marx vydal na svetové turné, ktoré mu prinieslo veľký úspech prakticky všade, kde vystupoval so svojimi oblúbenými baladami. Získal si nimi neoficiálny titul — kráľa balád (jš).

Tmavomodrá teplá bunda. Manžety a opasok spôsobujú, že sa výborne hodí pre studené, veterné jesenné počasie. Doplňky — baretka rukavičky a kabelka sú fialové.

Teplá súprava pre dievčatko šedivej farby. Výpusťky, čiapka a rukavičky červené.

Teplá a veselá ako prvé jesenné dni je tátó krátká bunda z leskej látky spojenej s umelou kožušinou. Celá súprava je ružová. Zaujímavé sú prešívane vatované rukávy. Keď počasie bude teplejšie, namiesto nohavíc si môžete obliecť tmavšiu sukňu.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

FRANKFURTSKÁ POLIEVKA. Rozpočet: Vývar z kostí, 60 g kelu, 30 g masla, 2 páry, soľ, mleté čierne korenie, mletá červená paprika, 40 g masla a 40 hladkej múky na zápražku.

Umytý kel pokrývame na rezance, sparíme horúcou vodou a podusíme na masle. Párky pokrývame na kolieska. Svetlú zápražku pripravenú z nasucho opaženej múky a masla zalejeme vývarom z kostí alebo horúcou vodou a povaríme asi 20 minút. Potom precedíme, osolíme, pridáme trocha mletého čierneho korenia a mletej červenej papriky, pokrývané párky, podusený kel a všetko spolu krátko povaríme.

SLIEPKA NA PAPRIKE. Rozpočet: 1 sliepka, soľ, 80 g masti, 1 väčšia cibuľa, 1 lyžica mletej červenej papriky, 2 dl kyslej smotany, 30 g hladkej múky, 2 paradajky alebo 1 lyžica paradajkového pretlaku.

Očistenú, vypitvanú a odležanú sliepku rozkrojime na porce a uvaríme v slanej vode. Na rozpálenej masti oprážime cibuľu pokrývanú nadrobno a mletú červenú papriku, trochu podlejeme polievkou alebo horúcou vodou,

pridáme uvařené porcie sliepky a dusíme. Asi po 10 minútach sliepku vyberieme, uložíme na misu a odložíme na teplé miesto. Do šlavu nalejeme kyslú smotanu, v ktorej sme rozharkovali múku a ešte trocha povaríme. Potom pridáme paradajky pokrývané nadrobno alebo paradajkový pretlak, šlavu precedíme a polejemojou ďalšou porciu sliepky. Podávame s trenými haluškami.

TRENÉ HALUŠKY. Rozpočet: 50 g masla, soľ, 1 vajce, 3 lyžice sladkého mlieka, 130 g hrubej múky.

Do masla zamiešame soľ, pridáme vajce, mlieko, múku a vypriacujeme cesto. Z cesta lyžickou namočenou v polievke vyrážame malé halušky, ktoré povkladáme do vriacej polievky a varíme 6 minút.

DUSENÉ OBLIČKY. Rozpočet: 500 g bravčových obličiek, 60 g masti, 1 cibuľa, rasca, 1 lyžička mletej červenej papriky, asi 10 g hladkej múky, soľ.

Obličky dôkladne umyjeme, zbabíme tuku, pokrývame na tenké plátky, znova dobre preplákneme a necháme na siete odkvapkať. Na rozpálenej masti oprážime do červena cibuľu pokrývanú nadrobno, pridáme mletú červenú papriku, rascu, odkvapkané obličky a dusíme vo vlastnej šlavave. Keď sa štava vydusí, za-

prášime múkou a ešte chvíľu dusíme. Potom obličky zalejeme vriacou vodou a za stalého miešania dobre povaríme. Solíme až na misu a hned podávame. Týmto spôsobom pripravujeme aj hovädzie alebo teľacie obličky a teľacie pečen.

JABLKOVA PENA. Rozpočet: 5 stredne veľkých jabĺk, 4 bielka, 4 lyžice cukru, citrónová štava.

Penu možno pripraviť dvoma spôsobmi. Pri prvom umyte, očistené jablká bez jadrovnikov pokrývame a povaríme. Potom ich rozmixujeme a vymiešame do nich práškový cukor. Z bielkov ušľaháme tuhý sneh, zlahka doň priemiešame vychladnuté jablka a okyslime citrónovou štavou. Pri druhom spôsobe pokrývané jablká rozmixujeme surové postupujeme už spomenutým spôsobom.

MLADÝM HOSPODYŇKÁM

Jak odhadneme teplotu trouby na pečení? Zústane-li list papíru položený na plech v troubě bíly, je trouba vyhŕátá na „mírně“. Zežloutne-li brzy, je horká „středně“. Zhnědne-li, je trouba „hodně vyhŕátá“.

Srazila se majonéza? Nelomte rukama, stále ještě ji môžete zachrániť. Po kapkách ji vymiechajte do čerstvého žloutku, nebo ji

nahrajte a dobре rozmiechejte. Ta- ké môžete pripať niekoľko kapek vařiaci vody a rozšeňať.

Mléko svařujeme prudce a krátce. Jakmile vyzkypí, postavíme hrnec do studenej vody, aby mléko rýchle zchladlo. Dlhým udržováním v teple se ničí vitamíny a znehodnocuje bílkoviny.

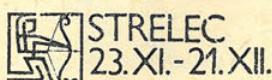
Jídlo nikdy neudržujeme dlouho teplé, 40–60° je ideální teplota pro baktérie. Zbytky proto rýchle ochladíme a při podávání je opět ohřejeme. Pokud to charakter jídla dovolí, necháme je raději přejít varem.

ŠETŘÍME V KUCHYNI

POLÉVKA ZE ZBYLÝCH BRAMBOR. Rozpočet: 4 větší brambory, 4 pory, 50 g másla, sůl, kousek polévkové kostky, 1 litr vody, půl šálku mléka.

Uvařené brambory rozťoucháme, osolíme a s mlékem rozmičáme na kaši. Pórek jemně rozsekáme a osmahneme na másle. Zalijeme vodou, v mícháme bramborovou kaši a ochutnáme polévkovou kostkou. Můžeme přidat i v troše mléka rozníchaný žloutek. Na tuto polévku se dobré hodí i zbytky brambor, které nám zbyvají při strouhaní. Ty rozvážíme ve vodě, přidáme osmazený pór a pak vše umixujeme nebo prolisujeme.

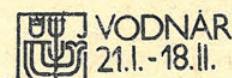
HVIEZDY O NÁS

STRELEC
23.XI.-21.XII.

Mesiac uplynie v znamení premennej náladu. Jej príčinou budú podmienky, v ktorých žiješ a pracuješ. Nemôžeš ich zmeniť, ale ak budeš mať dosť energie, dôslednosti a vytrvalosti, poradíš si s tým a dokonca sa ti podarí úspešne vyriešiť niektoré finančné problémy.

KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

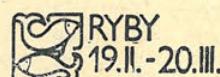
Vyhýbaj sa sporom a konfliktom s najbližším okolím, ktoré ti môžu práve teraz hrozit. Čo je príčinou? Pravdepodobne, nepremyslená orientácia v situácii oboch strán. Aj malý ústupok môže značne zlepšiť ovzdušie a prispieť k vyriešeniu väznejších sporov.

VODNÁR
21.I.-18.II.

Niekoľko vecí sa ti skutočne podarí a prinesie ti veľkú spokojnosť. Blízka osoba nevie tvoje úspechy oceniť tak, ako by si chcel, ale všetci ostatní ich vidia

a vážia si ich. Inakšie mesiac uplynie bez väčších udalostí, ale aj bez problémov a starostí.

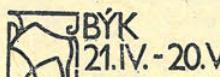
dlhodobé neprijemnosti. Ak nevieš, čo povedať, radšej mlč.

RYBY
19.II.-20.III.

Veľkú pozornosť musíš venovať plánovanému predstavzatiu, ktoré sa spája so značným finančným rizikom. Prišiel čas na investície, ale naštastie máš dosť zdravého rozumu, aby si sa vylehl nepremysleným rozhodnutiam. Venuj väčšiu pozornosť svojmu zdraviu, krátky odpočinok by ti celkom iste nezaškodil.

BARAN
21.III.-20.IV.

V najbližších dňoch počuješ milé slová od osôb na mienku ktorých ti veľmi záleží. To sa duševne povzbudí a podnetí k energetickej činnosti. Budeš chcieť ukázať, že pochvaly, ktoré počujiš, sú oprávnené, a že nesklaš dôveru, ktorú ti preukázali.

BÝK
21.IV.-20.V.

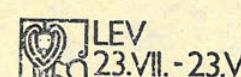
Situácia bude dosť zložitá. Z tvojej strany bude potrebný takt a veľmi opatrné konanie. Aj celkom nepatrne šlapnutie vedľa alebo nevyčítanie atmosféry môže mať väzne následky a vyvolat

BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Na pracovisku to bude dosť pokojné, ale aj zaujímavé obdobie. Ak oceníš správne svoju situáciu, môžeš pripraviť pôdu pre uspokojenie svojich ambícii. Musíš však dobre odhadnúť hranice rizika. V rodinnom živote pokoj a pohoda, ak ju nenarušíš nepremysleným slovom.

RAK
22.VI.-22.VII.

Bude to dobrý mesiac. Snaž sa bráť svoju situáciu v práci s humorom, značne ti to uľahčí život. V rodinnom živote sa priaznivo vyrieši problém, ktorý ťa už dávno trápil. Aj zdravotné ťažkosťí jedného z členov rodiny sa v najbližšom čase skončia.

LEV
23.VII.-23.VIII.

Destaneš sa medzi mlynské kamene, a každé rozhodnutie bude ťažké. Snaž sa v tejto situácii konáť tak, aby sa ziadna zo strán necítila urazená. Nebude to ľahké, ale je to jediné východisko, ak sa nechceš dostať do nekonečných sporov a neprijemností.

PANNA
24.VIII.-23.IX.

Objavia sa nové otázky a problémy; ich riešenie nebude ľahké, ale nakoniec si s nimi poradíš bez väčších komplikácií. Niekoľko cest po Poľsku, do ktorých sa ti nechce, nakoniec prinesie dobré výsledky. Listy od rodiny ti prinesú nové správy, ktoré ťa veľmi potešia.

VÁHY
24.IX.-23.X.

V najbližšom čase ťa čaká mnoho zaujímavých a príjemných udalostí. Náhoda ti pomôže získať obdiv osoby, na ktorej ti veľmi záleží. Tvoj zdravotný stav sa výrazne zlepší, budeš plný energie a chuti do práce. Finančná situácia tiež nebude zlá, ale napiek tomu by si mal opatrné plánovať výdavky.

ŠKORPIÓN
24.X.-22.XI.

V práci dostaneš nové úlohy. Nevyhneš sa určitým ťažkostiam a neprijemnému zasahovaniu do svojich kompetencií, ale vcelkú budeš spokojný s výsledkami, ktoré potvrdia, že tvoje konanie bolo správne. Čím menej budeš o tom hovoriť, tým lepšie. V tvojom okoli sú totiž ľudia, ktorí čakajú na prvý chybny krok alebo neopatrné slovo z tvojej strany.

NÁŠ TEST

Život a ty

- Smieješ se často (2 b.), občas (1 b.), nikdy (0 b.)?
- Jsi často unavený (0), oživený (2), spokojený (1)?
- Myslíš často na přítomnost (1), minulost (0), budoucnost (2)?
- Okolí se ti zdá nespravedlivé (0), zajímavé (2), divné (1)?
- Budiš se v dobré nálade (2), rozčilený (0), to závisí na okolnostech (1)?
- Ziješ rychle (2), jako všichni (0), s rozmyslem (1)?
- Důležitý je cit (2), bezpečnost (0), zdraví (1)?
- Považuješ se za génia (2), průměrného člověka (1), nulu (0)?
- Máš mnoho přátel (2), několik blízkých přátel (1), jenom známé (0)?
- Peníze utráciš rychle a snadno (1), šetříš každou zlatku (0), občas si dovolíš bláznivou útratu (2)?
- Jsi příliš tělnatý (1), v normě (2), hubený (0)?
- Miluješ život (2), práci (2), radovánky (1)?
- Naskytne-li se příležitost, riskuješ (2), uvážíš pro a proti (1), neangažuješ se (0)?
- Máš chuť do dila vždycky — tolik se toho musí udělat (2), občas (1), nikdy — život je tak beznadějně hloupý (0)?
- Bojíš se stári (0), nemoci (1), nouze (0)?
- Když tě někdo rozčílí, ignoruješ ho (2), ostře mu oplatíš (1), rozladiš tě to (0)?
- Právě teď se cítíš výborně (2), průměrně (1), bídne (0)?
- Byl jsi pozván na kurs; účastníš se (2), slušně odmítneš (1), neodpovídáš (0)?

28 — 36 BODŮ:

Máš pôvodne ideálny pôistup k svetu. Nikoho a ničeho se nebojíš, beresh život takový, jaký je, a chceš ho užiť. Snad ti chybí trochu altruismu. Určite se nemusíš obávať melancholie a nechuti k životu.

16 — 27 BODŮ:

Dobре se cítis ve vlastní kůži. Občas máš pochybnosti, a máš pravdu, nie není tak doceia jednoduché. Neprekáži ti to však dělat to, na co máš chuť, jít kupředu. Trochu ti chybí sebejistota, ale všechno svědčí o tom, že ji ještě získáš.

MÉNĚ NEŽ 16 BODŮ:

Rychle s sebou něco udělej. Vidíš sám sebe v černých barvách. Nevěříš si a všem to dáváš na srozuměno. I když máš nějaké plány, nic z nich nevychází. Musíš si vybrat něco, v čem se cítis lepší, a soustředit se na to, dokud není příliš pozdě.

SNÁŘ

se vám o:

Vrabcích — zkáza; létajúcich — obdržíš plané pŕisliby; švitořicích — slyšetí ošklivé klepy; vrabce stříleti — jsi sám sobě a jiným užitečný; chytati je — budeš mít neočekávaná setkání. Vránach létajúcich — blízké úmrťi; na stromech — setkání s příbuznými; krákajúcich — přijmeš špatně zprávy; chytali je — nepokoje. Vráskách — dosahneš vysokého stáří. Vraku — životní boje nejtěžšího kalibru máš před sebou. Vrbě nad vodou — ponuré dny; smutecni — rodinný smutek. Vresoviště zeleném — máš naději; uschlém — neměj více naděje; kvetoucím — tvá naděje se splní. Všich na jiných — povznesení; na sobě — neprijemný osudový obrat se změní v dobro; velikých — bohatství. Vozu převrženém — neslavné rozhodnutí připraví ti mnoho starostí; se senem — velké štěti; spadnouti z něho — musíš svůj plán změnit;jeti v něm — blahobyt. Výskutu — přijdeš do špatné společnosti. Vysokém úřadu — neočekávaně velká událost. Vysvědčení — uslyšíš pravdu; rozdávati je — tvé vědomosti získají ti přátele.

Hviezda z Írska. Podeba sa slávnej francúzskej filmovej hviezde Catherine Deneuveovej a jej rodáci, Irovia, tvrdia, že je ešte krajsia. A už celkom iste mladšia. Catherine totiž zanedlho ukončí 47 rokov, kým Alison Doodyová má iba 24 rokov....

Mladá Irka začínala skromne, reklamnými filmami. Keď mala 19 rokov debutovala na striebornom plátnie ako partnerka Rogerova Moorea v jednom z mnohých filmov o „superagentovi“ Jamesovi Bondovi. Jej ďalší film bol už oveľa ctižiadostivejší. Mal názov Na krídach smrti a Alison Doodyová hrala v ňom teroristku IRA. V poslednom období môžu obdivovať Alison ako partnerku Harrisona Forda a Seana Conneryho. Vo filme Indiana Jones a posledná križová výprava, je rakúskou historičkou umenia, dr. Elsou Schneiderovou, ktorá spolupracuje s fašistami. Teda hrá nesympatickú úlohu, ale hráju výborne! Alison Doodyová sa narodila v Dubline, natrvalo býva v Londyni, v poslednom období sa však zdržiava v Hollywoode.

Filmári spájajú veľké nádeje s mladou hviezdou, nadanou a vraj veľmi ctižiadostivou. Na snímke: Alison Doodyová.

BALAMURALI KRISHNA AMBATI je malý, 12-ročný chlapec narodený v Indii, bývajúci v New Yorku. Avšak na rozdiel od priemerných amerických dvanaásoročných chlapcov nezaujímajú ho ani televízne hry, ani rockové skupiny, ani baseball. Vo voľnom čase najradšej rieši zložité mate-

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Miedzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Špernoga (redaktor naczelny), Jozef Pivočarčík, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Albeta Stojowska (tłumaczka).

matické úlohy alebo číta knihy z oblasti biológie, fyziky alebo chémie.

Ostatne Balamurali nemá príliš veľa voľného času. Nedávno ukončil t.z.v. junior year, čosi ako vstupný rok na newyorskej univerzite a od jesene začal študovať medicinu. Od malička ho počívali za „zázračné dieťa“ v oblasti exaktných vied. Keď mal 4 roky, bez fažkosti riešil matematické úlohy určené pre oveľa starších žiakov, dokonca sám ukladal rovnice. Balamurali, ktorého kolegovia a profesori nazývajú Bala, by chcel dostať diplom lekára vo veku 17 rokov, teda stať sa najmladším lekárom na svete.

„Nemyslite si, — povedal Bala novinárom — že ma moji rodičia povzbudzujú, aby som robil to, čo robim. Všetci ma neušmerňujú. Ja sám si myslím, že je dobré mať veľké ambície, mnoho vedomostí a skúseností — povedal neobvyklý chlapec. Na snímke: Balamurali Krishna Ambati.

SPEVÁK DUCHOVNÝM. Na prelome 60-tých a 70-tých rokov jedným z najpopulárnejších anglických spevákov bol Cat Stevens. Jeho pesničky, ako napr. Moonshadow alebo Lady D'Arbanville boli veľkými hitmi a — čo je prekvapujúce — sú podnes oblúbené. Cat Stevens zarábal veľa, ale začal piť, používal drogy až napokon ochorel na tuberkulózu. Nemoc ho zmenila na nepoznanie. Počiatotne tvrdil, že už nechce mať nič spoločné s estrádou a rockovou hudbou, ale nakoniec opäť začal spievať a nahrávať pesničky. Iné ako predtým: romantické, melancholické balady. Potom navždy zmizol zo scény. Čo sa stalo? Cat Stevens, ktorý sa vlastne nazýval Demetri Georgiou, bol synom cyprískych emigrantov, gréckokatolíkov, začal zrazu študovať... korán a stal sa mohamedánom. Zmenil si meno na Yosouf Islam a dnes je mohamedánskym kňazom šiitskej obce v londýnskej štvrti Islington! Svoj mnohomiliónový majetok určil na výstavbu menšity a pomoc rôznym mohame-

dánskym organizáciam. Oženil sa s Turkyňou Fawziou Aliovou — a konečne je vraj šťastný... Na snímke: bývalá rocková hviezda ako mohamedánsky kňaz.

ELEGANTNÁ PRINCEZNÁ. Princezná Diana, manželka britského následníka trónu, je tento rok v zozname najlepšie oblečených žien na svete. V porote, ktorá rozhodovala o tomto zozname, boli významní módni návrhári a znaci z Francúzska, Talianska, Španielska a Dánska. Je to tým väčší úspech, že keď sa Diana zjavila na kráľovskom dvore, všetci veľmi kritizovali jej spôsob oblečania sa. Diana má totiž užila dcéru, aby sa obliekala tak, ako sa svedčí na dievča z dobrej anglickej rodiny: konzervatívne, nudno a bez fantázie. Našťastie Diana sa veľmi rýchlo zoznámila s paní Annou Harveyovou, redaktorkou slávného časopisu *Voque*, ktorá jej udelila mnoho dobrých rád a odporúčala najlepšie anglické módné salóny. Diana bola veľmi dobrá žiačkou a kedyž má postavu ako modelka, vo všetkom vyzerá veľmi dobre. Dnes manželka následníka trónu má vyše 500 šiat a kostymov, 160 večerných šiat, nespôsobne množstvo topánok, kabieliek a klobúkov. O toto šatstvo sa starajú dve chýžne, Evelyn Dangleyová a Fay Marshalseaová, ktoré sa museli naučiť obsluhovať komputer, aby mohli presne vedieť, čo Diana má, kedy a čo si obliekala atď.

Iba princ Karol si občas vzdychnie: Byť ženatý je veľmi drahá záležitosť. Ale aj on, hoci je po-

vahove veľmi šetrný, chápe, že manželka následníka trónu musí byť vždy dobré oblečená. Na snímke: Diana vo večerných šatách.

VE VĚKU 94 LET nedávno zemrel v Bělehrade peslenní z těch, kteří se podíleli na proslulém sarajevském atentátu na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este v létě roku 1914 a kdo tak nepřímo zažehli požár první světové války. V době atentátu sedmnáctiletý revolucionář, člen srbské organizace „černá ruka“ Vasa Čubrilović se později ironicky osudu stal historikem a váženým členem srbské Akademie věd a umění. Za účast na atentátu byl vzhledem kde své nezletilosti od souzen pouze k šestnácti letům žalaze. Po rozpadu rakousko-uherské monarchie v roce 1918 se však dostal na svobodu.

UFONI VE FRANCII se v poslední době tak rozmnozili, že jistý podnikavec jménem Denis Bress založil vlastní databanku, v níž ukládá do počítače všechny případy pozorované neznaměnné letajících objektů a mimozemšťanů v zemi galuského kohouta. Z údajů shromážděných za základě výpovědi vyplývá, že ufoi se nejradiji objevují v srpnu a v říjnu a dávají přednost podvečerním a nočním hodinám. Vice než polovina svědků se svědila, že schůzky s mimozemšťany měly mezi čtyřma očima. Vesmírné bytosti konverzovaly především s muži kolem 28 let. Francouzi shodně vypovídají, že ufoi jsou vysoci asi jeden metr a jejich koráby mají tvar talíře nebo doušníku.

HAD VLEZL DO PUSY jednáčiletem ázerbajdzánskému děvčátku jménem Matanent, které sbíralo na zahradě rajčata a usnulo přítom v trávě. Na klinice v hlavním ázerbajdzánském městě Baku je již chystali dítě operovat, když jednu ze zdravotních sester napadlo zkusit výplach žaludku. Zkusili, a hned s první zpáteční porci tekutiny vyplouchli do umyvadla také 65 centimetrů dlouhý plaz. Odbornici určili, že jde o mírně jedovatou kavkazskou zmiji kočičí. Její ušknutí prý není smrteľné, kdyby ale zůstala v žaludku díle a jed se dostal do krve, mohlo být s holčičkou zle. Lékaři se jen podivovali — z dětských útrub už tahali hřebíky, kliče, jehly, špendlíky, odznaky a podobné předmety, ovšem zmije se jim zprvu zdála jako přece jen příliš dlouhé sousto.

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Józef Conga, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronisław Knapičák, Eugen Mišinec, Lídia Msalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja *Zivot* w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 1000 zł, kwartalnie — 3000 zł, rocznie — 12 000 zł.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granice przyjmuje także redakcja *Zivot* w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Tam. 312.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótu.

Numer oddano do składu 3.10.1990 r., podpisano do druku 9.10.1990 r.